

Dva mrtva in šest ranjenih na Polju Dan med vojaki vojne na obrobju Tribune

Pod žgočim soncem in s smradom v nosu smo dva dni spremljali enoto mladih vojakov na misiji. Predstavljamo njihove zgodbe pred in med bitko. Smrt je resnična, nič ni zaigrano.

OD NAŠEGA DOPISNIKA

Vojak virtualne dobe: Sredi prejšnje noči se je Poet vnovič zbudil ob rezkem vonju amonijaka, ki se je vil iz njegove žimnice v nosnice. V sanjah ga je sam veliki republiški Znanstvenik seciral pri živem telesu in si ob znani melodiji republiške himne mrmral besede: *Smrt je neizbežna. Naš strah pred njo nas prisili, da igramo varno, nas zapre za emocije. To je zgubaška igra, Poet. Brez strasti si že tako rekoč mrtev. Vedno ista nočna mora ...* In spet se je uscal, že tretjič ta teden. Poet je šel v vojno oborožen z vojnimi citati, z mislijo o veličastnosti Republike in nje- ne Zgodovine, ki si jo je želel pisati tudi

sam v tej veliki vojni, z vso častjo, ki pritiče Dogodku. Zdaj ima poscane vse hlače in v tem ni nobene časti. *Umri, pofukana prasica!* kriči danes zjutraj, vsakič vtipka niz operacij v svoj računalnik, 23, 05, 24, 30. Poet dela v tehnološkem centru in je zadolžen za t. i. virtualno bojevanje, upravljanje robotskega orožja. Pravkar uničuje teroristično leglo, oddaljeno dva teritorija črno-bele pokrajine. A to je le ena v nizu zgodb iz vojaške baze na obrobju Tribune, kjer smo preživeli dva dni pri bataljonu mladih vojakov velike vojne.

Svoj vsakdan v peklu vroče puščave, razdeljene na 32 teritorijev, preživljajo z resignacijo, ki pritiče njihovi mladosti. *Prijavil sem se, ker nimam druge. Ta greznica ali kanal pod mostom v Metropoli. Moj stari se je fental, metek v glavo, in meni pustil vse dolgove. Banke so mi iztislile iz jajc zadnje sledi življenja, pravi robustni tip, ki ga kličejo Plačanec. 10 tem posranecem, 08 bivši ženi, 16 za metek, ki si ga je stari pogнал v glavo.* Rodil se je v enem izmed revnejših okrožij Republike, ki so na statističnem uradu zabeležene kot cone najvišjega deleža brezdelja in 85 % moralne degradacije. Tako Plačanec nadaljuje svojo zgodbo obtoževanj drugih, ko se na nebu izpiše znani LED napis, da je

zadela sanjske počitnice v teritoriju 06.

Kaj bi čakali barbare, pojdimo k njim sami!: Akcija v leglu umazane Svojati je vedno na moč nevarna, čeravno obzidje z 20 stolpi, robotsko orožje in 12 kamer, ki nadzorujejo gibanje Svojati, lahko zavedejo. Intelektualec, vojak, ki se je v mislih že mesec nazaj preselil v surrealističen svet nove forme, si ponavlja nesmiselne številke, ki ga ščitijo realnosti vojne, 14, 01, 13, 27, dokler ne zaspi v naročju dobrobrčne kurbe. *Ne prenese realnosti, prpa. Znajdi se ali crkni! Vojna je večna, se zameji Podjetnik, medtem ko prodaja desetletni punčki kos plesnivega kruha. 28, 22 evrov.*

Grande finale: ne pozabite glasovati! Ko se naši vojaki ponoči peljejo po sipinah črno-bele pokrajine nazaj v bazo, se na obzorju izrišejo gobasti oblaki eksplozije, pred terencem se razkriva pokrajina fragmentiranih trupel. *Predolgo je bil mir, iger hočemo, iger!* piše v internetnih komentarjih naših gledalcev. Tako se jutri začne nova bitka. To je bilo poročilo iz vojnega območja, ne pozabite prebrati analize naših strokovnjakov in glasovati, koga si želite gledati še naprej. Obeti niso dobri, bojda vsi umrejo. Vendar pomnite: *Nobelih solz. Z njimi le kratimo dobro zabavo.* ∞

Vremenska napoved za september

PIŠE MATJAŽ JUREN – ZAZA

Tribuna ne maha po koprivah S široko ponudbo in inovativnostjo proti krizi

Septembrska številka časopisa Tribuna je izšla brez likovnega materiala. Kljub temu da je bila po mnenju številnih likovna podoba najmočnejši element tega medija, se ustvarjalkam to ne zdi tvegana poteza, pač pa prej korak v smeri skrajnih meja časopisa. Kot so zapisali v poročilu na naslovni strani, ideje črpajo iz prepričanja, da je časopis več kot le papir: »Preden časopis povsem pokopljemo, velja iz njega iztisliti še zadnje kaplje. Večkrat se zdi, da je bila digitalna doba izkoriščena zgolj za prenos obstoječe tehnologije novinarskega oz. pisnega sporočanja na še en kanal.« Pravijo, da jih je ta inertnost na eni strani in pretirana pozornost gadgetom na drugi spodbudila, da tehnologijo iščejo tudi tam, kjer se zdi, da je ni: »Da-

nes si to težko predstavljamo, toda zgodnja pisana beseda ni vsebovala presledkov, prav tako pa ne pravil o tvorjenju stavkov. Zgodnji bralci tako niso mogli uporabljati besednega reda kot indikatorja pomena.« Nasploh naj bi šlo, po zapisih v poročilu sodeč, v novi številki za premislek o pomenu forme v razmerju do vsebine. Avtorji poudarjajo, da način, na katerega upovedujemo informacije, močno prispeva k našemu razumevanju, ob tem pa puščajo odprto možnost tudi za še radikalnejšo pozicijo: »Če jezik razumemo relacijsko, lahko celo trdimo, da je forma v bistvu vse, kar imamo na voljo za tvorjenje pomena.« Vsa ta izhodišča je Tribuna naslavljala v času celotne pretekle sezone, zato lahko septembrsko številko vidimo kot kulminacijo tega procesa. ∞

Radio Simplon #1

Wellington! Ekipa Radia Simplon Pečenka! se je nedemokratsko odločila, da bo racionalizira Draga! svoje delovanje Kt! in ponujala le še Prasec! izjemno slabe izdelke, ocvirke, mlek. S tem Dobra! izgubljammo iracionalno Kt! dimenzijo našega oddajanja Zmaj!. Amerika, Bosna, interstelarni formaldehid. Norca se delamo le še na beden način in iz stvari, iz katerih se res ni treba delat norca, ker itak vsi vemo, da pač vemo, tako kot recimo kakšen politik, ki tvita, prevodi računalniških izrazov v slovenščino ali pa alternetivci, k majo nekaj proti kapitalizmu. Brez domišljije in začimb. Z uvedbo novih tehnologij vam omogočamo, da si poslušanje naših odtočnih kanalov organizirate in zasnujete kar sami. Tako boste lahko kar sami delali stvari! Razvili smo algoritem, podoben berglam, ki kreativnim idiotom omogoča kulstkost. A bi? Če še niste norec, si lahko svojo norčevskost pridelate iz sledečega nabora besed. Z njimi sestavite katerikoli hit komad in se naredite norca:

densflor, parti, parti, tunajt, bit, hends ap, for ju, dast, dens, buti, bejbi, bjutiful, mejk mi, šejk, lav, dount stop, lets, in da klab, til d brejk of don, ol najt long, pipl, evribadi, det, drajving mi, insejn, in di er, get daun, if ju uonna, rok, ček it aut, enrdi, dount ker, grl, lejdis, boj, hot, hotr, trn, ap, on, fajr, sou fajn, seksi, kent, bliv, inaf

Teden št. 1: Oprostite, ampak v možganih vam bo pogнал tumor. Nova, doslej neznana vrsta. Koncilij Onkološkega inštituta ga neuradno poimenuje *Menuet za hemoroide*. Prognoza : kolaps danke, banke, kje ste moje stranke, skoraj nobene skovanke, razen ene stare Bosanke, Dojčland ful ti danke – šon ... .. za nč, pizda. Obeti : Nek neprijeten človek z lese- nim štrcljem celo noč kot ožgana činčila cvili pred vrati. Po poizvedovanju ugotovite, da je to vaša lastna mati v strastnem razmerju z Andreyem Pečenkom in nogometno reprezentanco podjetja za proizvodnjo kartona KARTONEX. Ful ti hvala, mami. Nočko*

Teden št. 2: Na nacionalni televiziji se bo v znak protesta vsled naročnine cel teden predvajala oddaja o starogrški mitologiji. Nekaj poljubnih izsekov: Kiklop pograbi eno svojih ovac, njegov zašiljeni »mušketir« se ji zakadi v rit, uporabi ga za kol, ko z drugim kiklopom igra za Odisejevo deviškost, in tako naprej, doma neka gospa pred televizijo izbruha svojo protezo, Evropsko sodišče državi naloži kazni, pribitki na obveznice, neprijetna tišina, Pogledi Slovenije, samomori, take stvari ... Nočni program – Rosvyta in Bergy zlasata nekega mutastega cerkvenega monsinjorja, izkaže se, da gre za majhnega medveda v uniformi duhovnega.

Teden št. 3: Neki blaznež si bo sredi tunela pod gradom zaradi prekinjenega radijskega signala po pasje vzel svojega starega strica z Vinskih goric. Avtomobili mu navdušeno trobijo, vse skupaj gre na Fejsiča. Ful lajkov in komentov, tko, še kr, ne spet tok. Royman Končary posname filmsko priredbo, čestitke iz Nollywooda in DPRK-ja. Aja, še vremenska napoved: Droga krokodil za vse, bl basla.

Teden št. 4 : Vsi umrejo. Sori za spoiler, al kaj, več na str. 7

Življenje in vojna

intervju: Julian Reid

Naključje je hotelo, da natanko 11. septembra 2012, ko mine 11 let od 11. septembra 2001, tega diaboličnega vstopa v novo politično tisočletje, Julianu Reidu pošljem sklop vprašanj o vojni. Po mejlu, ni šlo drugače. In potem naslednji dan še drugi sklop vprašanj. Z Reidom naj bi namreč na kratko spregovorila o tem, kako sploh misliti ta večno vračajoč in večno trajajoč problem, ki se v akutnih časih zdi še bolj vračajoč kot sicer. Na kratko, a ne jedrnato. *Hardcore*, skratka. Vojna, smrt smrt. Vojna, smrt smrt. Vojna, smrt smrt. (Odpadki civilizacije – *Vojna, smrt*) Pa vendar vojna, kakor se Reid ne utruji ponavljati, ni samo vprašanje smrti, temveč predvsem vprašanje življenja. Že davno tega je, ko smo prestopili prag biološke moderne, ko biološko življenje postane predmet politike in ko politika postane biopolitika. O tej se danes prav zares veliko govori in piše, celo tako veliko, da bo nemara kmalu prestopila prag žurnalistične tolerance do novih pojmov. Da bi, ko govorimo o vojni, namesto o geopolitiki govorili o biopolitiki? Vojna, *hardcore*, se bíje v imenu ohranitve življenja kot biološkega dejstva. Julian Reid, eden izmed vodilnih teoretikov na področju biopolitike vojne, predavatelj mednarodnih odnosov na londonskem *King's College* in gostujoči predavatelj na laplanski univerzi, sicer pa avtor dela *The Biopolitics of the War on Terror* – mimogrede, tole knjigo, katere mreža vseh mrež ne premore niti ene ilegalne kopije, si lahko spodobite edinole v knjižnici MORS – in skupaj z Michaelom Dillonom soavtor dela *The Liberal Way of War: Killing to Make Life Live*, povsem jasno postavi tezo, da kolikor želimo razumeti fenomen vojne, moramo razumeti fenomen življenja, predvsem tisto, kar to življenje ogroža. In da bi lahko razumeli življenje, predvsem pa tisto, kar ga ogroža, je treba razumeti znanosti o življenju. Ne bomo se čudili, če se Reidova dela potemtakem berejo kot kompleksna obravnava novih bioloških in digitalnih znanosti – kar se od politične in filozofske analize danes več kot spodobi, mar ne? – ki ne samo da so vseskozi inherentno politična, pač pa tudi vseskozi inherentno – vojna.

Ko beremo kakšna velika zgodovinska dela o mednarodnih politikah in vojnah, imamo pred sabo sliko velikih političnih dogodkov, ko pa beremo vaša dela, imamo pred sabo po večini sliko dogodkov v redu znanosti. Še več, vojna naj bi veljala za iracionalno, vi pa govorite o njej ravno v navezavi na racionalnost, pa ne na hladno racionalnost takšnih ali drugačnih manipulatorskih politik, temveč v navezavi na racionalnost znanstvene vednosti. Začnimo s splošnim vprašanjem, ki nam bo, upam, pustilo dovolj manevskega prostora še za ostale. Zakaj bi se morala misel o vojni pričeti z analizo znanstvene vednosti?

Prav imaš. Ko beremo o vojnah, še posebej ko beremo o zgodovini vojn, po večini beremo zgodbe o vodenju vojn s strani držav in njihovih vlad. Vojne, smo naučeni misliti, so dogodki, ki se časovno in prostorsko zgodijo med državami in njenimi zastopniki. Države z zlobnimi geopolitičnimi interesi za obrambo in večanje njihove materialne moči naj bi bile izvor problema vojne. Takšen način mišljenja o vojni kot aktivnosti in kot instrumentu držav in vlad prežema našo kulturo, še posebno množične medije, s takšno silo, da mu težko ubežimo. Mislim, da moje delo temu konvencionalnemu načinu razumevanja narave vojne pobegne s poudarkom na biopolitični racionalnosti vojne, katere izvor leži zunaj države. To pa ne pomeni, da države niso pomembne. Seveda so. Toda zdi se mi, da se vojna v moderni popolnoma spremeni, ko človek odkrije existenco lastne vrste – dejstvo, da je živa stvar, biološko definirana, obdarjena s kapacitetami za evolucijo, adaptacijo, pojavitev itn. Rečemo lahko, da je bilo to odkritje bistveno znanstveno. Imelo pa je ogromne politične posledice. Še blizu nismo, da bi prepoznali pomembnost in moč tega odkritja, ki je oblikovalo celoten političen razvoj moderne zahodne civilizacije. Vplivalo je na vsak element državne oblasti. Prav tako pa tudi na vojno.

Moderna država ne vodi vojne preprosto zavoljo destrukcije človeškega življenja v imenu lastnih suverenih interesov, pač pa zavoljo napredka populacije kot življenja vrste. Ubija, da bi zaščitila in se zavzela za življenje populacije kot biološko definirane. Eno izmed vprašanj, ki vodi moje pisanje, je, kako država ve in kako odloči, katero življenje mora biti ubito in katero mora domnevno »življenju omogočiti živeti«. Ko pogledamo odgovor, vidimo, da vednost o tem, katero življenje je nevarno in potemtakem dovoljeno pa tudi nujno ubiti, priskrbijo znanosti o življenju. Znanosti o življenju so bile vedno obsedene z vprašanji, kaj grozi življenju, kaj ga slabi, pa tudi kaj ga jača. In moderne države, da bi uskladile uporabo vojne z interesi življenja populacije, so se od znanosti vseskozi učile, kako razložiti življenje, ki prispeva k dobrobiti populacije, in življenje, ki se ga mora – da bi krepili življenje vrste – vzeti tako z vojno kakor z drugimi vladnimi mehanizmi. Podpora, ki so jo znanosti, še posebno znanosti o življenju, dale funkciji smrti moderne državne oblasti, je bila ključna za legitimacijo te funkcije. Zato se moramo, da bi prišli do dna problema moderne vojne, fokusirati na te znanosti, na dogodke, ki so jih ustvarile in ki jih še ustvarjajo v redu vednosti. Z drugimi besedami, da bi razumeli vojno, kako in zakaj vznikne, moramo iziti iz starega in utrujajočega iskanja odgovorov v »državi« in preučiti, kako je bilo izvajanje moči države preoblikovano s strani biopolitične racionalnosti. Racionalnosti, ki na prvi pogled zgleđa benigna in demokratična. Le kdo se ne bi strinjal, da država, ki svojo oblast izvaja v skladu z blaginjo in zdravjem populacije, ni dobra? Sam pa skušam pokazati načine, na katere so takšne oblike politike in oblasti smrtonosne.

Ali bi morali dospeti do analize, ko lahko znanost in tehnologijo in politiko in vojno razumemo sovzajemno, na isti ravnini imanence, če si sposodimo ta filozofski izraz – kako potem sploh misliti vojno?

Da, lahko rečeš tako. In ko boš to rekel, boš v primerjavi z večino teorij vojne, ki domnevajo, da je vojna nekakšna diskretna domena s kompleksnimi, pa vendar ločenimi razmerji z družbo, politiko, znanostjo in tehnologijo, hipoma v prednosti. Globina vojne, razsežnost, do katere je povezana ne samo z družbenimi razmerji, ampak z življenjem samim, je nekaj, s čimer se mi, moderni doslej nismo soočali. Zato imamo na trgu političnih idej tako poenostavljene »rešitve« problema vojne.

Prav tako ko pravimo vojna, pomislimo na smrt, pa vendar, kakor pravite, se vojna vseskozi veže na življenje, in sicer v smislu, da sta način življenja in način vojne povezana. Ta vez ima, kakor kažejo številne analize, predvsem v polju študij vladljivosti, tudi svojo zgodovino, nastopi namreč z liberalizmom kot specifično moderno biopolitično tehnologijo, ki se opre predvsem na politično ekonomijo, katere predmet že v izhodišču postane upravljanje s populacijo, ta pa vseskozi nastopa kot biološki

fenomen. Tako se vojna, ko prestopimo prag biološke moderne, bije v imenu življenja samega. Prej ste že rekli, da vojna ubija, da bi zaščitila in se zavzela za življenje populacije kot biološko definirane, kar pomeni, da ne gre več za pravno neodvisnost neke skupnosti. Vendar pa, kakor pravite, smo prestopili še dodaten prag, nemara kar prag biološke postmoderne, ko življenje ni več razumljeno kot organizem, ki sovпада z nastopom moderne biopolitike, ampak kot kod, informacija. V imenu česa se potemtakem bijejo vojne danes – v imenu »biočloveka« [biohuman], o katerem pišete v svojih delih?

To je pomembna poanta. Dejstvo, da je moderna vojna biopolitična in da se bije v službi življenja populacije, nas vpelje v razumevanje fenomena vojne kot take. Kajti način, s katerim se zavzema za življenje, se spreminja glede na nove načine konceptualiziranja življenja samega, prav tako pa tudi tistega, kar ga ogroža, tako eno kot drugo pa izhaja iz znanosti o življenju. Tako se – ko se vprašanje, kaj pomeni biti živ, definira v smislu informacije kot kode – spremeni tudi celotno vprašanje, pa tudi igra, kako biti vojno. To sem pokazal v svojem delu. Koncept »bio-človeka« sem razvil z namenom, da opišem naravo subjekta, ki bje in za katerega se bje današnja vojna. Preseneča pa me, kako se načini, s katerimi se lastnosti in kapacitete, pripisane biočloveku, vseskozi spreminjajo. Ko sva z Mickom Dillonom pisala *The Liberal Way of War*, sva bila fascinirana nad hiperbolo diskurzov o informaciji in kodi. Danes pa se biočloveški subjekt bolj opisuje s termini ranljivosti in odpornosti.

Se pravi sprememba v razumevanju življenja pomeni spremembo v naravi vojne, ki vključuje tudi spremembo nevarnosti, proti katerim se bije vojna. Te nevarnosti danes niso več druge države, ampak različni pojavi, kot so droge, terorizem ... Skratka, nevarnost postaja življenje samo.

Točno tako. To je globok in strašljiv paradoks naše modernosti. Verjamemo, da je vojna legitimna le, ko gre za zaščito in emancipacijo človeškega življenja, ki ga ogrožata nasilje in nevarnost s strani drugih držav in narodov. Toda v bistvu je »naša vojna«, način vojne, ki je v tej kulturi privilegirana in ki se ga dela za svetega, vojna tako za življenje kakor proti njemu, ki preči državo in vsako drugo obliko meje.

Ali lahko rečemo, da je problem, ko skušamo razumeti vojne, ko se vprašamo, zakaj sploh so vojne, v tem, da preveč mislimo z vprašanjem »kdo« (proti komu), namesto da bi mislili z vprašanjem »katera« in »kakšna« (vojna). Ne katero vojno zahteva določena politika, ampak katero vojno zahteva določen mir?

Da, mislim, da je to precej boljši način zastavljanja problema vojne. Menim, da mora biti vsaka oblika politike in vsak režim odnosov moči preizprašan glede na oblike vojne in nasilja, ki so potrebne za njihovo zaščito. Ni preprostega realističnega načina zanikanja nasilja in vojne, ne moremo se oddvojiti od odgovornosti, ki jo povzroča vprašanje, h katerim oblikam vojne in nasilja smo se pripravljene zavezati z ozirom na to, kaj želimo zaščititi. Razen če ne verjamemo v nekakšno postpolitično fikcijo. Zato moramo svojo politiko izbrati s tem zavedanjem. Katero življenje smo pripravljene žrtvovati zavoljo ohranjanja življenja, ki smo mu zavezani. Ta izbira bo vedno toliko estetska, kot je politična. Življenje, ki ga odzvamemo, bo vedno imelo obraz. Torej bodite pripravljene ugledati ta obraz v smrti in ob tem prizoru izmerite svoja načela.

Če se moramo, kolikor hočemo razumeti vojno, bolj kakor h geopolitičnim in ekonomskim interesom obrniti k bio- in digitalnim tehnologijam, pa tudi k biološkim in informacijskim znanostim, kako potem razumeti (geopolitično) dejstvo, da se večina vojn v zadnjih šestdesetih letih bje natanko na robu zahodnega sveta?

»Robovi« zahodnega sveta so natanko tam, kjer so liberalni režimi bili in so še vedno najbolj aktivni vodenju in netenju vojn. Danes pojem za te »robove« ni več tretji svet niti »ne-zahodni svet«, marveč »ne-integrirani zemljevid«. Liberalizem je obseden z uničenjem zunanosti. Vključiti želi vse in vsakogar, kajti tistega, kar ni vključeno, se moramo bati. To, kar ne poznamo, je nevarno. Liberalizem ne more tolerirati zunanosti, zato se mora z njo povezati. Kjer se povezava prekine, tam se predvideva, da ležijo nevarnosti, in tam gre liberalizem v vojno. Ko to razumemo, potem razumemo stopnjo vojne v svetu »nepriključenih«. Ne biti priključen pomeni biti v nevarnosti, ker tako predvideva biopolitika, obsedena, da mora vse povezati in da mora vse komunicirati.

Pred dnevi smo obeleževali 11. obletnico 9/11, ki v takšnih ali drugačnih pogledih za mnoge pomeni bistven dogodek, ki inavgurira mednarodno politiko 21. stoletja, ta politika pa, prav

tako za nekatere, ni nič več in nič manj kakor (neo)imperalistična. Sami govorite drugače, pravite, da ta vojna poteka v kontinuiteti z liberalnimi principi in racionalnostmi, ki so bile konsistentne z mednarodnimi odnosi, izvirajočimi iz devetdesetih let prejšnjega stoletja. Tako ste prav zanimivo pokazali, kako so humanitarne intervencije ZN v Iraku pripravile tako logistične kot normativne pogoje za (nov) ameriški napad leta 2003. Zanima me, kako v dobi današnje biopolitike deluje suverenost. Konec koncev suverenost – v moderni suverena nacionalna država – pomeni imeti pravico začeti vojno. Kaj v tem smislu pomeni premik mednarodnega reda v globalni red, o čemer govorita tudi Hardt in Negri, ko tudi določene druge institucije zadobijo pravico začeti vojno; ali lahko malo špekuliramo in se vprašamo, ali bodo znotraj biopolitičnega okvira prihodnosti še kakšni drugi akterji ali institucije »lahko« začele vojno?

Mislim, da smo že tam, v trenutku, ko govoriš o tem, vojna že obstoji zunaj držav. Država je že, pravzaprav je že zelo dolgo le orodje drugih interesov. V tem smislu in zaradi tega sploh ni koristno govoriti o suverenosti. Ko se ta beseda izgovori, ne poslušam več. Suverenost ne obstoja in nič ne razlaga. Dajmo raje govoriti o vojni, o nasilju, o politiki, o vladnosti. Svet je biopolitičen in to, kar imenujemo država, je le orodje za nasilno biopolitiko in njene mnogotere oblike. To pa ni nikjer bolj resnično in evidentno kakor v primeru vojne proti terorju, predvsem pa, kakor praviš, v vojni v Iraku.

Ne bomo se pogodili, če bomo za to, kar se dogaja iraškemu ljudstvu, obtožili ZDA. To je *coffe table* analiza. Če hočemo razumeti bedo Iračanov, množične pokole, ki so se zgodili v imenu »humanosti«, moramo pogledati k ZN, k humanitarnim agencijam, ki so bile postavljene na iraške meje leta 2003, in h krvavečim srcem liberalcev, ki so zagovarjali intervencijo s silo v Irak že pred letom 2003. Tu namreč leži odgovornost. Oni imajo na rokah kri iraških otrok. Moral bi videti odziv, ko sem leta 2004 postavljajal te trditve in tvegajal s takšnimi analizami. Ljudje so bili jezni. Sodelavci so se spravili name. Moral sem si varovati hrbet. Takšne trditve so bile krivoverske. Vsi so samo želeli obtožiti Busha. Danes, sploh po Obamovem evidentnem liberalnem fašizmu, pa je to bolj ali manj sprejeto kot resnično.

Ali pomeni vojna proti terorju – ki jo lahko razumemo tudi v smislu splošnega varnostnega dispozitiva, ta pa vključuje tako vojaške operacije v Afganistanu kakor nadzorne mehanizme na londonskem letališču – da se vojna vrača tudi v sam zahodni svet in da je to znak, kako vojna družbi postaja vse bolj in bolj notranja? Ali to pomeni, da vojna postaja splošen biopolitični dispozitiv, ki ne bo več razlikoval med striktno vojnimi in striktno mirnimi časi, ampak se bo vojna sama pomnogoterila v neko fragmentiranost mikrooperacij?

Da, ta opis bolj ali manj opiše, kje smo. To je naša usoda. Oziroma vsaj to kar, na mojo začudenost, trenutno podpisujemo v imenu »demokracije«, »svobode«, »življenja«, in vsega tega liberalnega sranja, ki ga moramo deklamirati. In ko to ugotovimo, potem postane jasno, da imamo na voljo prav vse. Nič od današnje forme liberalne modernosti ni vredno ohraniti. Vsega se moramo čim prej znebiti. S svojim delom poskušam narediti zelo majhen prispevek h takšnemu cilju.

Ali bi lahko rekli, da druga svetovna vojna stoji na pragu med moderno in postmoderno biopolitiko vojne – po eni strani nacizem že deluje kot pojav, po drugi strani pa imamo še vedno točno definirane sovražnike? (Države, ki so bile definirane kot fašistične.)

Ne. Mislim, da je bil liberalizem vedno fašističen in da sta vsaka liberalna država in družba v osnovi fašistični. Nikoli ni bilo nobene trdne ločnice. Pravkar sem skupaj s prijateljem Bradom Evansom končal knjigo, ki raziskuje inherentno fašistični karakter liberalne modernosti. Napačno je misliti, da je liberalni fašizem, s katerim se srečujemo danes, zgolj naključen proizvod liberalnega razvoja in ekspanzije. Pač pa je izraz ontološke nereduktibilnosti fašizma liberalnih razmerij moči per se. Nacizem se je utemeljil na veri, da bo z zaščito arijske rase pred vsemi drugimi rasami in z dejanskim izničenjem drugih rasnih skupin biološko življenje vrste izboljšano. Liberalizem in nacizem nista ista, vendar nacizem tudi ni izjema od liberalizma. Meje med takšno biopolitično racionalnostjo, kakor je bila nacistična, in liberalnimi racionalnostmi, kakršne so obstajale skozi zgodovino in kakršne z vodenjem vojn proti »ne-človeškim« obstajajo danes, niso samo prepustne, ampak tudi nalezljive. Z drugimi besedami, liberalizma ne smemo razumeti kot izjemo, temveč kot koekstenzivnega s fašizmom, za katerega trdi, da ga je premagal s koncem druge svetovne

vojne. Tega ne govorim preprosto zato, ker sovražim in obsojam liberalizem. Čeprav ga res. Ne gre za to, da ima liberalizem kakšno posebno predispozicijo postati-fašističen. Fašizem je fenomen, ki mora biti naslovljen kot neizogiben element vseh razmerij moči, kar konec koncev pomeni vseh politik. Vse dokler ne verjamemo v možnost in zaželenost živeti v postpolitičnem svetu, se fašizem kaže kot konstitutiven fenomen politične prakse. Pa ne da, ko smo in ko delujemo kot politični subjekti, preprosto prevzamemo tveganje postati fašist. Ali da takšno tveganje zahteva privzetje nekakšne askeze ali umetnosti očiščenja, da bi politika postala manj fašistična. Fašizem je neizogiben izid in posledica biti političen. Tako kot je v nas življenje, tako je v nas tudi fašizem. Ne samo da zgodimo fašizem tako, kot fašizem zgodi nas, in ne samo da preprosto vsebujemo potencialnost, da postanemo fašistični. Obstoimo in politično delujemo skozi prakse, ki so že fašistične, brez vsake možnosti, da bi bilo drugače. To je politična realnost, s katero se mnogi ljudje, posebej tisti na levici, težko sprijaznijo.

Kako pa misliti problem »civilistov«, ki se znajdejo v vojni? Rečemo lahko, da imamo vedno ljudi, ki so direktno vpleteni v vojno, in ljudi, ki niso direktno vpleteni. Kako razumete civiliste? Ali mislite, da se je s prihodom vojne proti terorju njihov položaj spremenil?

Civilisti so bili vedno zavajajoč koncept, ki je dovolil poenostavljene in depolitizirane načine razumevanja meja konflikta. Ni takšne stvari, kot je civilist. Glede na razširjeno naravo odnosa med vojno in družbo in glede na mrežne značilnosti vojne smo danes, pa tudi zgodovinsko, vsi neke vrste bojevniki. Slišali boste zgodbe o tem, kako so v Ruandi leta 1994 humanitarne agencije razdeljevale pomoč hutujskim civilistom, potem pa so na lastno grozo odkrile, kako so v bistvu priskrbele hrano in zatočišče za »zlobne morilce« in tako nevede prispevale h genocidu. Pa vendar je to krut primer. Hannah Arendt ima v svoji knjigi o Eichmannu odličen odsek o »banalnosti zla«, ko razloži, kako holokavsta niso omogočili fanatiki s svojimi izrednimi dejanji, ampak navadni »civilisti«, pohajajoč po svojih vsakodnevnih opravkih. Tako je tudi z liberalnim fašizmom danes. Zapelji se z londonsko železnico in prav zlahka boš videl tolpo linčanja v pogojih njenega molekularnega postajanja. »Civilistov« ni, so zgolj subjekti boja in vojne.

V navezavi na koncept biočloveka ste omenili koncept odporosti [resilience], ki po vašem mnenju stoji v središču premikov znotraj globalnih biopolitičnih načinov vladanja, in sicer govorimo o premiku varnosti k odpornosti, točneje, o premiku nekusa razvoj-varnost, ki skuša razviti in zaščititi življenje populacije, k nekusu trajnostni razvoj-odpornost, ki želi človeka narediti odpornega/prilagodljivega, njegov razvoj pa trajnosten. Trdite, da odpornost predstavlja novo globalno neoliberalno vladljivost 21. stoletja, ki se razlikuje od neoliberalne vladljivosti obdobja po koncu hladne vojne. Razlikuje se tudi v temu, da predpostavlja odpornega subjekta, ki se mora, namesto da bi se pred nesrečo zavaroval, njej prilagodi, na ta način pa tudi obvladati in prosperirati – tako vsak problem postane izziv. Kaj pomeni ta premik od človeka do biosfere, od varnosti k odpornosti za samo delovanje/funkcijo vojne v 21. stoletju?

Premik, ki ga opisuješ, bo v svojih implikacijah za vojno in politično nasilje velikanski. To stoletje bo stoletje vojne proti katerikoli življenjskim oblikam, ki naj bi ogrožale t. i. »trajnostni razvoj« neoliberalnih ekonomij in družb. Pri »trajnostnem razvoju« ne gre preprosto za »ohranjanje« okolja. Ljudi, ki naj bi živeli netrajnostno, ki naj ne bi prispevali k reprodukciji biosferičnega življenja ali je ogrožali zavoljo socioekonomskega izkoriščanja, bodo masovno izločali. Ko se bo ekološka kriza zaostrovala, se bosta vojna in nasilje stopnjevala. Smo šele na začetku teh procesov, a že lahko vidimo, kako se v imenu trajnostnega razvoja proti revnim razvija globalna vojna. Med revnimi pa so na muhi predvsem ruralni reveži, saj naj bi bila njihova raba naravnih virov »netrajnostna« ali pa naj bi njihova migracija iz ruralnih v urbane dele ogrožala varnost mest. V Indiji, denimo, država že masovno sterilizira revno ruralno prebivalstvo, za svojo politiko pa prejema podporo s strani zahodnjaških vlad kot tudi nevladnih organizacij, predvsem okoljskih agencij, vštevši zahodnjaške dobrodelne organizacije; vse to na račun lastnih interesov v varovanju biosfere pred škodljivo človeško aktivnostjo. Znova je znanost tista, ki legitimizira takovrstne ukrepe, hkrati pa tudi vir strahu. Ekologija in ekologi so pri tem najslabši. Kamor pronica veliko ekologije in okoljevarstva, tam se neoliberalizem hrani s sovraštvom do človeškega.

V diskurzu odpornosti pa je na delu še nekaj bolj nevarnega. Kot praviš, sama ideja »odpornosti« in ne zgolj »varnosti« vključuje povsem drugačen način razumevanja odnosa med subjektom in svetom groženj in nevarnosti, s katerimi smo vsi soočeni. Kajti da postanemo odporni, kot nas učijo, da je prav, se moramo odpovedati prav ideji varnosti. Opustiti moramo možnost kadarkoli doseči smiselno osvoboditev groženj in nevarnosti, ki se nam zdijo najbolj pomembne. Odporen subjekt je tisti, ki sprejme nujnost življenja v stalni izpostavljenosti grožnjam in nevarnostim. Tisti, ki zavrača idejo, da se bo v svetu lahko kadarkoli počutil varnega. Ideologi odpornosti pravijo, da se morajo ljudje naučiti živeti v natanko enakih razmerah kot nečloveški življenjski sistemi, vključno s plevelom. Naučiti se moramo prilagoditi nevarnostim okolja, se jim izpostaviti in iz te izpostavljenosti rasti, ne pa misliti, da lahko obvladamo naša okolja ali se pred njimi zaščitimo. Tako so nam namreč dejali, da biosfera deluje; ne z doseganjem varnosti, temveč s koevolucijo v okoljih, ki so endemično nevarna. In ljudje se morajo naučiti ubogati iste zakone. Z drugimi besedami, to, s čimer smo soočeni v tem novem režimu biomoči, ni le vojna proti revnim, temveč širša in bolj razpršena ofenziva na človeško hrepenenje po varnosti. Ljudje, ki ne prisluhnejo mantri odpornosti, bodo postali tarče vojne, nasilja in upravljanja.

S tem se lahko dotaknemo tudi kritik neoliberalizma. Te kritike pogosto proti interesu ekonomije postavljajo interes življenja; namesto za kapital je treba producirati za potrebe življenja, za potrebe skupnosti, pravijo. Vi pa, če prav razumem, pravite, da neoliberalizem počne natanko to – govori nam, da ekonomski profit soobstaja s prosperiteto biosfere, natančneje, odpornost kot neoliberalno vladljivost razumete kot odgovor na samo kritiko »ekonomije zaradi ekonomije same«, ki v določenih elementih sovпада, a ne povsem, s kritiko kapitalizma. Ali bi lahko rekli, da nismo prišli do točke, ko si kapital podredi življenje, ampak do točke, ko si življenje podredi ekonomijo?

Tako je, ta formulacija mi je zelo všeč. Levica ne zna odgovoriti na ta novi neoliberalni režim biomoči, ker je tako učinkovito prelisil celotno tradicijo iz Marxa izhajajoče analize. Zato neoliberalizem ne samo grajam, marveč ga tudi zelo občudujem. Njegovi manevri so tako gibki, odličen nasprotnik je. Nikamor ne bomo prišli s starimi udarci, saj se tarča premika. Premikajoča se tarča pa je še vedno tarča. Težje jo je zadeti, je pa zato zadovoljstvo toliko večje. In moramo meriti na ta nekus odnos med vojno, ekonomijo in življenjem, ki je v srži tega odnosa. Urgentno pa je, da ne le opustimo, ampak obravnavamo kot sovražnika vse ekološke in okoljevarstva, ki so prav tako krivi za nastanek in razvoj novega režima. Če želimo v vojno z neoliberalizmom, moramo drugače utemeljiti svojo politično subjektiviteto. Začrtati moramo nove linije političnega boja med subjekti liberalne modernosti, ki se oklepajo življenja na svoje načine, in med novo vrsto subjekta, ki zavrača svojo odvisnost tako od ekonomije kot od biosferičnega življenja. Subjekt, ki se ne in se ne bo vdal neoliberalnemu izsiljevanju s potrebo po ohranjanju življenja ali ekonomije.

Predvidevam potemtakem, da kritika neoliberalizma, ki jo tudi sami vidite kot nujno, ne more biti osnovana na ekskluzivno ekonomski kritiki?

Natančno tako. Ekonomija je sama po sebi, če jo ločimo od biopolitičnega racionaliziranja, ki je oblikovalo njeno modernost, slepa ulica. Čeprav pa še vedno ni konca levičarskim mislecem, ki so pripravljeni iti po tej ulici.

Tako kot mnogi drugi tudi sami pravite, da se kot prava politična naloga dandanes kaže reaktivacija političnega, ki pa pomeni reaktivacijo življenja samega kot političnega, kot reaktivacija življenja, ki ne bi bilo biopolitično. Kako afirmirati oziroma kako živeti življenje, ki ne bi bilo biopolitično – ali takšna afirmacija razdre vez med življenjem in vojno, ki sta po vašem mnenju tako zelo prepletene?

Pravzaprav že sedaj vedno živimo onstran biopolitike. Nič nam ni treba čakati. Prav zato neoliberalizem ostaja in bo vedno le projekt. Neuresničljiv. Sami sebi navkljub vedno ostajamo politični. Vir političnega v človeškem je njegovo psihično in ne njegovo biološko življenje. Prepotentnost, samozaverovanost liberalizma, kot tudi njegova neumnost, so v tem, da misli, da lahko zamuši psihične moči, ki določajo naš obstoj, kot politične živali. V novih knjigah, ki jih pravkar pišem, raziskujem psihopolitični potencial človeka in zarisujem prihajajočo vojno med biočloveškim subjektom liberalne modernosti in psihopolitičnim subjektom prihajajoče modernosti. Psihopolitični subjekti ne živijo le, da bi se prilegali in se prilagodili grožnjam in nevarnostim, ali da si želijo trajnosti pogojev za svoj način življenja. Ravno obratno, upirajo

se tem pogojem, in če jim jih uspe premagati, jih spremenijo tako, da ustrezajo transformativnemu delu, ki ga od njih zahteva njihova domišljija; novi svetovi sledijo starim in uničenim svetovom. Treba je afirmirati imaginativno delovanje subjekta, ki za sabo ne potegne izkušenj ranljivosti, poškodb in strahu pred smrtjo, temveč zaupanje vase in v ostale, s katerimi se odloča, kaj hoče, določa, kaj poseduje, in se veseli tega, kar zmore, v soglasju z resnicami, ki presegajo njegov obstoj kot zgolj živo bitje. Domišljija je ključna za delovanje. Ni le tista sila človeške psihe, ki projicira transcendenco, marveč tisti element znotraj človeške psihe, ki je vedno že onkraj. Dejansko je človek v svojih imaginativnih delovanjih tisto, kar vedno, kar že obstaja onkraj, namenjeno k svetu onstran in za njega.

Kako se ta nenavadna zmožnost človeške psihe povezuje z današnjim političnim problemom teženj k postliberalnemu svetu? Zdi se mi očitno, da je imaginativno delovanje absolutni predpogoj za težnje k svetu onkraj liberalizma in da je moč domišljije od vseh atributov človeške psihe tista, ki je najbolj pomembna. Domišljija ni le obljuba sveta onkraj, pogojenega s posvojitvijo določenega dispozitiva v sedanosti, ampak dejanski obstoj tistega onkraj v fizičnem življenju subjekta. Je udejanjenje tistega onkraj zdaj. Ni obljuba prihajajoče varnosti, ampak udejanjenje varnosti v sedanosti.

V zgodovini liberalne modernosti je bilo mnogo različnih bojev. Boj, ki ga sam vidim kot ključnega, je poskus, da bi zamušili domišljijo, iz katere se napaja psihopolitični subjekt. Moji kritiki bodo rekli, da s teoretiziranjem psihopolitične subjektivitete zapademo v valorizacijo domišljije in zanemarjanje realnosti. Menim nasprotno. Kaj bi bile zgodovine političnih bojev brez silne domišljije, ki jih je napajala? Politika odpora proti liberalizmu danes bolj kot kdajkoli prej zahteva psihopolitični subjekt, ki je zmožen prečenja biopolitičnih obzorij liberalne modernosti, nekoga, ki nas bo osvobodil biologizmov liberalizma in nam omogočil sanjati na načine, lastne človeški psihi. Če naj bi politična teoretizacija upora liberalizmu napredovala, mora poseči v ta področja in s tem izgubiti svojo neproduktivno fascinacijo z biološkimi lastnostmi in zmožnostmi. Vse preveč t. i. levičarjev je danes ujetih ne le v slepi ulici ekonomije, obsedeni so z afirmativnimi teoretizacijami biopolitike. Sam se s tem nikakor ne strinjam. ☹

Spraševal Robert Bobnič

Prevajali Robert Bobnič, Jasmina Šepetavc, Sonja Benčina

Besedilo deluje kot izpis smernic za razmišljanje o vojni v kontekstu Deleuze-Guattarijeve filozofije in situacije, ki jo prinaša digitalnost. Zamišljeno je bilo kot surova data ali izvorna koda – obe analogiji, čeprav povsem različni, sta primerni – iz katere bi skozi formacijo v skladu z vzpostavljenimi kodi nastal članek. Surova data, kot bi jo zapisali v zasebno beležnico, urejena v konsekventen red izvorne kode, na podlagi katere lahko nekdo, ki se na snov spozna, napiše vrsto možnih verzij članka.

1. Substanca/materija/narava kot polje ekstremne nestabilnosti. Zakaj začeti z naravo? To pomeni vojno opazovati z vidika naravnih katastrof, jo zapisati v isto sekvenco z izbruhom vulkana ali eksplozijo zvezde? Poetično in kruto izhodišče.

1.1. Stratifikacija, ponavljanje in regionalna stabilnost. Mreže sil – sile stratifikacije, gubanja materije.

1.1.1. Virtualnost kot oblika stratifikacije (organizacije, formacije, gubanja) materije.

1.1.2. Virtualnost = konstitutivno politična (pred vsako eksplicitno politično vsebino) ... Ni vse politično, je pa politično natanko v odnosu virtualnosti do aktualnosti, ki regionalno uokvirja proces stratifikacije substance.

1.1.3. Razumevanje virtualnosti Briana Massumija kot fraktalnega atraktorja. Glej njegov Vodič po shizofreniji in kapitalizmu. Virtualnost v odnosu do aktualnosti ne deluje kot vzrok, ampak kot sila privlačnosti, okoli katere se organizira aktualno gibanje regionalne stratifikacije materije.

2. Vojna = v prvem planu virtualni spopad ... Vojna = natanko spopad za nek specifičen način stratifikacije materije, spopad v polju virtualnih atraktorjev.

2.1. Politični transcendent. Pogoji možnosti kakršnekoli eksplicitne politike. Če je političnost v organizacijskem elementu materije, ki se odvija skozi odnos med virtualnim in aktualnim, lahko vidimo v tem tudi vez med politiko in vojno.

2.2. Medij virtualnosti (substancija izraza z Deleuze-Guattarijem) = vse bolj digitalen ... dataverzum (tj. rastoča celota digitalne date + celota povezav med njenimi elementi) pa se širi z neverjetno hitrostjo.

2.2.1. Logična posledica = rastoča pomembnost teritorija kibervojn oziroma spopadov znotraj digitalnega, algoritemskega videza.

2.3. Moč = postvarjena v virtualnem, digitalnem okolju algoritmov in informacij.

2.3.1. Ravno kar po internetu odmeva poročilo pogovorov z aretiranim 16-letnim hekerjem Cosmom (glej wired.com). Dogodki okoli hekerske skupine UGNazi. Namesto Kawaii Hitlerja naslednji napis: »This site has been removed by the Federal Bureau of Investigation in connection with law enforcement action.«

3. Deleuze-Guattarijevi nomadski vojni stroji in državni aparati ujetja/zajetja. Oboji so abstraktni stroji in režimi formiranja (mehanske ureditve + kolektivne ureditve govora).

3.1. Poanta režimov formiranja = v tem, da so splet in organizacija virtualnih ter aktualnih (heterogenih) elementov. Delujejo kot rezultat kolektivnih sintez.

3.1.1. Nomadske formacije so vojni stroji. Torej na sledi linijam (po)bega in vedno v opoziciji do moči. Glej pogovor med Deleuzom in Foucaultom Intelektualci in moč.

3.1.2. Formacije moči delujejo kot aparati ujetja. Državni aparati ujetja.

3.1.3. Dejanska vojna, torej aktualno gibanje uničenja ter smrti, je v Tisoč platojih mišljena kot moment zajetja nomadskega vojnega stroja – v katerem se dogaja novo in ustvarjalno mišljenje – s strani državnega aparata ujetja. Aktualna vojna je prilastitev nomadskega vojnega stroja državnemu aparatu ujetja.

3.1.4. To pojasni tudi vez med vojno in tehnologijo, vojno ter pospešenim nastajanjem novih tehnologij za potrebe vojaških spopadov.

3.1.5. Poglejmo samo zgodovino računalništva – vsi veliki premiki v tej zgodbi so povezani z vojno ekonomijo.

3.1.6. Razvoj računalnika v kontekstu druge svetovne vojne za namene računanja naklona topov za preciznost zadetkov – ljudje so za potrebne rezultate teh računov enostavno potrebovali preveč časa (merjenega v letih).

3.1.7. Nastanek in implementacija ideje povezanosti računalnikov v mrežo v kontekstu hladne vojne (ARPANET) ... In kako je z vojno povezan razvoj umetne inteligence? Pomislimo na velike posledice, ki jih ima za vojno njen razvoj. Avtomatoni, robotski agenti v današnjih vojnah.

3.2. »What one Predator drone pilot described of his experience fighting in the Iraq war while never leaving Nevada: 'You're going to war for 12 hours, shooting weapons at targets, directing kills on enemy combatants. Then you get in the car and you drive home, and within 20 minutes you're sitting at the dinner table talking to your kids about their homework.'« – P.W. Singer, avtor knjige Wired for war. Znanstvenofantastične razsežnosti vojne realnosti v 21. stoletju.

4. Digitalnost na vseh področjih postvarjene virtualnosti prinaša posledice, ki jih je treba še izmeriti. Na kakšne načine lahko na področju vojne mislimo vez med digitalnostjo in vojno? Digitalne vojne? Algoritmsko nasilje? Nove tehnologije, ki uporabljajo digitalnost za nove načine destrukcije? ...

4.1. Računalnik kot univerzalni stroj = abstrakcija. Charles Babbage (1791–1871) in ideja stroja, ki ga lahko sprogramiramo za katerokoli nalogo. Katerokoli.

4.1.1. Abstrakcije in vojna?

4.1.2. Pojem algoritemskega nasilja po Aleksandru Gallowayu. Kako s samo uporabo interneta proizvajamo vrednost in kako se nam ta ves čas odtuja. We are all goldfarmers. Koliko imajo algoritmi skupnega z današnjo vojno destrukcijo?

4.1.3. HTML bomb net.artistov jodi.org. Podoba eksplozivnosti računalniških algoritmov. Dejanske eksplozivnosti v njihovih posledicah na vojnih teritorijih in družbene eksplozivnosti v novem polju spopada med nomadskimi formacijami in aparati ujetja. Digitalni videz te internetne strani deluje kot nesmiselna alfanumerična koda. Ogljed izvorne kode (source code) razkrije detajlen diagram bombe.
<http://www.jodi.org/> <->
view-source:<http://www.jodi.org/>

ARS ELECTRONICA, Linz, 30. 8. - 3. 9. 2012

arts, farts & LEDs

piše Tina Dolinšek

START

Od vseh mojih obiskov Linza je bil tokratni še najbolj prepuščen samemu sebi. V skrajnost natempiran urnik, ki me je zadel tega prekratkega avgusta, in neopisljiva želja, da se pred septembrom iz prestolnice Trnfesta odstranim vsaj še za nekaj dni, pa naj bo, kar hoče, sta me domala na vrat na nos prisilila, da se ne pozanimam niti za uro odhoda vlaka. Zahvala, da sem preverila vsaj vremensko napoved, gre pomanjkanju primerne velikosti potovalne torbe, v katero lahko s spretnim zlaganjem spravim le minimalno količino cunj. Vedela sem, da bo dež, kar pa me seveda ni prepričalo, da bi s seboj vzela dežnik. *#fail* Ne glede na vremenske vplive se konec avgusta v mestu dogaja festival Ars Electronica, eden izmed največjih in najvplivnejših festivalov digitalne umetnosti in tehnologije, na katerega sem bila namenjena. Obiskala sem ga prvič ter bila temu primerno začetniško navdušena. Ta njihova tematska velika slika pa je bila zame bolj veliko razočaranje. Začetniški *#fail*. Festivalski *#error* *#overburn*.

Šesturna vožnja z vlakom terja en prestop. Linz, Oberösterreich. Servaaaaas!

si že bil na ARS elektronika?

ne

ja

ART = #cyber #hybrid #interactive #sound #animation #film #digital #multimedia #philosophy #computer #space #popular #light #visual #technology #physics #biology = SCIENCE

Ars Electronica, festivalski hibrid znanost in umetnosti svetovnega merila, se je letos tematsko usmeril v razkrivanje velike slike: *The Big Picture*. Raziskovalo, debatiralo, prevpraševalo, razstavljalilo, filozofiralo pa tudi dolgovezilo se je v polju novodobnih konceptov za nove svetove prihodnosti, od odkrivanja galaksij in potencialnih življenju prijaznih planetov do obstoja Higgsovega bozona, socialnih internetnih fenomenov, digitalnih komun, informacijske tehnologije – vse na relaciji znanost : umetnost. Operiralo se je s frazo »*I'm an artist, not a scientist*.« ter s tem izkazovalo koprnečo željo po bolj transparentnem združevanju obeh. Velik poudarek je šel projektu *Collide@CERN* ter sodelovanju Ars Electronice in CERN-a, kjer so letos pomladi pričeli izvajati dvomesečne rezidenčne umetnikov. In to je bila velika stvar. Velika sta bila tudi katalog in celoten program. Velika slika, skratka. Ampak česa?

razstava

konferenca

Kaj te bolj zanima?

#opening #feeling

Otvoritve razstav so se v četrtek vrstile nekje od dveh popoldne naprej. Okoli sedmih zvečer se je v kvartirju moderne umetnosti OK (*@Offenes Kulturhaus*) nič kaj pompozno odprla še zadnja po vrsti, CyberArts. Kot sem kasneje izvedela od dolgoletnih in mnogo bolj izkušenih obiskovalcev festivala, je ta edina zares vredna oglada. Vse ostalo zna biti sranje, politično motivirano in samo sebi namen. Ali pa še to ne. Mislim, da sem že v osnovi precenila svoje sposobnosti in se čez dan sprehajala po vseh možnih razstavah, da se mi zvečer ni dalo na noben performans. Morda je bilo krivo vreme, napol jesenskodeževni Linz res ni za nikamor, zato me je nekako še bolj vleklo v notranje prostore, na razstave in konference. Slednje so bile super, če se je le artist dovolj pronicljivo in z dostojno distanco spustil v razlago svojega dela. Ampak na koncu se je velika slika festivala vedno usmerila v nekakšno romantično poveličevanje same sebe. Kritični dialog se je samo enkrat v moji prisotnosti razvil do dostojne debate, kar mi je večidel udeležbe ustvarjalo mešane občutke o relevantnosti povedanega. Je res vsaka ideja, iz katere se razvije končni umetniški produkti, vredna dvajsetminutnega hvalospeva? Večino časa sem se spraševala, kaj sploh počnem tukaj, sploh takrat, ko je ponavljanje fraze »*I'm an artist!*« preseglo meje dobrega okusa. Od celotnega festivala so mi tako ostali v glavi zgolj fragmenti, pavšalni občutki o smislu tovrstnih dogodkov, če se vsak umetnik *a priori* čuti dolžnega vsaj enkrat omeniti, da on je pa umetnik. Kaj ni to že jasno? Saj smo vendar na Ars Electronici!

#cyber #hybrid #interactive #mustsee #exhibition #OK #fun

Kakorkoli že, razstava CyberArts je bila res vredna oglada. Na enem mestu združuje nagrajena dela v sklopu platforme Prix Ars Electronica, s katerimi vsako leto nagradijo najbolj inovativne presežke s polja računalniških umetnosti. Kot vsako leto so bile podeljene zlate nike za hibridno in interaktivno umetnost, zvok ter računalniško animacijo in film, ostala dela so prejela častno omembo ali pa nagrado za distinkcijo. Skratka umetniški *best of the best* ...

#weather #fail #animation #ok #robotics #exhibition #tail

Obšežen petdnevni festivalski program sem dodobra preštudirala šele v petek zjutraj, ko se je dan že nagibal k popolni vremenski katastrofi. Brez dežnika + primerne obutve sem vsa mokra racala, še preden sem sploh prišla do prve izmed neštetihih festivalskih lokacij. Popolnoma brez volje sem se zavlekla v temo dvorane AE Centra, kjer je potekal *Computer Animation festival* – 5 dni, 11 sklopov, 100 animacij. *#comedy #music* # Super razvedrilo za premočeno tečnobo.

Ko sem se naslednji dan vrnila in obstala pred nabito polno dvorano, se je spet predvajal sklop *Comedy*, zato sem se spustila eno nadstropje niže, v prostore *RoboLaba*. Celoletno razstavo AE Centra sem si ogledala že pred meseci, a je na moje veliko razočaranje takrat obratovala le peščica izmed razstavljenih prostetične robotike. Tokrat sem si, končno, naredila mehanski rep, ekstravaganti življenjski slog prihodnosti. Prototipni rep Silifulin se odziva na gibanje človeškega telesa, se prilagaja njegovi dinamiki in ima zagotovo enormni potrošni potencial. Pogrešala sem le Necomimi elektronska mačja ušesa, trenutni velik hit na Japonskem, pa bi bila zabava pred ogledalom 100%. Naslednjič morda.

Bi sploh šel?

ja

ne

#bacteria #radio #crazy #bestof #bio

Največ se je govorilo o zlatom nagrajenim Bakterijskim radiem ameriškega norega znanstvenika in pionirja bio-tech-umetnosti Joeja Davisa. Radio sestoji iz nekoliko modificirane bakterije E-COLL, ki se zarašča v tiskano vezje tranzistorja – s tem ko se bakterija razvija, na vezni plošči dela povezave, ki ustvarjajo hrupno zvočno sliko. Nekako tako. Radia seveda ni bilo moč videti v živo, ker za razstavljanje bakterij potrebuješ posebno dovoljenje (#fail), je pa zato razstava vsebovala skoraj celoten Davisov umetniško-znanstveni repertoar, na katerega se radio epistemološko navezuje.

bakterije

Kaj te bolj zanima

3d print

#awesome #mindblow #3D #printing #solar #tech #youtube #fan #fun #lego #CC

V celoti je bil na ogled 3D-printer (Solar Sinter Project) na sončno energijo Marcusa Kayzerja., nagrajen s posebno omembo za interaktivno umetnost. Dosledna raba tehnologije v polju dveh povsem naravnih materialov – sončne svetlobe in puščavskega peska, kjer se s procesom SLS (selective laser sintering) na visoki temperaturi pesek strdi ter tako omogoča izdelovanja 3D-elementov iz stekla. Vau! Video postopek sem pred kakšnim letom zasledila na internetu in postala velika fenica 3D-printanja, sploh ker omogoča materializacijo še tako nebuloznih oslarij (kot sta recimo #Octocat in #Cthulhu). No, pa tudi veliko uporabne šare. Golan Levin in Shawn Sims sta razvila idejo prosto dostopnih matric za 3D-printanje vmesnikov, s katerimi se lahko združi deset najpopularnejših znamk konstrukcijskih igračk, kot so Lego kocke in K'Nex. The Free Universal Construction Kit si je prislužil častno omembo za hibridno umetnost in je edina zares uporabna stvar na celotni razstavi. Pa še zastoj se jih lahko potegne z neta na Thingiverse.com.

#cloud #sound #LED #drone #light

Klangenwolke je zgodba zase. Slovitega kulturnega dogodka se vsako leto, bojda zgolj zaradi ognjemetu, udeleži več tisoč ljudi. Letos je organizacijo otvoritve prvič prevzela Ars Electronica in popularne zračne petarde zamenjala za LED lučke. Bile so povsod. Na obeh straneh Donave, v zraku, po okoliških stavbah in hribih, na konjih in na reki in na ladji ... Skoraj vsak izmed obiskovalcev je v roki nosil unikatno izdelano kartonasto črko, v kateri so bile prek radijske frekvence povezane ledice. Med dogodkom so se potem simultano prižigale in ugašale in ustvarjale nekaj ognjemetu podobnega.

Hočeš nazaj na AE?

ja

ne

#awesome #record #premiere

Težko pričakovani in verjetno največji umetniški projekt Ars Electronice do zdaj je bilo 50 preko GPS koordinat kontroliranih dronov ali quadcopterjev (osebno mi je najljubši izraz Flying Unmanned QuadRotors (FUQRs) – fakrs!). Prvič v zgodovini naj bi na odprtem tolikšno število dronov poletelo čez nebo in ustvarilo leteč LCD-zaslon (seveda iz ledic). No, letelo jih je točno 41, ker so v predhodnih testnih preizkusih tri izgubili v Donavi, šest pa razbili do nepopravljivega. Ampak iz tega niso naredili velike štale – v enem izmed uglednih svetovnih medijev sem prebrala, da jih je letelo 50 in da je to največji dosežek za ta nemški festival. #fail

#conference #art #science #sound #CERN

Na osrednjem tridnevem The Big Picture simpoziju so povečini sodelovali nagrajeni umetniki ter skušali kar se da dosledno predstaviti svoje delo. In sebe. Umetniki. Nekatere izmed predstavitev so me prisilile v zehanje in posledično čudenje, da si kaj tako dolgočasnega in nekonsistentnega sploh najde na odru. Sploh Jo Thomas. Njen Crystal Sounds of a Synchrotron je dobil Prix za zvok, njena prezentacija pa bi lahko dobila nagrado za najslabši javni nastop. Vsaj wi-fi me v teh težkih trenutkih ni pustil na cedilu. Naravnost smešna je bila okrogla miza z Juliusom von Bismarckom, prvim rezidenčnim umetnikom CERN-a, Jamesom Wellsom, znanstvenikom iz CERN-a, ter Ariane Koek, vodjo umetniškega programa v CERN-u. Brezpogojno verjamem, da je to zagotovo nepozabna izkušnja za umetnika, pogovor pa je, namesto v potek dela ter morda vsaj definicijo socioloških profilov takih rezidenc, težil k romanticiranju odnosa znanstvenik – umetnik – posrednik. Manjkale so le solze sreče, o rezidenčni izkušnji pa smo izvedeli le, da ne sme biti daljša od dveh mesecev, ker si potem vsak umetnik želi postati fizik. Pa še to je iz ust Koekanove zvenelo desetkrat bolj arogantno. Khm. Brez veze.

#facts #mass

Po vikendu se obisk pozna. Po podatkih PR službe naj bi festival obiskalo okoli 45.000 ljudi, veliko sobotno otvoritev festivala Klangenwolke, iz katerega se je davnega leta 1979 razvil AE, pa celo 90.000.

hočem domov

naprej na Klangenwolke

#conference #drones

Naslednji dan sem se udeležila »making of Klangenwolke« konference in v žilo dobila vse tehnične nadrobnosti izpeljanega dogodka. Še enkrat, vau! Prijatelj iz Futurelaba mi je potem povedal, da grede droni v Guinnessovo knjigo rekordov. Škoda, da jih ni letelo 42, mogoče bi potem festival res lahko odkril kakšen globlji smisel prihajajoče dobe. Veliki smisel!

Kaj te bolj zanima?

roboti

gosi

#conference #moon #geese #space #astronaut #awesome #bestof

Na koncu se je splačalo uro in pol poslušati bedarije, sledila je namreč meni najboljša predstavitev ekstremne inovacije znotraj hibridne umetnosti. Gospe in gospodje: Agnes Meyer-Brandis in njene lunarne gosi. Projekt #Moon Geese Analogue bazira na knjigi škofa Francisa Goodwina iz leta 1603, v kateri junak skupaj z gosmi poleti na luno. Brandisova je ta mit interpretirala po svoje in vzgojila 11 lunarnih gosi, jih poimenovala po slavni astronomih (tudi po našem Hermanu Potočniku) in jih natrenirala v prave astronave. Ona kot mama gos, ki svoje otročiče uči leteti v konstelaciji in jim bere vesoljsko literaturo. Zdaj gosi živijo na analogni »umetni« luni v Italiji, kjer skozi kontrolno sobo komunicirajo s svetom. Ljubko, preprosto in zabavno.

#sound #instalation #boring #cathedral #party

Še zdaj ne vem, zakaj sem se odločila predvsem za razstave in konference. Bo že fikсна ideja. Čeprav sem se v soboto zvečer nekako privlekla do katedrale Mariendom na zvočno instalacijo ter klavirsko-orgelski-sonični koncert Ruperta Huberta #teardrops. Ne vem, kaj je bilo na tem zelo konservativnem koncertu soničnega, razen tega, da je publika prav nič posvečeno ležala na tleh katedrale in tonila v zaspano meditacijo. Tudi mene je ob nežnem udarjanju po klavirskih tipkah vleklo skupaj. Ker je sobotni večer obetal dober elektronski žur, sem raje predčasno odšla. In potem eno uro stala v vrsti za žur na OK kvartirju, kjer je med drugim dupstepala tudi naša Dot. In potem sredi njenega seta šla na sprehod po nočnem Linzu. Stran od gužve. Zamudila sem tudi nedeljski nastop Vladislava Delaya in celoten ponedeljek, posvečen glasbi, za katerega sem upala, da mi bo popravil slab okus. #wrong

#end #reflection #disappointment

Skozi celoten festival se mi je vlekla ena in edina nepotešena želja po odkritju smisla tega opevanega festivala. Pričakovala sem razsvetljenje, dobila pa lično zapakirano povprečnost v vseh pogledih. Organizacijsko je festival presegel moja pričakovanja, vsebinsko pa mi je bil tako smotan, da bi šla mogoče raje še enkrat na Trnfest kot pa v Linz. Morda pretiram, ker sem od vsega, razstav, performansov, instalacij in celo konference, res pričakovala več. Edino razsvetljenje, tisti kul občutek pripadnosti me je zadel, ko sem se v nedeljo na poti iz ene konference na drugo sprehajali ob Donavi. Na prvi sončni dan festivala je na bregu potekal piknik s super glasbeno podlago in vabljivimi pregrinjali. Za vse na svetu sem hotela ostati tam, dokler sonce ne zaide, in uživati v popolnem brezdelju. Brez definicij, arta, znanosti in ledic. Prepraševati smisel brezdelja skozi razmišljanje o veliki sliki ničesar. #nexttime.

Čestitam, preživela si!

KONEC ☺

Pax Americana

piše Anže Dolinar

Privatizacija vojaškega aparata je trend znotraj oboroženih sil zahodnih držav, ki se je pojavil v 90-ih letih dvajsetega stoletja.¹ Razlogov za privatizacijo je bilo več. Potreba po vojaškem znanju in tehnologiji se je zaradi sesutja realnih socializmov in posledičnega osamosvajanja držav pojavila marsikje.² Hkrati pa so države članice NATA svoje vojaške izdatke ravno zaradi zmanjšane grožnje zmanjševale. Zgodi se torej, da imamo na eni strani **rastoči trg**, na drugi pa **zmanjšano ponudbo**. Vrzel zapolnijo privatna podjetja, ki ponujajo tako vojaške in varnostne storitve kot novo³ vojaško tehnologijo, s katero se na razpisih potegujejo za državne pogodbe. Dodajmo še, da so zahodne države, predvsem ZDA, hkrati tudi spremenile svoj strateški fokus. Tako so se usmerile na vojno proti drogam, organiziranemu kriminalu, terorizmu itd. Vse to je pomenilo uporabo novih taktik, tehnologij, urjenja, kamor pa država ravno zaradi zmanjševanja izdatkov ni mogla vlagati toliko kot privatni investitor, ki se je recimo osredotočil na eno samo od teh novih potreb.

A so sile nekega zunanjega agresorja, ki posega v avtorjev tekst - pa ne kot tisti agresor, ki lahko stvari samo uniči, pač pa kot tisti agresor, ki se, tako kot bralka/bralec-prežvekovalka/prežvekovalec iz teksta uči, s tem ko se uči, pa ga piše naprej in naprej

1. Sredi 70-ih let podjetje The Vinnell Corporation postane prvo ameriško podjetje, ki ponuja vojaško urjenje neposredno neki tuji vladi. Zgodilo se je leta 1975, pogodba pa je vključevala urjenje saudskih enot, namenjenih varovanju naftnih polj. Prej o takšnem trendu ne moremo govoriti.

2. Tako je eno prvih privatnih varnostnih podjetij MPRI aktivno sodelovalo pri restrukturiranju in urjenju pripadnikov hrvaške vojske. Septembra '94 so podpisali dve pogodbi in na Hrvaško (takrat pod embargom za uvoz orožja) poslali 15 vojaških strokovnjakov. V 15 tednih so restrukturirali demoralizirano in slabo organizirano HV ter izurili nov častniški in podčastniški kader. Kmalu je sledila vsem znana operacija Nevihta (*Oluja*).

3. Deborah D. Avant ugotavlja, da so na prav vsaki »mirovni« operaciji po letu 1990 sodelovala privatna varnostna podjetja. Zasluzki na trgu tovrstnih storitev so po nekaterih ocenah med letoma 1990 in 2010 s 55 milijard narasli na 220 milijard dolarjev.

Ko govorimo o privatizaciji vojaškega aparata, pogosto posplošujemo, zato je treba biti izredno previden, sploh če želimo ponuditi kritiko ekonomske logike tovrstne privatizacije. Logika v ozadju privatizacije vojaškega aparata je povsem identična logiki nam dobro poznanih varčevalnih ukrepov. Po eni strani gre za argument **zmanjševanja stroškov**, po drugi pa za domneven **dvig kvalitete**. Da gre tu za očitno protislovje, je seveda jasno, ker pa smo obljubili previdnost, jo torej upoštevajmo in se vprašajmo, kje točno se zmanjšuje stroške in kje točno govorimo o dvigu kvalitete.

Ameriška ekonomista iz mornariške akademije v Annapolisu, ki izhajata iz neoklasične ekonomske paradigme, Eric Fredland in Adrian Kendry privatizacijo vojaškega aparata delita na privatizacijo inputov (vnosov) in privatizacijo outputov (iznosov). Privatizacijo prvih razumeta kot vse privatno producirano blago, ki je dano na trg vojaške sile, gre za orožje, oborožitvene sisteme, storitve, zaloge in seveda vojake. Privatizacijo outputov okarakterizirata kot malo bolj zapleteno, s čimer se moramo strinjati. Outputi so stroški, tisto, kar je potem tudi plačano, uporabljeno.

Problem, na katerega omenjena ekonomista naletita, je seveda problem, ki je povezan z vsako privatizacijo. Privatno producirano blago ali storitev mora nekdo odkupiti in ta nekdo so države in pa mednarodne korporacije. Nastane že prej omenjeno vprašanje kvalitete in⁴ varčevanja, ki se v praksi odraža v sivi coni outputov. Oblike privatizacije inputov so bolj razumljive in predvsem lažje predstavljuje. Fredland in Kendry prepoznata tri temeljne oblike. Po prvem scenariju ima ministrstvo za obrambo v lasti nek objekt, tega pa daje v najem privatnikom za opravljanje storitev, ki jih odkupi država. Druga opcija je neke vrste lizing, kjer država najame recimo letala, popolnoma odkupi pa jih ne.⁵ Tretje oblika pa je neposreden prenos funkcij, ki jih je opravljal vojaško osebje, na civiliste.

Problem je **dvojen**. Prvič, privatizacija vojaškega aparata je tako močno financirana s strani države, da je resno in vprašljivo, če in za kakšno varčevanje tukaj v resnici gre. Zdi se, da gre zgolj za pretok kapitala v roke zasebnikom – pod pretvezo varčevanja.⁶ Drugič, odpre se ne samo vprašanje kvalitete, ampak tudi moralna in politična vprašanja, povezana s tem, da gre za privatizacijo organiziranega nasilja. Da ima država monopol nad nasiljem, pomeni predvsem, da je edina na tem trgu, izguba tega monopola pomeni, da temu ni več tako.

A: Pa vendar – ali ni to samo dodatna teza, da ima država še vedno monopol nad nasiljem, morda celo bolj kot kdajkoli prej? Vojno namreč napove suveren (država), ne pa korporacija in/ali firma, ki prodaja nasilje. Na koncu dneva in na koncu vojne, prav tako pa tudi na začetku in ves čas vmes vrhovni poveljnik vojske ni direktor korporacije, ampak predsednik države – ali koalicija držav. Zdi se, kakor da država s privatizacijo nasilja naredi preišljeno potezo – reši se lastnega stroška, v določenih primerih tudi stroška vojnih zločinov, ki se obesi na privatnost vojaških posrednikov, kakor da privatna organizacija pomeni pobesnelost zunaj vsakega nadzora, ohrani pa monopol nad tem, da sproži vojno. Lahko bi si zamislili zgodbo-prihodnost, ko bomo imeli pravi svetovni trg ponudnikov vojaških storitev in ko bomo imeli deset takšnih top šit ponudnikov, držav, ki bi bile vojno, pa petnajst – morda se bo takrat prava kapitalistična vojna, ki je vojna kot trg - trg kot nadaljevanje vojne z drugimi sredstvi – šele zares začela.

B: Monopol razumem, kot da je nekdo edini ponudnik na trgu, do nekega trenutka so bile to države, zdaj niso več. S tega vidika ni važno, ali vojaške storitve najame država ali kdo drug, monopol je izgubljen v trenutku, ko se odpre trg.

A: Toda ta trg deluje za državo, mar ne? Že res, da imamo privatiziran trg, kjer različni ponudniki ponujajo različne oblike izvajanja vojaškega nasilja, vendar imamo še vedno enega in edinega legitimnega konzumen-

4. Za primer naj povemo, da ameriška vlada privatnim varnostnim podjetjem letno izplača toliko, kot v davčno blagajno prispevajo vsi Američani z letnim dohodkom pod 100.000 dolarjev. Država pod pretvezo varčevanja deluje praktično kot avtomat.

5. To so recimo storili v Novi Zelandiji z letali F-16 in C-130 Hercules.

6. Podobne primere seveda poznamo tudi od drugod. Tako recimo nekoga odpustijo iz državnega podjetja, ker tam zanj ni denarja in ni produktiven, potem pa taisti človek sedi na tečaju, kjer se uči pisati CV, tečaj organizira podjetje, izbrano prek razpisa Zavoda za zaposlovanje, financiramo pa ga davkoplačevalci.

ta – državo. Noben privatnik, tudi nobena privatna gverilska ali kakšna druga nedržavna formacija ne more kupiti te storitve. A gverilci in/ali uporniki so nas čez gozdove svoje borbe že pripeljali na drugo zanimivost – uporniki, kakor se je lepo pokazalo pri »arabskih revolucijah«, morajo za svoj oborožen upor, kolikor je oborožen, dobiti orožje, to orožje pa dobivajo razne orožarske korporacije, vendar ima tu spet vlogo državna politika, ki z dobrimi manevri ve, kdaj podpreti (oborožiti) upornike.

B: Po mojem ne, trg deluje za kapital, ker je kapitalistični trg. To, da je država edini legitimni konzument, pa ne drži, storitve in oprema so na voljo, firme pa veže zgolj ohlapna zakonodaja. Ne moreš reči, da noben privatnik ne more kupiti storitve, če pa varujejo korporacije ... Gre pa tukaj za vprašanje odnosa med državo in kapitalom, to se strinjam. Ti trdiš, da se vojne bijejo za državo, jaz pa pravim, da se za kapital, v imenu države, ki je največji potrošnik tukaj, se strinjam. Monopol pomeni, da je nekdo edini ponudnik na trgu.

II. Kot omenjeno, so bili pogoji za privatizacijo vojaškoindustrijskega kompleksa ZDA ustvarjeni že v 90-ih letih. Pravi razcvet pa privatna podjetja doživijo z letom 2001, ko se na čelo obrambnega ministrstva povzpne veteran hladne vojne Donald Rumsfeld. Slednji za državnega sovražnika številka ena, za poslednji branik centralnega planiranja, za uničevalca svobode mišljenja in novih idej razglasi birokracijo v Pentagonu. Govor ima 10. septembra 2001,⁷ naslednji dan pa sledijo napadi, ki med drugim povzročijo rapidno in brutalno privatizacijo oboroženih sil ZDA. Sledita ameriški vojni v Afganistanu in Iraku,⁸ kjer se v polni meri in prvič tudi očem svetovne javnosti predstavijo privatne vojske, v prvi vrsti podjetje Blackwater, ki je v iraškem eksperimentu igralo ključno vlogo.

Blackwater je podjetje, ki ga je ustanovil bivši pripadnik specialne enote SEAL Eric Prince. Podjetje je, za razliko od številnih drugih, že v osnovi (dedovanje) posedovalo ogromen kapital. Tako so lažje investirali v novo opremo in ljudi in torej ponujali kvalitetnejše storitve. Po znanem streljanju na šoli Columbine je Blackwater policijskim specialcem ponujal urjenje na vrhunskih poligonih, prilagojenih situaciji, s posnetimi otroškimi kriki v ozadju in podobno. Po napadu Al Kaide na ameriški rušilec USS Cole oktobra 2000 je Blackwater sklenil 35,7-milijonsko pogodbo z mornarico za urjenje mornarjev v podobnih situacijah. Podjetje je ponudilo outsource ključnih vojaških funkcij in zapolnilo praznino, ki je nastala s krčenjem sredstev za vojsko. Veliki met pa jim uspe z napadom na Irak, ko prejmejo skoraj 30-milijonsko pogodbo za varovanje takratnega iraškega reichsprotektorja Paula Bremerja.⁹

Temno zgodbo Blackwaterja je dobra popisal Jeremy Scahill v delu *Blackwater: the rise of the world's most powerful mercenary army*, nas pa zanima predvsem dvoje. Prvič, v kakšnem smislu se Blackwater umešča znotraj premisleka, podanega v prvem delu, torej na kakšen način se kaže manko kvalitete in nadzora skupaj s premislekom o varčevanju? In drugič, na kakšen način se današnja privatizacija oboroženih sil razlikuje od plačancev iz preteklosti?

Omenili smo protislovje med zmanjševanjem stroškov in povečevanjem kvalitete. Pogodbo za varovanje Paula Bremerja je Blackwater podpisal predvsem zaradi političnih povezav. Varovanje je bilo vrhunsko, do zob oboroženi bivši komandosi v oklepnih vozilih, v zraku vedno privatni vojaški helikopterji itn. Hkrati pa je na krilih renomeja Blackwater opravljal tudi druge aktivnosti, kjer izvedba ni bila tako zelo vrhunsko.¹⁰

Tako je marca 2004 cel svet spoznal to podjetje na docela neslaven način, ko so uporniki v Faludži v zasedi ubili štiri blackwaterjeve plačance, ki so v navadnih civilnih terencih spremljali tovornjak, poln kuhinjskega pribora. Posnetki uboja in izma-ličnenih trupel so hitro obkrožili svet, malo manj

hitro pa dejstvo, da so se štirje plačanci vozili v terencih, ki niso bili posebej oklepljeni (varčevanje), prav tako pa sta v vsakem od avtomobilov sedela samo dva, kar je prav tako v nasprotju z ustaljeno vojaško logiko, kjer so v avtomobilu vsaj trije, voznik, navigator in strelec, ki nadzoruje okolico. Dodajmo še dejstvo, da so se štirje plačanci¹¹ odpeljali v mesto, kamor si v tistem trenutku zaradi razjarjenih prebivalcev niso upali niti ameriški vojaki, in hitro postane jasno, kako se zgoraj omenjeno protislovje kvalitete in varčevalnih ukrepov odraža na terenu privatizacije vojske. Primer je morda banalen, a nič bolj kot je banalna celotna logika varčevalnih ukrepov, tako doma kot na tujem, tako v vojski kot pri drugih gospodarskih aktivnostih.

Ob koncu lahko poskusimo potegniti distinkcijo med klasičnimi plačanci in privatizacijo vojaškega aparata, ki se zgodi v 90-ih. Da so plačanci zgodovinsko že obstajali, dobro vemo, lep primer je pozni srednji vek. Da so ljudske armade postale popularne po francoski revoluciji, vemo prav tako. Da Ženevska konvencija prepoveduje vojaške plačance, bi morali vedeti, pa marsikdo ne. Razlika, ki jo lahko vidimo, je predvsem v kapitalskih vložkih in namembnosti. Privatno vlaganje v tehnologije in razvoj, ogromne investicije in projekti se zdijo zgodovinsko gledano zares neprimerljivi. Trik je seveda v tem, da se tako kot na vsakem trgu tudi tu ustvarjajo monopoli in da je financiranje države tudi tukaj izdatno, hkrati pa taista država postopoma izgublja monopol nad silo.

A: Privatizacijo vojske prav tako ne moremo misliti brez fenomena, ki poteka vzporedno ali vstric – ukinitev obveznega služenja vojaškega roka. Ni namreč naključje, da bolj ko se vojska privatizira, bolj se ukinja obvezno služenje vojaškega roka. Tako se, če gledamo ekonomsko, država znebi stroškov vzdrževanja vojske, stroške ima samo v vojnem stanju, ne pa tudi v stanju miru, ti stroški se prelevijo na ramena privatnih firm, ki seveda tvegajo – če ne bo vojn, bodo v zgubi. No war, no money.

B: Kar se tiče ukinjanja obveznega vojaškega roka, bi rekel, da gre za nek trend znotraj NATO, kar je povsem razumljivo. NATO ne potrebuje tega, da smo Slovenci sposobni braniti svojo državo, ampak to, da ustrezamo nekim specifičnim potrebam organizacije. Če bi se NATO odločil, da bomo imeli Slovenci samo konjeniški polk, bi morali biti tiho in ga ustanoviti :) Se pa strinjam, da gre za vzporedna fenomena.

V tem trenutku vojske plačancev skrivoma okupirajo Afriko, kjer ameriška vojska povečuje aktivnosti vse od leta 2003. Militarizacija Afrike je pod Obamo doživela pravo hipertrofijo, hkrati pa, predvsem zaradi diplomatskih zagat, ZDA pogosto najemajo pogodbenike.¹² Kot je pred tremi leti razkril *Washington Post*, je financiranje privatnih plačancev in podjetij za velike stroške eden od temeljnih kamnov ameriške politike na črni celini. Gre za skrivno vojno, ki jo za vpliv in nadzor nad surovinami ZDA bijejo s Kitajsko predvsem v vzhodni Afriki.

A: Mar ni ravno ta primer prikaz tega, kako privatizacija vojne ojači monopol države nad silo, nad tem, da lahko posreduje na nove, še manj transparentne načine?

B: Spet, če se ne strinjava, kaj je monopol, potem bova težko prišla skupaj. Kitajska in ZDA sta predvsem kapitalistični velesili in vlagata tja, kamor ustreza kapitalu. Afrika ima surovine in poceni delovno silo. Zakaj ne vlagajo v Detroit ali pa katero drugo zjahano mesto? Ker je nek drug interes v ozadju.

Privatizacija vojske je zapleten fenomen, ki pa v končni fazi ni nič drugačen od vseh ostalih oblik privatizacije, ki smo jim danes priča, in je zatorej škodljiv. Toliko bolj, ker gre za privatizacijo nasilja, nečesa, čemur bi se želeli odpovedati. Če se naša zgodovina bere kot kriminalka, to ni zato, ker jo je nekdo napačno napisal, ampak zato, ker gre v resnici za zgodovino kriminala. ∞

prodaja načrtov oklepnih vozil Švedski in Danski ter zavajanje ameriških zveznih oblasti v zvezi s prodajo orožja jordanskemu kralju.

11. Tu in tudi drugod je Blackwater uporabljal ljudi, ki jih je izurila vlada ZDA, a so kasneje zaradi denarja odšli k privatnikom. Omenjeni plačanci so verjeli, da dejansko opravljajo delo za ZDA, kar je bil tudi del indoktrinacije znotraj podjetja Blackwater, ki se ima za patriotsko in domoljubno podjetje. V seriji amoralnih in ogabnih početij tega podjetja je med drugim tudi uporaba čilskih specialcev v Iraku. To so ljudje, ki so služili Pinočetu v vodih smrti, nato pa bili upokojeni brez kazni.

7. Rumsfeldov govor je bil naslovljen na pentagonske uradnike, zadolžene za nadzor nad podeljevanjem vojaških pogodb. Pred njim so stali bivši direktorji podjetij, kot so Enron, Northrop Grumman, General Dynamiccs in Aerospace Corporation, ki jih je poprej sam nastavil.

8. Število uporabljenih pogodbenikov je v drugi zalivski vojni desetkrat večje kot v prvi.

9. Slednji je 27. junija 2004 z odlokom 17 (*Coalition Provisional Authority Order 17*) podeli imuniteto privatnim varnostnikom, ki delujejo v Iraku. S tem so bili vojaki Blackwaterja absolvirani praktično vsakršne krivde. Ob incidentih s smrtnim izidom so jih preprosto odpeljali iz države. V nekem najbolj banalnem in hkrati pomenljivem primeru je FBI odšel v Irak preiskovat incident, v katerega je bil vpleten Blackwater, agente FBI pa so varovali taisti varnostniki, ki so bili v preiskavi.

10. Blackwater se danes imenuje Academi LLC. Avgusta letos so sprejeli poravnavo in zaradi vrste kriminalnih aktivnosti pristali na plačilo (za njih mizernih) 7,5 milijona dolarjev. Med drugim, posedovanja neregistrirane-ga avtomatskega orožja, nezakonita

12. Pentagon je na primer vložil milijone dolarjev za popravila in nadgradnjo civilnega letališča v mestu Arba Minch v Etiopiji, od koder lahko zdaj vzletajo brezpilotna letala.

Indepthed 2

Globočine denarnega blodnjaka

piše Jurij Smrke

→ Veste, ko nekoga vprašajo in odgovori z: »Uf, težko vprašanje...« No, včasih je dotična oseba Challe Salle, poizvedba pa se glasi: »A se lahko opišeš? Kakšne vrste ose-

se ta nekdo upravičeno vpraša, kaj mu je tega treba bilo, in spomin mu pove, da se je nedavno tega zadolžil in da je prišel čas, da svoj dolg poplača.

izmed obligacij. Med dvema sicer (po nekem kriteriju) enakima »osebama« ustvari hierarhično razmerje z močjo na strani upnika.

kaj se zdi dolg, poravnani v točno določljivih enotah, smiselno ločiti od ostalih obljub? Ker je to prva zgodovinska

oblika dolga, ki je zares abstraktna (BU!). Ker postaja abstraktnjša (Aaaa) in je zato sposobna mobilizirati čedalje globlje

volucionarno čas, da nas je iztrgal iz prejšnjih družbenih spon vaških skupnosti, fevdalizmov in teh raznih scen:

Dati mu moramo vsaj to re- in terest-bearing debt; napiše David

repayment; slave woman. -early Sumerian dictionary

narja ne razlaga nujno njegovega delovanja. the merchants, whether for the fees requi-

Graeber, isti: »Thousands ended up in debt to

določljive vrednosti (blagu, denarju). Toda - zakaj je to pomembno? Za-

Je nedokončana menjava, ki jo eventualno (?) poravnamo v neki obliki točno

Kot centraliziran akter so, kot pred njimi npr. vpeljali logiko in

praksa ene od oblik denarja, ki je blizu tisti iz zlate dobe kapitalizma (BU!).

Toda, ok, preden je lahko vsa ta sre- nja začela denar uporabljati v take

namene, je moralo do njega sploh priti. da je denar predmet, ki nastopa v

preteklih družb Ricky Lake showu

Da so naši očaki in mamake ugotovili, regularly paid in people, ostensibly yielded up as pawns.»

Da se naša ožaka in mamake ugotovili, regularly paid in people, ostensibly yielded up as pawns.»

Da so naši očaki in mamake ugotovili, regularly paid in people, ostensibly yielded up as pawns.»

rih so zadeve smešne. So pa tudi priložnosti, ko nekdo sedi sam pri sebi govartja na njih tko, tko kokr ene vrste teorija. In se recimo zamisli:

da je ravno zakorakal v gromozanski labirint, ki mu ni videti konca. Mja, no ja, hm, hm, hm ...

poplačati. Z obrestmi. je namreč treba šne in clovek se počuti, kot

zadeve niso tako smešne. So pa tudi priložnosti, ko nekdo sedi sam pri sebi govartja na njih tko, tko kokr ene vrste teorija. In se recimo zamisli:

Da bi olajšali financiranje vojške, vojakom plačali de-

nar, od raje pa zahtevali, da v njem plača davke. Tako

oskrbovanja vojakov, saj je bil t- au itljuzni uxorid, kasa

cin, kako zadovljiti vojake. Da bi olajšali financiranje

Dejali smo - dolg je le ena Kako? Tako, da napiše ta tekst.

nar nek v splošnem shiny svetleč se predmet, drobljiv ko vse kaj drugega kot praverzije trgovinskih nakupov. Dar v

obliki kitovega zoba, ki ga je fiddžijska družina ženina podarila staršem neveste, se je prvim raziskovalcem zdel kot recipročno

plah- lah- ugotovili, da so za nazaj videni kot taki, njave, bomo

se spustimo v raziskavo procesa. Kljub temu pa so otroci

spontano historično uresničitev Problematično je to, da historično zelo težko

menjavanja kokoši za čevlje, srajc za sir... cing on themselves. These debts, too, were

themselves became responsible for enfor-

ing on themselves. These debts, too, were themselves became responsible for enfor-

Da so naši očaki in mamake ugotovili, regularly paid in people, ostensibly yielded up as pawns.»

Da so naši očaki in mamake ugotovili, regularly paid in people, ostensibly yielded up as pawns.»

Da so naši očaki in mamake ugotovili, regularly paid in people, ostensibly yielded up as pawns.»

Da so naši očaki in mamake ugotovili, regularly paid in people, ostensibly yielded up as pawns.»

Da so naši očaki in mamake ugotovili, regularly paid in people, ostensibly yielded up as pawns.»

pa ni videti konca. Mja, no ja, hm, hm, hm ...

poplačati. Z obrestmi. je namreč treba šne in clovek se počuti, kot

zadeve niso tako smešne. So pa tudi priložnosti, ko nekdo sedi sam pri sebi govartja na njih tko, tko kokr ene vrste teorija. In se recimo zamisli:

Da bi olajšali financiranje vojške, vojakom plačali de-

nar, od raje pa zahtevali, da v njem plača davke. Tako

oskrbovanja vojakov, saj je bil t- au itljuzni uxorid, kasa

cin, kako zadovljiti vojake. Da bi olajšali financiranje

Dejali smo - dolg je le ena Kako? Tako, da napiše ta tekst.

nar nek v splošnem shiny svetleč se predmet, drobljiv ko vse kaj drugega kot praverzije trgovinskih nakupov. Dar v

obliki kitovega zoba, ki ga je fiddžijska družina ženina podarila staršem neveste, se je prvim raziskovalcem zdel kot recipročno

plah- lah- ugotovili, da so za nazaj videni kot taki, njave, bomo

se spustimo v raziskavo procesa. Kljub temu pa so otroci

spontano historično uresničitev Problematično je to, da historično zelo težko

menjavanja kokoši za čevlje, srajc za sir... cing on themselves. These debts, too, were

themselves became responsible for enfor-

ing on themselves. These debts, too, were themselves became responsible for enfor-

Da so naši očaki in mamake ugotovili, regularly paid in people, ostensibly yielded up as pawns.»

Da so naši očaki in mamake ugotovili, regularly paid in people, ostensibly yielded up as pawns.»

Da so naši očaki in mamake ugotovili, regularly paid in people, ostensibly yielded up as pawns.»

Da so naši očaki in mamake ugotovili, regularly paid in people, ostensibly yielded up as pawns.»

Da so naši očaki in mamake ugotovili, regularly paid in people, ostensibly yielded up as pawns.»

Da so naši očaki in mamake ugotovili, regularly paid in people, ostensibly yielded up as pawns.»

8 minjamo v denar. Da jih torej zamenjamo na trgu in jih (če dve besedi zavijte desno) naredimo za blago. Da tvorimo/vstopimo v kapitalistične odnose. Da smo tako daleč vsaksebi kot Costas Lapavistas in Angela Merkel – njuno inceptijo še enkrat postavi na skupno točko. Če nadaljujemo ta trip down expansionism lane, je dolg danes obluba večne rasti – je situacija, v kateri se tendenci padanja profitne mere pridružita moralna obligacija in pravna prisila. V središču tega sistema je hazarder, ki stavi na to rast. In poskušajo prirejena cela igra. Njene temelje podpirajo establishmenti od tu do tam. Dolg je dolg, ki ga ni mogoče poplačati. Zato bi bilo morda bolje, da na oltar kapitalizma postavimo kitov zob in izstopimo iz tega blodnjaka. Easier to say than do, ampak zdaj vsaj približno vemo, kaj sta dolg in denar. Približno. Ja vem, kle ni nč bolj kot na začetku. Spet en alternativc o tem, kako je kapitalizem bad m'kay ...

blago. Da tvorimo/vstopimo v kapitalistične odnose. Da smo tako daleč vsaksebi kot Costas Lapavistas in Angela Merkel – njuno inceptijo še enkrat postavi na skupno točko. Če nadaljujemo ta trip down expansionism lane, je dolg danes obluba večne rasti – je situacija, v kateri se tendenci padanja profitne mere pridružita moralna obligacija in pravna prisila. V središču tega sistema je hazarder, ki stavi na to rast. In poskušajo prirejena cela igra. Njene temelje podpirajo establishmenti od tu do tam. Dolg je dolg, ki ga ni mogoče poplačati. Zato bi bilo morda bolje, da na oltar kapitalizma postavimo kitov zob in izstopimo iz tega blodnjaka. Easier to say than do, ampak zdaj vsaj približno vemo, kaj sta dolg in denar. Približno. Ja vem, kle ni nč bolj kot na začetku. Spet en alternativc o tem, kako je kapitalizem bad m'kay ...

in odnose, ki prej niso bili del trgovskega univerzuma. To nam da zelo dober vpogled v strukturo logike dolga, denarja in zato kapitalizma, hkrati pa – v času, ko se zdita centralizirana oblast in trg – je situacija, v kateri se tendenci padanja profitne mere pridružita moralna obligacija in pravna prisila. V središču tega sistema je hazarder, ki stavi na to rast. In poskušajo prirejena cela igra. Njene temelje podpirajo establishmenti od tu do tam. Dolg je dolg, ki ga ni mogoče poplačati. Zato bi bilo morda bolje, da na oltar kapitalizma postavimo kitov zob in izstopimo iz tega blodnjaka. Easier to say than do, ampak zdaj vsaj približno vemo, kaj sta dolg in denar. Približno. Ja vem, kle ni nč bolj kot na začetku. Spet en alternativc o tem, kako je kapitalizem bad m'kay ...

skupno točko. Če nadaljujemo ta trip down expansionism lane, je dolg danes obluba večne rasti – je situacija, v kateri se tendenci padanja profitne mere pridružita moralna obligacija in pravna prisila. V središču tega sistema je hazarder, ki stavi na to rast. In poskušajo prirejena cela igra. Njene temelje podpirajo establishmenti od tu do tam. Dolg je dolg, ki ga ni mogoče poplačati. Zato bi bilo morda bolje, da na oltar kapitalizma postavimo kitov zob in izstopimo iz tega blodnjaka. Easier to say than do, ampak zdaj vsaj približno vemo, kaj sta dolg in denar. Približno. Ja vem, kle ni nč bolj kot na začetku. Spet en alternativc o tem, kako je kapitalizem bad m'kay ...

se kolektivno prek državnega dolga in individualno prek kartic kreditnih in kreditnih upravljati z ubogo državo, pač pa v tem, da tudi državni aparat ne bi mogel staviti in da bi stavili vsi. Da bi nas pripraviti do tega, pati drugače, ker je prirejena cela igra. Njene temelje podpirajo establishmenti od tu do tam. Dolg je dolg, ki ga ni mogoče poplačati. Zato bi bilo morda bolje, da na oltar kapitalizma postavimo kitov zob in izstopimo iz tega blodnjaka. Easier to say than do, ampak zdaj vsaj približno vemo, kaj sta dolg in denar. Približno. Ja vem, kle ni nč bolj kot na začetku. Spet en alternativc o tem, kako je kapitalizem bad m'kay ...

izkazalo, da do ne bi mogel staviti in da bi stavili vsi. Da bi nas pripraviti do tega, pati drugače, ker je prirejena cela igra. Njene temelje podpirajo establishmenti od tu do tam. Dolg je dolg, ki ga ni mogoče poplačati. Zato bi bilo morda bolje, da na oltar kapitalizma postavimo kitov zob in izstopimo iz tega blodnjaka. Easier to say than do, ampak zdaj vsaj približno vemo, kaj sta dolg in denar. Približno. Ja vem, kle ni nč bolj kot na začetku. Spet en alternativc o tem, kako je kapitalizem bad m'kay ...

Toda ključni del problema ni v tem, da bi potem prišli tujci, ki bi začeli upravljati z ubogo državo, pač pa v tem, da tudi državni aparat ne bi mogel staviti in da bi stavili vsi. Da bi nas pripraviti do tega, pati drugače, ker je prirejena cela igra. Njene temelje podpirajo establishmenti od tu do tam. Dolg je dolg, ki ga ni mogoče poplačati. Zato bi bilo morda bolje, da na oltar kapitalizma postavimo kitov zob in izstopimo iz tega blodnjaka. Easier to say than do, ampak zdaj vsaj približno vemo, kaj sta dolg in denar. Približno. Ja vem, kle ni nč bolj kot na začetku. Spet en alternativc o tem, kako je kapitalizem bad m'kay ...

bo rečeno – Slovenija ne zna in izgubila bo čast in oblast in dobro ime in avtonomijo in kar je še tega. Tudi ključni del problema ni v tem, da bi potem prišli tujci, ki bi začeli upravljati z ubogo državo, pač pa v tem, da tudi državni aparat ne bi mogel staviti in da bi stavili vsi. Da bi nas pripraviti do tega, pati drugače, ker je prirejena cela igra. Njene temelje podpirajo establishmenti od tu do tam. Dolg je dolg, ki ga ni mogoče poplačati. Zato bi bilo morda bolje, da na oltar kapitalizma postavimo kitov zob in izstopimo iz tega blodnjaka. Easier to say than do, ampak zdaj vsaj približno vemo, kaj sta dolg in denar. Približno. Ja vem, kle ni nč bolj kot na začetku. Spet en alternativc o tem, kako je kapitalizem bad m'kay ...

neskončne rasti ni prišlo. Za to pa smo seveda krivi mi. Stavili prek svojih zmožnosti, da smo. Takrat bo rečeno – Slovenija ne zna in izgubila bo čast in oblast in dobro ime in avtonomijo in kar je še tega. Toda ključni del problema ni v tem, da bi potem prišli tujci, ki bi začeli upravljati z ubogo državo, pač pa v tem, da tudi državni aparat ne bi mogel staviti in da bi stavili vsi. Da bi nas pripraviti do tega, pati drugače, ker je prirejena cela igra. Njene temelje podpirajo establishmenti od tu do tam. Dolg je dolg, ki ga ni mogoče poplačati. Zato bi bilo morda bolje, da na oltar kapitalizma postavimo kitov zob in izstopimo iz tega blodnjaka. Easier to say than do, ampak zdaj vsaj približno vemo, kaj sta dolg in denar. Približno. Ja vem, kle ni nč bolj kot na začetku. Spet en alternativc o tem, kako je kapitalizem bad m'kay ...

je za med rjuhe. Ta praksa kolonizatorjev je vrednosti je že obstajal, da pa se je »denar«, izražamo v enotah drugih vrst blaga, ker so vse plod človeškega zanimivo – če je Marx menil, da lahko najrazličnejše vrste blaga denar najprej obstajal kot čista menjalna vrednost. Toda – in to je meti. Torej je, če se z rezervo poslužimo marksistične terminologije, lep pokazatelj diskrepance med prevladujočo ekonomsko teorijo in prakso tistega časa(

odplačati domače dolgove. Hjoj! Posebnost kapitalističnega denarja je, da zadobi lastno logiko. Da postane sam sebi namen. Produkcija vrednosti zavoljo nove vrednosti. Profit jih še menjavamo, toda to so počele le družbe, ki so klasični ekono-

zadeva nekoliko povrnila. Hkrati pa moras tega prelepega otoka. Lepo bi bilo, če bi se ti izpolnjevanju denar- nih obvez ekonom- generalizirano ob- da če denar razumemo kot da če razumemo denar kot generalizirano blago, potem v izhodišču že imamo neko fiksno gmoto stvari, s katerimi se trguje, samega začetka tega trgovanja oz. trgovanj nasploh pa ne osvetljuje. Kar kljub temu izvem, je da t. i. »virtu- alni« denar ni neka pogruntavščina Kakšne so implikacije tovrstnega razumevanja heroičnih družbah nosil vsak subjekt. Tu, za vse, ki se še niste izgu- so vsi predmeti predstavljali nek delček generalne in abstrakne enote dela, se zdi, da je bila že pred tem na delu neka druga enačba, po kateri tve naj bi se razvili iz birokratsko-legalističnega postavljanja vrednostnih razmerij med pred- Cortes je bil zadolžen. Zadolžil je svoje može. In zadolžen je bil njegov kralj Karel Peti... vrstnih razsežnosti – »lep« pokazatelj vznikanja logike denarja, logike dolga. Hernan In ni nikakršna osebna kaprica, pohlep ali moralna izprijenost, pač pa plenjenje svoje-

Prvi sistemi cen- bilo ogromno nasilja, da so ljudje lahko začeli razmišljati o sebi kot o abstraktnih in zamenljivih = brez druž- glavni poant Graeberjeve knjige o dolgu je, da denar vznikne iz preračunavanja neke vrste obligacij, da njegov vznik ni spontan in da za

»One can ima- vzpostavitev sistema cen, tržišča itd. ni nujen obstoj konkretnega denarja kot blaga. benih vezi = stvar = zamenljiva. To pa je bil, kot je ugotovil Orlando Patterson, začetek menjave blaga: »One can ima- bilo ogromno nasilja, da so ljudje lahko začeli razmišljati o sebi kot o abstraktnih in zamenljivih = brez druž-

»gine property as a relation between a person and a thing if one's starting point is a relation between two people one of whom is also a thing.«

»glede na to, da je denar nastal iz preračunavanja neke vrste obligacij, da njegov vznik ni spontan in da za glavni poant Graeberjeve knjige o dolgu je, da denar vznikne iz preračunavanja neke vrste obligacij, da njegov vznik ni spontan in da za

Zgodovina terorizma in vojna proti terorju kot nova globalna ureditev

piše Sami al Daghistani

Terorizem kot oblika človeškega nasilja sega tisočletje v zgodovino. V prvem stoletju našega štetja so t. i. sicarii, judovska skupina, izvajali umore sovražnikov in kolaboratorjev v kampanji za prevlado nad Rimljani v Judeji. Dobrih 9 stoletij kasneje hašašini oz. asasini –sekta v Iranu med 11. in 13. stoletjem, o katerih je pisal tudi Vladimir Bartol – prav tako obveljajo za skrivno skupino, ki je predstavljala grozno sunitskim seldžukom. Vseeno te skupine niso teroristične v današnjem pomenu besede, saj je terorizem modern termin in izvira iz »vladavine terorja« Maxmiliena Robespiera iz leta 1793, ki je svoje nasprotnike »pospravil« z metodo upravljanja nasilnih sredstev z namenom vzpostaviti republiko.

Subdue by terror the enemies of liberty, and you will be right, as founders of the Republic.

Nasplošno je nasilje postalo neizogibno orodje za doseg »plemenitejših ciljev«, vseeno pa je karakterizacija terorizma kot akcije proti državi bledela. V 50-ih letih 20. stoletja se je pričel pojavljati nedržavni terorizem, gverilska taktika etničnega nacionalizma (primer Irske, Baskije, Zionistov), antikolonialne politike (arabski svet) in drugih oblik.

V 70-ih letih 20. stoletja je terorizem presejal narodne meje in postal mednarodno dejaven. Palestinska fronta za osvoboditev Palestine, ki je ugrabila let El Al, in palestinska skupina Črni september, ki je leta 1972 v Münchnu ugrabila izraelske olimpijce, sta bili seveda politično motivirani. Želeli so opozoriti na kršitve, ki se dogajajo v Palestini, saj je slednja v zameno za izraelske olimpijce zahtevala izpustitev približno 1000 palestinskih zapornikov iz izraelskih zaporov. München je pomenil radikalno spremembo v koordinatnem sistemu zunanje politike in boja proti oboroženim skupinam, saj je Washington pričel uporabljati termine, kot sta »counter terrorism« in »international terrorism«, in od tod naprej se sodobni terorizem, navkljub ideji, da je terorizem islamski teološki misli tuj, vse bolj povezuje z muslimanskim svetom oz. se ga kratko malo imenuje kar »islamski terorizem«, kot da je predmet razprave tu islam kot tak in ne nekateri akterji, ki s svojo muslimansko identiteto delujejo v njegovem imenu.

V 90-ih letih pa je po mnenju nekaterih moč opaziti vznik religioznega terorizma, ki je češ povsem sodoben fenomen in razlog frustriranih posameznikov, kot da križarskih vojn, ki so svojevrstni primer masovnega klanja in državno-verske politike zavojevanja *drugega*, ne bi mogli šteti kot fundamentalistične in etično sporne. Skupine, ki se jih je omenjalo v 90-ih, so seveda (ne po naključju) arabske oz. vsaj islamske – Al Qaida, Hamas, Hezbollah. Britanska učenjakinja Karen Armstrong opozarja, da je Muhammed Atta, arhitekt napadov 11. septembra, zaužil velike količine alkohola pred vkrcanjem na letalo, kar hodi seveda navzkriž z islamsko etiko. So teroristi resnično (le) muslimani? So ortodoksni odvisniki od vere po naravi (muslimanski) nasilneži ali pa ti nasilni ekstremisti navsezadnje manipulirajo z religioznimi koncepti?

Vojna brez vojne – terorizem po 9/11

»Vojna proti terorizmu«, poznana tudi kot »globalna vojna« oziroma »vojna proti terorju«, je termin za mednarodno vojaško kampanjo, ki so jo začele ZDA in VB s podporo NATA in ostalih držav proti Al Qaidi in ostalim militantnim organizacijam. Vse lepo in prav.

Termin *War on Terror* je prvič uporabil predsednik George Bush in ostali državni veljaki za opis globalnega, militantnega, političnega, pravnega in predvsem ideološkega boja proti terorističnim organizacijam in režimom, ki le-te podpirajo.

Busheva administracija je definirala vojno proti terorju prek naslednjih ciljev: premagati teroriste (Osama bil Laden, Abu Musab al Zarqawi idr.); identificirati, locirati in uničiti teroristične organizacije; ukiniti (finančno) podporo takim organizacijam; onemogočiti pogoje za njihov razvoj; braniti državljane ZDA in njihove interese doma in v tujini. Četudi se dandanašnji Barack Obama poslužuje termina, kot je uporaba »morebitnih prekomorskih operacij« (*Overseas Contingency Operations*), so ZDA še kako aktivne v »globalni vojni proti terorizmu«.

Vojna proti terorizmu se je izkazala ne le za jalovo početje, temveč predvsem za zelo kontroverzno strategijo, uporabljeno s strani svetovnih vlad z namenom vzpostaviti dolgotrajno politiko vojaških ciljev in ukiniti določene svoboščine ter človekove pravice. Termin »vojna« je tu neadekvaten, saj

ni vidnega sovražnika, in zato se zna zgoditi, da se vojaški boj proti mednarodnemu terorizmu nikdar ne konča. Vojna proti terorju je zato »napačna metafora« (tako trdi George Soros), saj je teror nadvse abstrakten pojem. Tako se je že 20. septembra 2001 vojna proti terorizmu označila kot »večna vojna« (*perpetual war*), kmalu je sledil napad na Afganistan (2001) in invazija na Irak (2003), ki so ju zagovorniki opravičevali zaradi domnevne teroristične aktivnosti teh držav.

Vojna proti terorju pa nikdar ni bila »pravična vojna«, saj ZDA zaradi vzpostavitve politike preventivnih napadov (*pre-emptive strikes*) predvidevajo vojaški napad na državo, ki ne predstavlja neposredne grožnje, kršijo mednarodno pravo in avtoriteto ZN, predvsem varnostnega sveta ZN in nuremberških principov (skupek principov za določitev vojnega zločina), kar je samo po sebi vojni zločin. Tu pa se pojavijo nadaljnje težave. Celotna shema vojne proti terorju hkrati pomeni pretekst za omejevanje svoboščin in pravic. George Bush je kmalu po 9/11 predstavil zakonodajo *USA PATRIOT Act*, ki je znatno povečala uporabo varnostnih sil. Čemu?

Svoboščine, imigranti in ...

Politika strahu. Kot posledica nenehnega vladnega sklicevanja na terorizem in medijskega linča muslimanskih skrajnežev je vojna proti terorizmu globoko posegla tudi v pravne in osebne pravice imigrantov z arabskim poreklom oz. muslimanov po svetu. Samo v ZDA Zakon o imigracijah dovoljuje rasne opise, kriminaliziranje imigrantov, zasliševanja in kršenje njihovih pravic. Leta 2002 je implementacija zakona NSEERS pomenila regulacijo in restrikcijo določil za preverjanje moških med 15. in 25. letom starosti iz arabsko-muslimanskih držav, ki so podvrženi registraciji, odvzemu prstnih odtisov, fotografiranju in zasliševanju.

Narod, v katerem je pojem svobode tako globoko ukoreninjen, je postal paranoičen, ranjen, zapadel je v ideološko komo. Vladne agencije so pričele z neomejenim prisluškovanjem, pregledovanjem elektronske pošte in ostalih računov, saj je bilo v »večni vojni« očitno treba žrtvovati prenekatero svoboščino (in svobodo) zavoljo vzpostavitve nasilnega miru. Grožnja nacionalni varnosti je postala ključen element vojne proti terorju, ki je zahtevala marsikatero žrtev. Tako so »osumljenci« lahko pridržani brez določenega roka in obsojeni na smrt, ta ukrep pa je izglasoval sam senat ZDA. Diskurz strahu in paranoje je bil idealna podlaga za aktiviranje protiteroristične zakonodaje, ki je celoten državni in mednarodni sistem okrepila z nadzornimi sistemi in monitoringom populacije. Marcel Štefančič jr. poudarja, da se je nekaj podobnega zgodilo po japonskem napadu na Pearl Harbor, ko so Japonce ameriškega rodu poslali v koncentracijska taborišča, razumljivo, ob podpori ameriške vlade, in ko so ZDA med svetovnimi vojnami in po njej v imenu protivohunskega zakona izgnale in zapirale Američane nemškega rodu, socialiste, komuniste, pa seveda kasneje marsovce, Kitajce in teroriste. Amerika se bori. Ne le proti teroristom, temveč predvsem proti človekovim pravicam. Ta boj pa je zajel tudi Evropo in Evropsko unijo. Cilj diskurza zastraševanja je spreminjanje socialne, politične in ekonomske strukture v državah, uvedba represivnih zakonov, omejitev svoboščin in življenje v krču. A čemu? Zategovanje demokracije predvideva določene procese obvladovanja in nadzorovanja populacije in je zelo priročno taktik, ko ljudstvo zahteva svoje pravice in ko želi (ekonomsko-politično) spremembo. Nadzorovanje kreira rasno segregacijo, posegi vojske v notranjih zadevah pa družbo militarizirajo, upore in demonstracije pa je potemtakem zlahka označiti za »nedržavno dejavnost« oziroma »grozljivo«. Antiglobalist je lahko torej terorist, imigrant prav tako.

Ideologija vojne proti terorju

ZDA so leta 2001 dosegle status žrtve. Rodila se je omnipresenca strahu pred terorizmom, teroristi, muslimani. Napad na WTC bi moral biti po mnenju Slavoj Žižka definiran kot apolitično kriminalno dejanje, saj napoved vojne proti terorju izključuje političnega nasprotnika. Nova globalna ureditev sporoča, da vojna v konvencionalnem pomenu besede, kjer so določena pravila še veljala, kot npr. ravnanje z zaporniki, prepoved prepovedanega orožja itd., danes ne obstaja več. Dandanašnji so ZDA uporabile vse metode mučenja zapornikov in prepovedanega orožja pod pretvezo zaščiti svet pred terorjem! Faluja je splahnela v oblakih rumenega fosforja in osiromašenega urana, nad Bagdadom (nad samim

mestnim središčem!) se je odvrlo nekonvencionalne bombe in vsadke z uranom (urbicit), zapiranje, mučenje in maltretiranje zapornikov se ni dogajalo le v Abu Ghraibu (edini primer, za katerega so dokazi pricurljali na plano), temveč iraški viri poročajo o 300.000 zaprtih Iračankah in Iračanih v zaporih povsod po državi, kjer tisoči med njimi brez obtožnice čakajo na usmrtitev! V novi demokraciji je tako smrtna obsodba zakonito dejanje, le vkolikor se rešimo barabinov, ki hrepenijo po času pred letom 2003.

Zato v nekonvencionalnih vojnah, kot je vojna proti terorju, veljajo nekonvencionalna pravila, ki pa postajajo nekaj vsakdanjega. Humanitarna pomoč ne pomaga, varnostni svet izgublja svojo kredibilnost, vsiljena je logika sile, ki ponazarja vojno ideologijo 21. stoletja – grozljivo predstavlja sleherni osumljenec, še več, če želite preživeti, morate zaupati državnim organom, ki bodo iz vas naredili humanitarnega pacifista, ki pa je začuda politično nem, otrpel.

Napad na talibanski režim je bil navsezadnje percipiran kot strategija pomoči afganistanskemu narodu, ki je trpel pod vladavino talibanov, kar za Žižka kaže na obscenost vladne politike – kot da je napad na WTC upravičeval vojno napoved nad celotnim narodom in kot da se v preteklosti niso zgodili (žal) še hujši primeri pobojev, umorov, genocidov ipd. Tortura je tako postala simbol vojnih zločinov, ki pa se jih glede na današnje stanje kratko malo mora upoštevati – alarmantno stanje ni stanje izjeme, temveč postaja vsakdanje. In mi ga sprejemamo. Ideološka podstat takih oprijemov implicira, da je tortura dovoljena ne zaradi kazni kot take, temveč zato, ker nekdo nekaj ve, ker poseduje informacije. Če bi se jo neposredno dovolilo, bi bilo očitno preveč šokantno, če pa se dopušča diskurz o možnosti apliciranja torture »osumljencev« in »potencialnih teroristov«, pa se jo postopno legitimizira. Tortura kot tema debate tako postane realna možnost in ne idiosinkritizem.

Od danes do jutri

Današnja retorika strahu v globalni dobi boja proti terorizmu je postala orodje za legitimiziranje vse bolj obscenih oprijemov vlad za suspenzijo tako mednarodnega prava kakor tudi osebnih svoboščin. ZDA (in svet z njimi) so vse od 11. septembra 2001 dalje v vojnem stanju, sovražnik pa je postal neviden, zato je bilo treba kreirati določeno (medijsko prevrednoteno, ideološko naštučano) sliko, predstavo o njem. Po padcu železne zavese, ki je med hladno vojno ustvarila podobo sovražnika, je zahodni imaginarij vstopil v obdobje zmede, šele z 11. septembrom pa je ta imaginarij ponovno vzbrstel in aktiviral konstrukcijo islamskega fundamentalista in nevidne mreže, ki je dejavna tako v virtualnem svetu (internet) kakor tudi v realnem. Suverene vojne in zlobni imperiji so izginili, pojavila pa se je ilegalna skrivna mreža fundamentalistov, z njo pa »etično-religiozni fašizem«. Takšna vojna pa nikakor nima pozitivnega pravnega statusa, zato nova konfiguracija svetovne ureditve nemara prinaša ukinitve mednarodnega prava in vzpostavitve protiteroristične jurisdikcije kot regulacije vseh regulacij. Terorizem je postal vzrok vsega socialnega zla. Edina emancipatorna logika, ki nas lahko odreši krutosti ideološke in vojne prezence nevidnega sovražnika, je sprejetje upora in ponovna iznajdba pojma demokracije, s katero bi pomirili duhove sociopolitičnega ekscesa. Vkolikor obstaja »rešitev« za globalno ureditev 21. stoletja, potem je ta zagotovo radikalna – za zrelo politično akcijo moramo ne le obsoditi verski fundamentalizem (ki je očitno pogostokrat odgovor na zahodni imperializem), temveč reformirati ekstremne sekularne sile (ki pod pretvezo liberalne demokracije izvajajo »vojno proti terorju«), saj v imenu »blage politike« (*modest/moderate politics*) krčevito repolitizirajo javnost. Doba post-9/11 je natanko to – doba rešitve zunaj utemeljenih političnih mehanizmov! ∞

PRIPOROČILO ZA BRANJE

SLAVOJ ŽIŽEK
Iraq: The Borrowed Kettle, Verso

AMNESTY INTERNATIONAL
kršitve v vojni proti terorizmu, <http://www.amnestyusa.org/our-work/campaigns/security-with-human-rights>

Vojaki in generali

Samo Šmajgl

Najbolj vztrajen zvok, ki odzvanja skozi zgodovino človeka, je bitje vojnih bobnov. Ko ljudje govorijo o velikih možeh, mislijo na ljudi, kot je Napoleon – ljudi nasilja. Redko mislijo na ljudi miru. Napoleon bo prišel v pompu in moči, človek, ki je dosegel sam vrh zemeljskih ambicij.

Osebe: *Maršal, General, vojak A, vojak B, Boris, Duhovnik*

*Vse besedilo, razen teksta v **odebeljeni** in ležeči pisavi, je citirano. Avtorski je le način prerazporeditve citatov. Da so prispevali svoje misli, se zahvaljujem naslednjim posameznikom:*

Cassandra Clare, William Cowper, George Orwell, John (Jackie) Arbuthnot Fisher, Arthur Koestler Cicero, Aristotle, Al Capone, Michael Shaara, Joe Abercrombie, Rose Kennedy, Joseph Stalin, Erich Maria Remarque, Libba Bray, Leo Tolstoy, Napoleon Bonaparte, Charles Fox, Robert A. Heinlein, Mahatma Ghandi, Nhat Hanh, Malcolm X, Benjamin Franklin, George S. Patton Jr, Barbara Bush, Joseph Heller, Adolf Hitler, J. R. R. Tolkien, Woody Allen, Howard Zinn, Neznani avtor in avtorji Futurame ter pank band Exploited.

1. DEJANJE *(Maršalov šotor)*

Maršal: Hočem, da si zapomnite, da ni noben neumen bedak nikoli dobil vojne, ker je umrl za svojo državo. Dobil jo je, ker je prisilil drugega neumnega bedaka, da je umrl za svojo. Ljudje mirno spijo v svojih posteljah samo zato, ker robustni možje stojijo pripravljeni, da delajo nasilje v njihovem imenu.

General: Bistvo vojne je nasilje. Nasilje, čista sila je rešila več problemov v zgodovini kot katerikoli drugi dejavnik. Zmernost v vojni je imbecilnost. Naj bo bog milostljiv do mojih sovražnikov, ker jaz ne bom.

Boris: Nasprotujem nasilju, ker vedno, ko se pojavi, da bi naredilo dobro, je dobro vedno začasno; zlo, ki ga povzroči, je stalno.

Maršal: Včasih moraš prijeti za orožje, da bi razorožil.

Boris: Nasilje rodi nasilje. Korenine nasilja: Bogastvo brez dela, Užitek brez vesti, Znanje brez značaja, Trgovina brez morale, Znanost brez človečnosti, Politika brez načel. Oko za oko bo imelo za posledico le to, da bo cel svet oslepel.

Maršal: *Si vis pacem, para bellum.** Pogosto mislimo, da je mir odsotnost vojne, da če bi močne države zmanjšale svoje arzenale, bi lahko imeli mir. Ampak če pogledamo globoko v orožje, vidimo svoje misli – lastne predsodke, strah in nevednost. Tudi če prenesemo vse bombe na luno, korenine vojn in korenine bomb ostanejo v naših srcih in umih in slejkoprej bomo zgradili nove bombe. Da bi delali za mir, moramo izkoreniniti vojno iz nas in iz src mož in žena. Za pripravo na vojno, dati milijonom moškim in ženskam priložnost, da vadijo ubijanje noč in dan, v svojih srcih, je posaditi na milijone semen nasilja, jeze, frustracij in strahu, ki se bodo prenesla na prihodnje rodove.

General: Nasilje je upravičeno v službi človeštva. Med vojnami zakoni molčijo. Pravila so za otroke. To je vojna in v vojni je edini zločin izgubiti.

Boris: Mir ne more biti dovršen skozi nasilje, dosežen je lahko samo z razumevanjem.

General: Vojna je mir. Svoboda je suženjstvo. Nevednost je moč.

Maršal: Začnimo vojno!

2. DEJANJE *(Pohod na bojišče)*

Boris: Imel sem takšne načrte za danes. Zasledovanje slepe pijanosti in deviantnih žensk je bil moj cilj. Toda žal, ni mi bilo namenjeno.

Vojak A: Stvar je v tem, da se ne ustrašiš in bežiš, ker te ustrelijo v hrbet.

Vojak B: Ne bi želel, da me pregazi konj. Kaj pa ti, Boris?

Boris: Ja, hočem, da me pregazi konj. Nočem se niti boriti! Moje razmerje s smrtjo ostaja enako – zelo sem proti. Je sploh kakšna razlika, ali živimo pod Carjem ali Napoleonom? Oba sta kriminalca. Razlika je, da je Car višji.

Vojak A: Če ne maraš Napoleona in Carja, kdo bi moral po tvojem mnenju voditi državo?

Boris: Res hočeš vedeti? Podložniki. Edino oni vedo, kako se stvari naredijo. Vojna je igra, ki je, če bi bili podložniki pametni, kralji ne bi igrali.

Vojak B: O, vojne, strašne vojne!

(Vojska pride na bojišče)

Vojak A: O, bog nas testira! *(ob pogledu na trupla, razmetana po bojnem polju)*

Boris: Če nas testira, zakaj nam ne da pisnega preizkusa?

Vojak A: To je najhujši del, zatišje pred bitko.

Vojak B: A potem bitka ni tako slaba?

Vojak A: O, seveda. Pozabil sem na bitko.

Boris: Zakaj je ta od boga pozabljena peklenska luknja vredna umiranja?

General: Ne sprašuj mene. Vi ste tisti, ki boste umirali. *(kratka pavza, se zamisli)* Nič osebnega, posel je pač posel.

(Vojski se srečata iz oči v oči)

General: Ne bojte se smrti, prej ko umremo, dalj bomo nesmrtni.

Boris: Taka nesmrtnost je uporabna ravno toliko, kot sončna krema na podmornici.

(Po bitki)

Boris: Bitko smo začeli z 12.000 možmi. Ko je bila končana, smo imeli 14 preživelih. Dobili smo sporočilo od Carja: »*Nadaljujte z dobrim delom.*«

Duhovnik: Milostljivi Bog je bil na naši strani.

Boris: Lahko bi šlo veliko slabše, če ne bi bil. Lahko bi deževalo.

General: Smrt enega je tragedija; smrt milijonov je statistika. Vojna ni prijetna.

3. DEJANJE *(Po koncu vojne)*

Boris: Mlad sem, star 20 let; vendar ne vem ničesar o življenju razen obupa, smrti in nespametne površnosti, vržene preko brezna žalosti. Vidim, kako so ljudje nahujskani en proti drugemu in v tišini, nevede, neumno, ubogljivo, nedolžno pobijajo en drugega.

Maršal: Delamo vojne, da bi lahko živeli v miru.

General: Čas bo zacelil rane.

Boris: Naj meseci in leta pridejo, nič mi ne morejo vzeti, nič več. Tako sem sam in tako brez upanja, da se z njimi soočim brez strahu. Življenje, ki me je neslo čez ta leta, je še vedno v mojih rokah in očeh. Če sem ga obvladal, ne vem. Ampak dokler je tam, si bo prizadevalo ven, ne glede na voljo, ki je v meni.

Maršal: Rečeno je bilo: »*Čas zaceli vse rane.*« Ne strinjam se. Rane ostanejo. Čez čas jih um, varujoč svoje duševno zdravje, prekrije z brazgotinami in bolečina popusti. Vendar nikoli ne izgine.

Boris: Vojna. Tako jo imenujejo, da ji nadenejo iluzijo časti in zakona. Vendar je kaos. Norost, kri in lakota za zmago. Vedno je tako bilo in vedno bo.

Maršal: Vojna mora biti, dokler branimo svoja življenja pred uničevalcem, ki bi pogoltnil vse; vendar ne ljubim svetlega meča zaradi njegove ostrine niti puščice zaradi njene naglosti niti vojščaka zaradi njegove slave. Ljubim samo tisto, kar branijo.

General: *(zamišljeno)* Zelo je čudno, da je nesreča sveta tako pogosto prinesena s strani malih mož.

Maršal: Ni zmage brez trpljenja. Nikoli nismo pripravljeni, da jih bo tako veliko umrlo. Torej razumeš? Nihče ni. Pričakujemo nekaj izbranih. Občasno pričakujemo prazen stol; zdravica dragim rajnim tovarišem. Proslava zmage za večino, prazna smrt za nekatere.

Boris: Ni zastave, ki bi bila dovolj velika, da bi prekrila sramoto pobijanja nedolžnih ljudi. Mrtvim je prekleto vseeno, kdo vojno dobi.

Življenje je medtem resnično življenje ljudi, z njihovimi interesi o zdravju in bolezni, delu in počitku, z njihovimi interesi o modrosti, znanosti, pesništvu, glasbi, ljubezni, naklonjenosti, sovrastvu, zagnanosti, šlo svojo pot kot vedno, neodvisno, odmaknjeno od političnega prijateljstva ali sovraštva do Napoleona Bonaparta.

*Če želiš mir, se pripravi na vojno. ∞

EVNVAČNINA

šamanom se je zmešalo. Vsak neizogiben korak, ki ga svetujejo in prerokujejo, konča globlje. In vendar so vsak dan bolj odločni. Uničevalni ukrepi, s katerimi pritirjujejo

INSTITUCIJA

– varuhom obstoječega reda in razreda – so zgrešeni po njihovih lastnih kriterijih. Kjerkoli so bili v času recesije uvedeni, so povzročili kolaps investicij, širjenje brezposelnosti, krče-nje BDP in naraščanje javnega dolga. Edina samo diagnoza, ki so jo sposobni priplesati, je, da žavba ni delovala, ker je bolniki niso prejeli v pravo luknjo. Ali pa dovoli trdo. Zato

JEETREBBA

neizrečeno mantro o neobstoju alternativ in pogoje, s katerimi posojilodajalci prek mehanizma dolga izsiljujejo prebivalstvo,

POOSLEATI

v poljuben spolni organ. Alternative preprosto ni. Kdor misli, da smo bili poredni in se moramo zdaj pokoriti – naj si pre-misli. Kdor meni, da se nelogična logika kapitalizma zмени za mišične signale – naj za-menja medije, skozi katere govorijo neoliberalni duhovi. Ugleda

JASNE

znake, da boj, ki ga bijejo vladajoči, ni boj s krizo, pač pa boj za novo družbeno ureditev po krizi. Da so šamanške pituete za lepe ocene bonitetrih hiš vazelin za nadaljnje zadolževanje tistih, ki verjamejo v večno rast. Zavoljo naše volje torej pošljamo

SIGNALE!

ki sikajo med vsitcami. Signale, ki zahtevajo pozicijo moči, s katere bomo lahko gradili drugačno unijo in ekonomsko ureditev.

AVANTURČEVANJE PARKET #1

Akcija proti varčevalnim reformam št. 1, september 2012. TRIBUNA & DPU

DE AUSTERITAS NON DISPUTANDUM

piše Sašo Slaček, DPU

Varčevanje je nova religija. Ko beremo izjave železne kanclerke Angele Merkel, se zdi, da imajo brutalni varčevalni ukrepi, ki pustošijo po državah evropske periferije, več opraviti z grehom in pokoro kot z reševanjem krize evroobmočja. Grki so pred krizo živeli prek svojih zmožnosti, se prekomerno zadolževali in ob izdatni pomoči Wall Streeta lagali o resničnem obsegu javnega dolga, sedaj bodo pa za to krvavo plačali (da je Španija pred krizo beležila proračunske presežke, je v tej zgodbi modro zamolčano). Ko je Christine Lagarde, šefica IMF, izjavila, da ne premore sočutja do trpljenja grških državljanov, saj ubogi afriški otroci trpijo še veliko huje, si nismo mogli kaj, da v tej izjavi ne bi zaznal prikrita grožnje: »Poglejte, kaj so naši programi strukturnega prilagajanja storili v Afriki. Sedaj vas čaka enaka usoda.« Medtem slovenski oblastniki pripravljajo ritualno dajatev v obliki zlatega fiskalnega pravila. Njegova logika ni ekonomska, temveč animistična: duhovi, ki bivajo v mednarodnih finančnih trgih, so jezni in zahtevajo žrtev. Če jim ustrežemo, bodo dovolili, da se država v tujini zadolžuje malenkost ceneje. Morda nas bodo blagoslovili še z bogato žetvijo in sovrage naroda udarili s kakšno naravno katastrofo, nikoli se ne ve. Zgolj nekaj pa je gotovo: zlato fiskalno pravilo bo javni dolg zmanjšalo prav toliko kot ples okoli zlatega teleta.

Premik razprave o varčevanju iz polja ekonomije na polje religije ni naključje. Na polju ekonomije (če s to besedo razumemo resno analizo, ne zgolj ideološko opravičevanje interesov vladajočega razreda) namreč varčevalnih ukrepov ni mogoče zagovarjati. Rezultati so jasni: kjerkoli so bili v času recesije uvedeni, so povzročili kolaps investicij, naraščanje brezposelnosti, krčenje BDP in naraščanje javnega dolga. V vseh primerih so se torej poleg tega, da so s sabo prinesli ekonomsko in socialno opustošenje, izkazali za popolnoma neprimerne pri izpolnjevanju svojega deklariranega cilja zmanjševanja javnega dolga.

pitalu in najbogatejšim ter zmanjšale socialne transferje, so zgolj pospešile mehanizem krize tako, da so dodatno zmanjšale agregatno povpraševanje. Javni uslužbenci denarja, ki ga prejemo v obliki plače, ne jedo ali kurijo (če bi ga, bi bile vse težave rešene, država ne more ničesar proizvajati tako poceni kot potiskanih koščkov papirja), temveč ga večji del potrošijo. Zmanjševanje javnega sektorja zato ne pomeni »razbremenitev« zasebnega, temveč manjše povpraševanje po blagu in storitvah zasebnega sektorja. Tudi napad na delavske pravice ničesar ne reši, saj težava ne leži v pre nizki produktivnosti dela, temveč v tem, da plače v razvityh kapitalističnih državah

z nižjimi donosi na državne obveznice. Vendar je finančnim trgov prav malo mar za ples telet okoli zlatega fiskalnega pravila. Ko je bonitetna agencija Moody's nazadnje znižala bonitetno oceno Slovenije, je kot ključne razloge navedla težave bank in bolehaajoč privatni sektor. Niti besede o domnevno prepotatnem javnem sektorju, bajni oskrbi pacientov v bolnišnicah ali naravnost dekadentnem luksuzu, v katerem uživajo učenci naših šol. Signal, ki ga finančni trgi razumejo jasno in glasno, je 3,2-odstotni padec BDP, h kateremu so pomembno prispevali že izvedeni varčevalni ukrepi.

Kaj bi bilo treba storiti, je torej očitno. Prav tako očitno

PREDLOGI ZA RAST & RAZVOJ

Zgodilo se je sodelovanje med Tribuno, časopisom, in DPU, pankersko univerzo, sodelovanje bo serijske izdelave.

Nelogična logika kapitalizma

Ne da bi se spuščali v bolj teoretske razprave o vzrokih in naravi periodičnih kriz kapitalizma (znotraj marksizma obstaja kar nekaj šol, ki nastanek kriz pojasnjujejo z različnimi dejavniki), lahko ugotovimo, da trenutna kriza zgleda kot kriza hiperprodukcije. Gre za situacijo, ki sta jo opisala že Marx in Engels v *Komunističnem manifestu*. Tam pišeta, da se zdi propad industrije in trgovanja v času kapitalističnih kriz posledica tega, da je družba proizvedla *»preveč civilizacije, preveč življenjskih potrebščin, preveč industrije, preveč trgovanja.«* Med krizo imamo tako na eni strani polna skladišča blaga, ki ne najde kupca, na drugi pa množice obubožanih, ki si tega blaga ne morejo privoščiti. Kapitalisti zmanjšajo investicije (kam bi pa med krizo lahko profitabilno investirali?) in odpuščajo delavce (zakaj bi potrebovali delavce, ko niti že proizvedenega blaga ne morejo prodati?), kar krizo zgolj poglobi. Kapitalizem je po tej plati neprimerljiv z vsemi preostalimi ekonomskimi sistemi, saj edini pozna krize, ki ne izbruhnje ob pomanjkanju (npr. suši, ki uniči pridelek), temveč ob izobilju. Edini zaide v krizo v trenutku, ko moč produkcijskih sredstev naraste do te mere, da za proizvedeno ni več mogoče najti kupcev. Razlog tiči v tem, da je temeljno gonilo kapitalizma akumulacija presežne vrednosti v produkciji, ne zadovoljevanje obstoječih potreb. Da lahko sploh deluje, mora neprestano rasti (kot se izkaže, je čarobna meja nekje okoli 3 odstotkov letne rasti BDP), neprestano akumulirati več in več presežne vrednosti. Povpraševanje se zato kaže kot problem, ne kot vodilo produkcije. Problem je najti ali ustvariti povpraševanje za vedno hitreje rastočo množico proizvedenega blaga, da bi se naslednji dan lahko proizvedla še večja, še hitreje rastoča množica blaga.

Povpraševanje se tako kaže kot omejitev, ki jo je treba zavoljo rasti produkcije preseči, in je ključen razlog, da varčevalni ukrepi ne dosegajo visokoletečih obljub, s katerimi je njihovo uvajanje pospremljeno. Nemogoče je namreč zaobiti osnovno pravilo tržne menjave: blago se lahko prodaja le, vkolikor je na drugi strani zadostno število ljudi, organizacij in institucij z dovolj denarja, ki so ga pripravljene kupiti. To so znotraj države končni porošniki, podjetja s svojimi investicijami in država sama, njihova vsota, če ji dodamo še povpraševanje po izvozu, pa se imenuje agregatno povpraševanje. Medtem ko so v razvitih kapitalističnih državah v času zlate dobe kapitalizma (okvirno prvih 25 let po koncu druge svetovne vojne) plače rasle s približno enako hitrostjo kot produktivnost, je z neoliberalno kontrarevolucijo povzročena stagnacija realnih plač povzročila problem: kje najti kupce za še vedno rastočo količino blaga na trgu. Na pomoč so priskočile finančne institucije in z razširjeno ponudbo kreditov začasno krpale luknjo v agregatnem povpraševanju. Za vsemi ezoteričnimi finančnimi instrumenti, ki so na koncu sprožili krizo, se je skrivala preprosta igra črnega Petra, v kateri so finančne institucije druga drugi skušale podtakniti terjatve, za katere so vedele, da nikoli ne bodo poplačane.

Prosto po Leninu: Kaj storiti? Kje začeti?

Po povedanem ni težko ugotoviti, zakaj so varčevalni ukrepi v vseh državah, kjer so bili uvedeni, proizvedli učinke, ki so jih. Ko so države zmanjšale javni sektor, deregulirale trg dela, zmanjšale davčna »bremena« ka-

že trideset let zaostajajo za produktivnostjo. »Razbremenitev« zasebnega sektorja v obliki nižjih davkov ne pospeši investicij, saj zasebna podjetja in banke zaradi negotove situacije nerade tvegajo s produktivnimi investicijami in raje iščejo načine, kako denar spraviti na varno (na primer z nakupom nemških državnih obveznic), ali pa se kot španske banke ukvarjajo s spekulativnimi napadi na dolg države, ki jim je poprej tako širokosrčno priskočila na pomoč. Davčna »razbremenitev« najboga tejših oziroma »najproduktivnejših« je prav tako korak v napačno smer, saj ti potrošijo manjši delež svojih dohodkov kot revnejši. Posledica varčevanja je torej še hujša recesija, krčenje gospodarske dejavnosti pa pomeni, da se državni prihodki v obliki davkov zmanjšajo bolj, kot so se zaradi varčevanja zmanjšali državni odhodki. Javni dolg ob padanju BDP narašča s podvojenjo hitrostjo, najprej zaradi zmanjšanja državnih prihodkov, nato pa še preprosto zato, ker je izražen kot delež BDP.

Prav tako ni težko ugotoviti, kako bi se morale države odzvati na dano situacijo, da bi omilile katastrofo. Ker brezposelnost narašča in grožnja brezposelnosti znižuje plače še zaposlenim, bi morale storiti vse, da ta trend zamejijo, na primer s povečanjem obsega delavskih pravic ali z javnimi deli, ki bi zaposlila brezposelne. Upad investicij v zasebnem sektorju bi lahko nadomestile z lastnimi investicijami, na primer v infrastrukturne projekte. Za takšno smer se je odločila Kitajska, kjer je oblast pokazala neznahčno tolerantnost do divjih stavk (uradno priznani sindikati so neposredno podrejeni partiji, tako da je stavka lahko le divja), številno katerih je po letu 2007 začelo eksponentno naraščati, in pospešila gradnjo megalomanskih infrastrukturnih projektov. Zaenkrat so se ukrepi izkazali kot učinkoviti, saj so hitro po izbruhu krize obnovili gospodarsko rast ne le Kitajske, temveč tudi vseh držav, ki vanjo izvažajo surovine (predvsem baker, premog in bombaž). Vendar brez rasti povpraševanja iz ZDA in EU tudi Kitajsko gospodarstvo že kaže znake pregrevanja, prazna mesta, zgrajena za milijone prebivalcev, pa so očitni znaki nepremičninskega balona. Domače povpraševanje preprosto ni bilo zmožno nadomestiti upada povpraševanja iz ZDA in predvsem EU, ki se je očitno odločila storiti ekonomski samomor.

Vendar nam politični lakaji vladajočih razredov ob tem vztrajno ponavljajo, da vpičo poblaznega javnega dolga alternative varčevanju preprosto ni. Kot smo pokazali in kot sta jasno dokazala primera Grčije in Španije, je ta trditev zgrešena, ker varčevanje v času recesije dolga ne zmanjša, temveč ga prav nasprotno poveča. Javni dolg, kjer je problematičen, pa tudi ni nastal zaradi prepotratnosti držav, temveč zaradi socializacije stroškov finančnega zloma, ko so vlade na široko odprle mošnjičke, da so reševale finančne institucije v stiski. Slovenija, katere neto javni dolg je bil še na predvečer krize negativen, pri tem ni izjema. Resnično resnost problema javnega dolga prikaže dejstvo, da so donosi na tridesetletne obveznice Nemčije nižji od inflacije v evroobmočju, medtem ko se donosi na kratkoročne obveznice gibljejo okoli ničle. Kupci obveznic tako pravzaprav plačujejo Nemčiji, da ji lahko posojajo denar. Problem dolga v evroobmočju je preprosto ta, da države, ki bi si denar lahko sposojale, tega ne počno, tiste, ki ga potrebujejo, pa do njega ne morejo.

Zadnji adut vladajočih v tej situaciji je neprepričljiva trditev, da bo varčevanje poslalo nekakšen signal finančnim trgov, ki se bodo zaradi tega pripravljene sprijazniti

je, da so varčevalni ukrepi zgrešeni. Zakaj torej ostajajo edini odziv, ki ga je Evropa zmožna ponuditi? Preprosto, za potrebne ukrepe bi bilo treba zmanjšati kos pogače, ki trenutno pripade vladajočemu razredu. Če želi vlada povečati agregatno povpraševanje, mora bolj obdavčiti najbogatejše in ta denar redistribuirati med revnejše (revnejši potrošijo večji delež svojih dohodkov kot bogatejši). Če želi povečati državne investicije, mora dodatno obdavčiti profite, poleg tega pa še omejiti tokove kapitala, da si profiti ne bi privoščili daljšega oddiha na Kajmanskih otokih ali na kakšni drugi lokaciji s prijetno klimo in odsootnostjo davkov. Skratka, od buržoazije mora zahtevati, da zavoljo rešitve kapitalizma pristane na manjše koncepcije. Ta pa odgovarja tako kot že ničlikokrat, ko je bila pred njo postavljena podobna zahteva: *»Raje vidimo, da cel svet zgori!«*

It's the class struggle, stupid!

Varčevalni ukrepi nimajo prav ničesar opraviti z reševanjem krize, prav vse pa z razrednim bojem. Kriza ni nek problem, ki se bi ga dalo preprosto rešiti, temveč polje boja, ki je razmerje moči odločno premaknilo v prid kapitalu. Če vladajoči razred želi kaj rešiti, to seveda ni kakovost življenja, ki bi jo veljalo rešiti pred krizo, temveč kriza sama, ki je kot priložnost za napad na kakovost življenja delavstva preveč dragocena, da bi jo lahko kar tako spustili iz rok. Prevladujoči recepti za izhod iz krize so zgolj še bolj radikalna oblika neoliberalizma, torej logike, ki je krizo proizvedla: zmanjšati pravice zaposlenih, nižati plače, se otresti stroškov družbene reprodukcije s privatizacijo javnih storitev, kot sta šolstvo in zdravstvo, še dodatno znižati davke na dobiček in dohodke najbogatejših. Prevladujoča ekonomska ortodoksija očitno ni več zmožna drugega kot opravičevati kratkoročne interese vladajočega razreda. Večna mantra, da alternative preprosto ni, nikoli ne izreče bistvenega, namreč predpostavk te izjave: da bomo celotno breme krize nosili mi, da bo imel profit vedno prednost pred kakovostjo življenja, da so uničena človeška življenja sprejemljiva cena za obnovitev profitne mere.

Varčevalni ukrepi so način temeljite spremembe družbe v korist kapitala pod pretvezo dolga. Boj, ki ga bije buržoazija, je boj za novo družbeno ureditev po krizi, ne boj s krizo. Zato se na prvi pogled zdi delovanje njihovih političnih lakajev kot blaznost, ko nevtroično venomer ponavljajo dejanja, za katera bi morali iz izkušenj vedeti, da so brezplodna. Blaznost v tem primeru ni individualna, temveč je blaznost vladajočega razreda, ki očitno ni več sposoben vladati. Zato nas žalijo s puhlicami o konsenzu in zahtevami po razumevanju težke situacije. Kdo si ne bi želel nasprotnika, ki nastavi drugo lice, namesto da bi vračal udarce? kateri kapitalist si ne bi želel delavcev, ki zaradi prenikzkih plač ne stavkajo, temveč najemajo kredite? Celotne generacije, vdane v usodo večne prekernosti, nizkih plač in pokojnine, ki jo bodo spoznale le skozi pripovedovanje staršev? Državljanov, ki so se pripravljeni odreči demokraciji? Sedaj ni čas za razumevanje, temveč čas, da njihovemu *»Ne damo!«* zoperstavimo naš *»Ne damo naših plač, ne damo naših pokojnin, porodiških in bolniških, ne bomo plačevali svojega šolanja in zdravljenja, ne pristanemo na zmanjšanje politične demokracije, zahtevamo več ekonomske demokracije.«* Alternative preprosto ni. **☞**

Javni predlogi za rast in razvoj

Spoštovani gospod minister mag. Andrej Vizjak, gospod predsednik vlade, Ivan Janez Janša, gospa kanclerica, Angela Merkel in spoštovani bogovi, finančni trgi.

Zavedamo se, da so reforme nujne, pravzaprav več kot nujne! Kaj re-forme, predlagamo kar re-volucije!

Skratka, kot javno občilo in kot posamezni državljani, ki vemo, da moramo zadeve vzeti v svoje roke in od vlade zahtevati, da nam vlada, se zavedamo, da so reforme nujne, zavedamo se, da edino reforme lahko zadovoljijo finančni trg, ki edini lahko zavolji ljudstvo.

Zato spoštovanemu občestvu v vladi, ki vlada ljudstvu, predlagamo ukrepe, ki so, zavedamo se, nujni in ki bodo, v to verjamemo, zadovoljili finančne trge, predvsem pa bodo poslali signal brez vsakega šuma.

1. Poleg dviga starostne omejitve začetka prijemanja pokojnin predlagamo tudi omejitev zgornje meje prejemanja pokojnin. Kakor so spoštovani predstavniki oblasti že večkrat med vrsticami poudarili, smo soočeni s svetovnozgodovinskim problemom, ki je nad našo usodo prišel kot kolateralna škoda nebrzdanega razvoja, namreč – ljudje živijo predolgo in ekonomija mora ta življenjski privilegij dolgega, predolgega življenja plačati. Toda prišel je čas, ko bo moral človek, ki živi predolgo, to kolateralno škodo nebrzdanega razvoja plačati – sam.

2. Poleg fiksacije zgornje meje prejemanja pokojnin se kot realna možnost za zadovoljitev finančnih trgov kaže tudi takonimovana spekulativno-mahinacijska metoda, ki predvideva, da se subjekt sam odloči, kdaj bo prešel v pokoj, s tem da se omeji doba prejemanja pokojnine, ki ni več vezana na leto upokojitve. Subjekt bi tako lahko špekuliral in mahiniral o nastopu lastne upokojitve, špekuliral-mahiniral pa bi glede na lastno pričakovano število let, ki jih bo preživel, preden bo odšel v večni pokoj. Za primer: subjekt A, šibkega zdravja, se upokoji pri 50 letih, ker predvideva, da bo živel do 60. leta, vendar živi dlje, finančno breme takšnega dolgega življenja, ki nastane zaradi slabe špekulacije-mahinacije, pa nosi sam. Subjekt B, čvrsteга in zdravega telesa, nasprotno, špekulira-mahimira, da bo živel do 80. leta starosti, zato se odloči upokojiti šele pri 70., vendar umre že pri 68. letu, kar je dobro za ekonomijo, subjekt B pa breme tega, da od ekonomije ni prejel pokojnine, preden je odšel v večni pokoj, nosi sam – zavoljo slabe špekulacije-mahinacije.

3. Poleg spekulativno-mahinacijske metode predlagamo tudi uvedbo tako imenovanega liha-soda sistema, ki omeji število odjemalcev pokojnin na leto. V takšnem sistemu subjekt prejme mandat prejemanja pokojnine, ki se potem razteza ali krči glede na splošno število pokojninoodjemalcev. Za primer: če imamo 240 odjemalcev in 120 mandatov, potem lahko ti odjemalci pokojnine prejemajo vsak drugi mesec, če pa se število odjemalcev poveča za enkrat, medtem ko, kakopak, število mandatov ostane enako, potem lahko odjemalci pokojnine prejemajo vsak četrti mesec.

4. Prav tako predlagamo, da se čas javne razprave glede nove zakonodaje ne skrči le časovno – predlagamo v sredo zjutraj od 8.00 do 10.00 – pač pa tudi prostorsko – vsaka javna razprava o zakonu mora potekati v prostoru, ki ga na začetku časa javne razprave, se pravi v sredo zjutraj ob 8.00, razglasi za to pristojten organ, ki ga zagotovi podjetje, s katerim vlada prek javnega razpise podpiše pogodbo o sodelovanju in privatizaciji.

Predložil

Časopis Tribuna
Kersnikova 4

1000 Ljubljana

**POŠLIJI SMS S KLJUČNO
BESIEDO VAROČUJEM
NA 2929!**
**IZTRGAJINI NALEPI
TA PLAKATI!**

skrite kotičke te slike pa se naselijo strahovi in travme, ki so za zgodovino premajhni, preveč osebni, za medije nezanimivi, politika pa jih lahko celo izkoristi in napihne v nove konflikte. Simbol za nevidne grozote evropsko-ameriškega, zahodnega 20. stoletja postane Munchov nemi Krik, 1883–1910. Podoba vojNeNeNe? NeNe eksplicitno, Ne angažirano, Ne hote. Ekspresionizem, ki izrazi zasebno stisko, občutek nemoči, tesnobo. Po drugi svetovni vojni v sliki prepoznavamo kolektivno travmo, ki jo je težko izraziti bolj artikulirano. Poguglaj performans Adele Jušić in Lane Čmajčanin **TI-TO-TA-TA, TI-TO-TA-TA. JA TI-TO-TA-TA, TI-TO-TA-TA. neču TI-TO-TA-TA, TI-TO-TA-TA. nikada TI-TO-TA-TA, TI-TO-TA-TA. više TI-TO-TA-TA, TI-TO-TA-TA. pričati TI-TO-TA-TA, TI-TO-TA-TA. O TI-TO-TA-TA, TI-TO-TA-TA. ratutututututuut**, v katerem umetnici nenehno ponavljata omenjeni stavek. Spregovoriti o osebni izkušnji vojne je težko, molčati je za umetnika nemogoče. V podnaslovu razstave *Gdje se sve tek treba dogoditi* leta 2009 v Banji Luki poleg vprašanja *Možeš li govoriti o tome?* pojavi tudi suveren odgovor: *Da, mogu*. Treba se je soočiti s travmo, s sramom, s strahovi, z vojno.

Umetnost kot vest družbe, umetnost kot refleksija vojne? (ustrezno obkroži)

NE! Umetnost kot propaganda politike in vojne, diktirana od zgoraj in dirgirana od zunaj. Prepričevalna. Se trudi biti všečna s predpisano estetiko in ideali. Vojna = zmaga vrednot, ki so edine dovoljene. Hitlerjev *Entartete Kunst*. Izrojena umetnost. Politika > umetnost. Avtonomija umetnosti = larpurlartizem. **Umetnost mora prikazovati resničnost.** Socialistični realizem. *Boj na požiralniku*. Partizanske grafike, pesmi upora? Notranja stiska = notranja stiska. Osebno prepričanje <-- vojna ali ideologija? *Kako misliti partizansko umetnost?* ?? Prazna, zgolj dokumentarna, aktualna? Medvojna ≠ povojna. Partizani? Domobranci? Sprava? Vrednote revolucije so lahko univerzalne. Svoboda. Upor. Che Guevara. Zamenjajmo barvo. Argentinska slikarka Marjetka Dolinar: *Slovenska Guernica*. Slika, nastala po odkritju grobišč v Hudi jami. Bojda »iz želje po nadaljnji spravi«. Ne-politično? ≠ Partizanska umetnost je v jedru politična, angažirana, revolucionarna. Podrejenost Ideji. Vrednotenje? Mi : oni. Naše je boljše, je lepše. Estetska vrednost? Sugektivnost? Kvaliteta???

DA? Umetnost, ki ne prepričuje, a prepriča gledalca/bralca/poslušalca s konkretno zgodbo, narekovano od znotraj, iz posameznikove intime. Taka, ki lahko tudi v kom, ki vojne sploh ni doživel, vzbudi sočutje in empatijo, ker z njim deli svoje občutke, svojo osebno izkušnjo. Kako? A) pretresljivo estetsko > Dachau v Mušičevem ciklu *Nismo poslednji* ali Auschwitz v Kertészevi *Brezusodnosti*. B) radikalno neprijetno > Performans *Balkan Baroque*, nagrajen z zlatim levom na beneškem bienalu leta 1999. Marina Abramović je

sedela na kupu še krvavih govejih kosti in jih čistila. Neznosen smrad! N-e-l-a-g-o-d-j-e, s katerim se je treba najprej soočiti, ga izpostaviti, sprejeti odgovornost in se ga s tem tudi (vsaj) simbolno o-č-i-s-t-i-t-i. Na že omenjeni razstavi Miraz/Dota si lahko obiskovalec, na kot zanalašč neudobnem stolu, pogleda video *Pranje* (2011) Gordane Anđelić Galić, ki je pod mostom v Mostarju skrbno oprala bosansko-hercegovske zastave, in video *Women's at Work – Washing Up* (2001) Maje Bajević, ki je skupaj z dvema bosanskima begunkama toliko časa prala blago, da je to razpadlo. Na njem so bile zapisane znane TI-TO-TA-TA-tove parole, ki imajo danes zgolj dokumentarno vrednost. Novi časi, nova gesla. Ideologija = ekologija. Očistimo Slovenijo v enem dnevu! Očistimo Bosno? Zaradi genocida in etničnega čiščenja precej neprimerna izbira. Seveda, ekologija ne pozna meja in akcija s tem imenom obstaja. Očistimo Srbijo tudi. Ruski umetniški kolektiv *Chto delat?* je dal geslu novo vsebino: v zabavni filmski parodiji *Partisanen Songspiel: Belgrade story* graditelji porušene domovine skupaj z evropskimi partnerji in tujimi vlagatelji skušajo Srbijo očistiti smeti. Romi, begunci, ostareli delavci, lezbijke in vojni invalidi nimajo v njej kaj iskati! V imenu evropskih normativov krojijo državo po svoji meri > Lana Čmajčanin: BIH. *Tayloring & Sewing*. Umetniški projekt, ki kritizira umetne meje kantonov Bosne in Hercegovine. Izbereš lahko obliko, velikost, določiš meje. **DIY!** Daytonski sporazum je razrezal državo. V animaciji Igorja Bošnjaka *Ura anatomije*, ki jo je priredil po znani Rembrandtovi sliki, se nad njo sklanjajo politični veljaki, polni puhlic o stabilizaciji že zdavnaj mrtve regije, ki leži pred njimi na secirni mizi.

Ne bomo niti omenjali projekta *Bosnian girl* Šejle Kamerić, ki je kritična do unproforjevega zaničevalnega odnosa do bosanskih deklet, niti stripa *Nemirno morje* Helene Klakočar Vuksić, v katerem je vojna le ozadje osebne zgodbe, ker lahko nadaljujemo v neskončno naštevanje, pa če se še tako geografsko omejujemo le na nam najbližji Balkan. Umetnost kot resnična resničnejša podoba vojne? Včasih. Iz osebne pretresenosti se angažira. Politično? E-t-i-č-n-o. Skuša se dotakniti, deliti občutke. Osebne izkušnje so nam bližje, nas bolj prepričajo. Iz konkretne zgodbe gradijo univerzalno podobo groze. Bralec, gledalec, poslušalec se lahko vanjo v-ž-i-v-i. Se na neudobnem stolu počuti še preveč udobno. Podoba vojne se prek umetnosti prenaša na najbolj neposreden način. Brez ideologizacije, moraliziranja, banalizacije. Umetnost ima to moč, da širi obzorja medijev, kritizira in parodira politiko ter pogloblja pogled zgodovine. _____ Malo manj resno lahko za konec dodamo, da je podoba vojne v umetnosti resničnejša vsaj od tiste v računalniških igrah > *The Making of the Balkan Wars: The game* je umetniški projekt skupine *Personal Cinema*, ki parodira prvoosebne streljačine (namesto metkov lahko streljaš vreče denarja ali Marxov *Kapital*) in je hkrati galerija videov o vojni na Balkanu. Več ne povemo, <http://www.balkanwars.org/>, *play online*. STRELJAT! ∞

Nove vojaške strategije: konflikt nizke intenzivnosti in urbano vojskovanje

V osemdesetih letih 20. stoletja se je vojaška doktrina ZDA pod vodstvom Reaganove administracije radikalno preoblikovala. Na temeljih takrat aktualne taktike »*counterinsurgency*«, ki je bila oblikovana z namenom vzdrževanja lastne avtoritete in onemogočanja delovanja sovražnim skupinam na zavzetem teritoriju, so vojaški teoretiki razvili novo strategijo za obvladovanje revolucionarnih gibanj v tretjem svetu, imenovano »*low-intensity warfare*« ali »*low-intensity conflict*« (LIC). Doktrina konflikta nizke intenzivnosti ni osredotočena na sam vojaški konflikt, temveč jo zanima okolje, v katerem se konflikt, ki ga je sedaj treba do potankosti nadzorovati, sploh pojavlja. To pa pomeni najprej prek civilnih sredstev: manipulacija z lokalnimi ekonomskimi, političnimi in informacijskimi strukturami. Vojaška sila je tu ves čas prisotna za zagotavljanje okupatorskega monopola v vseh sferah lokalne skupnosti, a je uporabljana kar najbolj ekonomično brez pretiranih ali nepotrebnih operacij. Na podlagi te doktrine okupatorska sila torej uvaja novo družbenost, ki naj bi sledila njej domačim modelom organizacije – paradni konji ZDA v tem oziru so seveda demokracija, prosti trg in svoboda. V zadnjih desetih letih se je tej doktrini pridružila še nova strategija, ki je z njo globoko povezana in se osredotoča na boje v urbanem okolju. Vojaške izkušnje v devetdesetih in pa vojni v Afganistanu in Iraku so teoretikom na vojaških raziskovalnih inštitutih dale vedeti, da se bo prihodnost moči in avtoritete države odigrala ravno v mestih, kjer je gostota prebivalstva, komunikacijskih zmožnosti in infrastrukture tako velika, da predstavlja idealno gojišče revolucionarnih gibanj. Temu primerno so prilagodili strukturo in strategijo vojske, ki je sedaj usposobljena za nadzorovanje urbanih področij: od varovanih vstopov in izstopov v mesta, policijskih strategij obvladovanja množic, tehnik gibanja manjših skupin po grajenem okolju in v notranosti stavb do uporabe drugačnih orožij, vozil in sistemov zaznavanja. Skupaj s tem je vse bolj očitna tendenca manjšanja razlike med policijskimi in vojaškimi organizacijami, saj se policijske enote v velikih svetovnih mestih vse pogosteje poslužujejo vojaških metod in orožij, na kar v ZDA opozarjajo celo posamezniki znotraj policijskih struktur. Za nove urbane strategije boja se tako vedno bolj zdi, da se jih v tretjem svetu bje kot generalko pred vpeljavo podobnih režimov nadzora na domačih tleh. Ena bolj interesantnih in prelomnih epizod urbanega vojskovanja se je zgodila leta 2002, ko so izraelske obrambne sile izvedle vojaško akcijo v palestinskem mestu Nablus, kjer so, namesto da bi bazo palestinskih borcev poskušali doseči po miniranih ulicah, z razstreljevanjem stropov, tal in sten palestinskih domov ustvarili tunele skozi urbano tkivo, prek katerih je v nekajdnevni operaciji potovalo na tisoče izraelskih vojakov, ki vmes niso nikoli stopili na odprto ulico ali trg. A akcija se je rodila kot rekonceptualizacija urbanega prostora na nekem izraelskem vojaškem inštitutu in je temeljila na konceptih, ki sta jih razvila Gilles Deleuze in Felix Guattari v svoji knjigi *Tisoč platojev*.

Dimenzije bojnega polja

Na klasičnem bojnem polju lahko iz racionalnega reda enot sklepamo, da se nad samo geografsko realnostjo razteza določen strukturni prostor: vojaška hierarhija je očitna – z najmanj pomembnimi vojaki v prvih linijah, posebnih enotah ob straneh, tehnično osebje v sredini in generali v zaledju, od koder dajejo ukaze, konsistentne strategije na bojišču. Vsaka od nasproti stoječih si vojsk jemlje drugo vojsko kot svojega sovražnika, kot ultimativnega Drugega, ki mora biti izničen. A to je iluzija, druga vojska ni resnični Drugi, ampak le drugi kot projekcija jaza prve vojske. Druga vojska ima namreč podobno strategijo in red, poleg tega pa je močno upoštevana in zaseda izjemno mesto v strukturi, postavitvi oz. strategiji prve vojske. Realni Drugi je tako nekdo drug, nekdo, ki je povsem izključen kot subjekt in ki v strategiji nastopa le kot neživ objekt uporabe in manipulacije: gre za vas in njene prebivalce v sredini bojnega polja med obema vojskama. Tem ljudem je pozornost v strategiji namenjena le v primeru, da na kakršenkoli način pripadajo eni izmed vojsk ali pa da vojske pripadajo državnim aparatom in zato sprejemajo določen simbolni red, širši od tistega, ki se nanaša na konkretno bojno polje, tj. če priznavajo vojne zakone in status civilistov. Vaščanom je torej priznan obstoj in dan glas le, če so kodirani, če nosijo identiteto, ki jo vojski priznavata. A to pripoznanje je povsem odvisno od volje nasprotujočih si sil, medtem ko ljudje sami ne igrajo nobene vloge pri izbiranju svoje lastne usode. Vseeno pa ne smemo pozabiti: kdaj smo nazadnje videli, da si dve vojski stojita nasproti?

Fragmenti o vojni
Michael Foucault (suverena oblast/biopolitična oblast)

Michel de Certeau
(strategija/taktike)

Gilles Deleuze in Felix Guattari
(molarno/molekularno, striated space/smooth space)

Taktike in strategija

Certeau definira strategijo kot zmožnost manipulacije odnosov moči, ki je utemeljena na izolaciji subjekta volje in moči od okolja tako, da ustvarimo *lasten* kraj, iz katerega je mogoče tvoriti odnose z zunanostjo. Strategijo tako lahko razumemo tudi kot identiteto, tj. kot *naš* prostor ali prostor *nas/našega jaza*, ki služi kot izhodiščno mesto za vse relacije z zunanostjo. Strategija producira prostore, ki jih je mogoče brati, in tako funkcionira kot »*specifičen tip vednosti, vzdrževan in določen z močjo vzpostavitve lastnega prostora*«. Ali drugače: »*Določena moč je predpogoj te vednosti*«. Lasten prostor, jaz, varno zaledje za bojno linijo je torej izhodiščno mesto za strategije, a je obenem kombinirano z dvema drugima prostoroma, kjer se vsakega od teh treh obvladuje s sredstvi drugih dveh: »*Strategije so torej akcije, ki po zaslugi postulata kraja moči (posedovanje nečesa lastnega) izdelajo teoretske kraje (sisteme in totalizirajoče diskurze), ti pa so sposobni artikulariti celoto fizičnih krajev, po katerih so razporejene sile*«. Generali posedujejo vojaško znanje in varno sobico v zaledju, kjer lahko kujejo strategije, pred sabo imajo natančen načrt bojišča, podatke o sovražnikovih položajih in opremi, s čimer lahko sklepajo o njegovih načrtih in zasnujejo lastno strategijo, ki jo udejanjajo na terenu prek ukazov. »*V nasprotju s tem imenujem 'taktika' račun, ki ne more računati na nekaj lastnega, tedaj niti na mejo, ki loči drugega kot neko vidno celoto. Edini kraj taktike je kraj drugega. Vanj se delno vtihotapi, ne da bi ga mogla zgrabiti v celoti ali obdržati na distanci. Nima na voljo oporišča, v katerem bi izkoriščala svoje prednosti, pripravljala svoje širitve in zagotavljala neodvisnost v odnosu do okoliščin. 'Lastno' je zmaga kraja nad časom. Taktika pa je, nasprotno, zaradi svojega ne-kraja odvisna od časa, pripravljena mora biti, da 'v letu zgrabi' prave prilike*«. V nasprotju s strategijo, ki funkcionira na temelju moči, taktika deluje z mankom lastnega mesta in vidnosti, se ne identificira z določenim krajem in ni posedovana s strani katerekoli specifične oblasti, ampak je začasno orožje šibkih. »*Spričo tega jih ni nič laže locirati kot tehnokratske (in skripturalne) strategije, ki si prizadevajo ustvariti kraje v skladu z abstraktnimi modeli. Kar loči ene od drugih, so vrste operacij v teh prostorih, ki jih strategije lahko proizvedejo, umrežijo in vsilijo, medtem ko jih lahko taktike zgolj uporabljajo, z njimi manipilirajo in jih preobračajo*«. Strategija torej zasede nek prostor in nadzoruje njegove kraje, s čimer izžene čas in imanentne procese, vpisane v sam material. V odnosu do časa torej postane jasnovidna, medtem ko prostora ne jemlje takšnega, kot je, ampak ga ovije v nove strukturne relacije in iz njega naredi strateški prostor. Strategija tako ne vidi neskončnih potencialnosti prostora, ne predvidi njegove nepredvidljivosti, ampak ji množico mogočega predstavlja le tisto, kar lahko sama proizvede. Tako živi v določeni iluziji in njena edina možnost preživetja je zanašanje na informacije s terena ter zaupanje v taktične sposobnosti podrejenega osebja. Certeau postavlja taktike nasproti strategiji, zanj taktike prelamljajo s strategijami, vendar kot vidimo, temu ni povsem tako. Strategija se mora za uspešno implementacijo namreč nujno zanašati na taktike, ki posredujejo med realnim in strateškim prostorom – da uspe, je nujnih na milijone majhnih izumov na terenu, katerih avtorstvo takoj potone v pozabo.

Produktivna vojna

Za francoskega filozofa in zgodovinarja Michela Foucaulta je osemnajsto in še posebej devetnajsto stoletje najbolj zaznamovano z izumom novih oblastnih tehnik – discipline in biopolitične regulacije. Disciplina je tista, ki obravnava posamezna telesa, jih meri, uri in jih ob določenih časih postavlja na določena mesta, medtem ko biopolitika obravnava človeško živo maso kot celoto, s katero je mogoče manipulirati; obravnava jo kot populacijo, ki je lahko podvržena meritvam, kot so trendi rodnosti, smrtnosti ali bolezni, obenem pa se nanjo lahko vpliva s prenašanjem medicinske vednosti, z zakonskimi akti, ki uvajajo obvezne posege v telo, in organizacijo ter nadzorom človeškega življenjskega okolja. Ti dve množici oblastnih mehanizmov nista nepovezani, ampak ena drugo uveljavljata tako, da je mogoče v večini konkretnih primerov razbrati učinke obojih. A kar je njihova najbolj pomembna skupna značilnost, je, da so za razliko od klasične suverene oblasti, ki je imela pravico do ubijanja in ki je družbi vedno le jemala, novi oblastni mehanizmi produktivni: ekonomijo, socialnost in zdravje, tako rekoč življenje samo, množijo, širijo in večajo njegove produktivne sile. Disciplina omogoča kar največjo produktivnost posameznika v okviru neke organizacije (dela, vojne itd.), biopolitika pa zagotavlja najboljše pogoje za rast in moč populacije (delavcev, vojakov). Če so se disciplinarni mehanizmi do danes nekoliko predrugačili, nekoliko razbili na manjše dele in proliferirali po družbenem telesu, da se včasih zdi celo, da jih ni več, pa je v prvi plan gladko stopila biopolitična regulacija, ki je danes osnoven mehanizem vladljivosti: ne bojimo se več zakonov kot takih, ampak so norme (socialne, zdravstvene) postale zakoni. Oblast je prodrla v sama telesa in uspela oblikovati človeške želje po lastnem modelu. Tako je tudi s sodobno vojno – ta ni več tista, ki bi bila v škodo življenja, ne gre namreč več za produkcijo trupel in smrti, ampak vojna vse bolj postaja sam pozitiven pogoj, ki življenje šele omogoča. Takšna je najprej zaradi pozitivnih ekonomskih učinkov, ki jih vojna za vojaško industrijo prinaša, a ti so relativno zanemarljivi glede na druge oblastne koristi vojne. Največje uspehe vojna namreč dosega v produkciji strahu in občutkov konstantne nesigurnosti ter grožnje tujega, ki naj bi prežalo nad našim skupnostnim in individualnim življenjem. V skrajnih konsekvencah ta obči strah omogoča suspenz državnih zakonov ter ustave in vpeljava vojnega stanja brez realne nevarnosti v obliki zunanje sile. Takšno stanje je nastopilo v ZDA po 11. septembru, ko so bili ljudje zaradi večje varnosti pripravljene sprejeti uzakonitev možnosti globokih državnih posegov v privatnost državljanov. Vojaška strategija se je tako razširila daleč preko mej svoje stare specializacije pobijanja. Danes na področje konflikta skupaj z vojsko že takoj na začetku vstopajo humanitarne organizacije, podjetniki, ekipe arhitektov, inženirjev, pedagogov in drugih specialistov, ki tam niso več, da bi po koncu zgradili porušeno, ampak delujejo kot posebni oddelki vojske v celostnem vojaškem obvladovanju prostora konflikta. Arhitektura, gradbeništvo, pedagogika, kultura in ekonomija v imenu vojne. Še korak naprej – ali bi si upali raziskati celo, kako je vojna danes vpregla Željo? Si mladi vojaki z velikimi puškami v rokah želijo pobijati?

Deklaracija in vojno stanje

V kulturah brez pisave so bojevniki pred bojevanjem opravljali mnoge natančne rituale, ki so služili kot vstopne točke v stanje, ko je dovoljeno pobijati druge ljudi. Ker gre za najdelikatnejšo od vseh človeških zadev, je bilo vse podvrženo ritualnim pravilom: plesi, zaklinjanja, postopki priprave posameznega borca, obleka itd. Tudi med samim bojem ravnanje ni bilo poljubno, še bolj pa so se pravila za vojščake zaostrila ob prihodu nazaj v pleme. Tistih, ki so ubijali, se je držala posebna sila ali tabu, ki je v nevarnost spravljal(a) vse ostale člane plemena, zato so morali določen čas preživeti ločeni od ostalih in izvajati rituale očiščevanja, preden so se lahko vrnili v skupnost. Stanje, v katerem je prišlo do pobijanja ljudi, je bilo tako posebno stanje, ločeno od vsakdanjih aktivnosti nekega plemena; s svojo izrednostjo je predstavljalo grožnjo običajnemu poteku življenja in je zato zahtevalo posebne postopke vstopa in izstopa, ki so preprečevali njegovo prelivanje na stran navadnih aktivnosti. Ta razlika, ki definira navadno stanje, tj. stanje miru, in izredno stanje vojne, se je vsaj na manifestni ravni obdržala do danes. Dolgo časa so vladajoči, najsibodi v obliki monarha ali pa v obliki vlade, napovedovali vojne na način, ki je zahteval vsaj dva koraka: vojno napoved sovražniku, ponavadi v pisni obliki, in pa oznanitev začetka vojne lastnemu ljudstvu. Nato je nastopilo bolj ali manj težko vojno stanje: nekateri so umrli, nakar jih je na eni strani umrlo toliko, da boja niso mogli več nadaljevati in so bili poraženi oziroma so se predali, kar je pomenilo tudi konec vojne. Danes se vojne sicer še vedno napovejo, a kar je definitivna sprememba, je dejstvo, da se jih ne napoveduje več konkretnim sovražnikom, konkretnim ljudem, nekemu ljudstvu, ampak abstraktnim pojmom: drogami, debelosti in terorizmu. Prva realna posledica tega je ta, da tistega pisma z vojno napovedjo ni več kam poslati. Ostane le še drugi del – oznanitev vojne lastnemu ljudstvu – za katerega se sedaj zdi, da je stopil na mesto vojne napovedi, saj se je sovražnik znašel na naši strani bojne linije – vojno napovemo sami sebi. Tako kot prej so sovražniki nevarni za našo dobrobit, naše zdravje, naše življenje, a sedaj nas razjedajo od znotraj, kakor rak, ki uničuje lastnega gostitelja. Jasno je, da so nove vojne usmerjene tudi proti konkretnim ljudem: narkomanom, debeluhom in teroristom. A kako točno vedeti, kdo je debeluh ali terorist? Problem je, da so te vojne napovedane s pojmom, ki, kakor vsi pojmi, niso jasno zamejeni, tako da ne vemo točno, kje so meje debelosti in kje terorizma. Naenkrat je treba odkrivati vse mogoče izvore in potencialnosti vseh teh sovražnikov zdravja. Ste gensko nagnjeni k debelosti? Ste kdaj iz radovednosti obiskali spletno stran Al Kaide? Imate radi živali? S tem ko je meje izgubil sovražnik, je meje izgubila tudi vojna in vojno stanje je postalo vsakdanje: pojmi so neuničljivi, zato ne bo vojne proti njim nikoli konec. Obenem pa je vsak v vsakem trenutku lahko osumljen latentne debelosti.

Fronta, bojna linija in meja se zdijo nekako preživete stvari, a izginile vendarle niso, temveč so spremenile svoje strukturalno mesto, se razdrobile tako, da sedaj ne ločujejo in ne obvladujejo več teritorijev, ampak po nekih drugih kriterijih selekcionirajo med tistim, kar ima dostop, in tistim, čemur je le-ta onemogočen. Na nek način tudi te vrstice poskušajo varovati svojo notranjost, saj lahko, če so brane pred notranjimi fragmenti, koga odvrnejo od branja. Ali pa obratno, nekoga lahko privabijo, odprejo vrata na stežaj. Kakor rečeno, ne enega ne drugega ne morejo delati z gotovostjo, saj je prehod odvisen od bralca. V vsakem primeru pa velja določena ambivalenca v razmerju meje do centra oziroma fronte do poveljstva. Čeprav naj bi med njima vladal pozitiven odnos varovanja z ene strani in infrastrukturne podpore z druge, ju ves čas obvladuje neka sumničavost, utemeljena z veliko razdaljo med njima. Na fronti se rado govori, da generali v udobnem zaledju nimajo pojma o trdi realnosti obstreljevanih jarkov, medtem ko ves čas dvomijo o poslušnosti in zvestobi frontalnih čet. Ali ne streljajo zanalašč mimo? Ali sploh streljajo? Ali se mogoče celo pajdašijo s sovražnikom? Te vrstice so še vedno zveste notranjim pojmom in strategiji referenčnih avtorjev, a vendar so še bolj taktične kot divizije – teksti v zaledju, še bolj samoreferencialne, še bolj egoistične. Čeprav v centru obstajajo jasna konceptualna navodila, se je v procesu pisanja marsikaj zgodilo, ob soočenju s praznim listom papirja ali nedokončanim stavkom sem moral sestaviti novo sintakso navkljub strategijam uporabljenih diskurzov. Tako sem se nekako izognil disciplinarnim diskurzivnim mehanizmom, a kakor je iz končne oblike fragmentov očitno, vseeno kvazisuvereno uporabljam določene pojme in ideje in načine govora, ki seveda nikakor niso moji lastni, ampak jih jemljem kot samoumevne, implicitne lastni misli. Strategija in disciplina sta tako strukturno premaknjeni na globalno, vidni verjetno na ravni celotnega pričujočega časopisa, v mojem prispevku pa so na delu trenutne taktike, ki so v največji meri podvržene biopolitični diskurzivni oblasti. Ne govorim kakor drugi, a vendar upoštevam neke norme govora. Preveč osebno? Še dobro, da smo na meji ...

piše Izidor Barši

Velika gospodarska kriza in vojna

avtor Michael Roberts

prevod Jernej Pribošič

Je Amerika res morala iti v vojno, da je zagotovila trajno okrevanje svojega kapitalističnega gospodarstva, ali pa sta bila New Deal in keynesijanska politika, ki zagovarja poceni denar (nizke obrestne mere) in fiskalne spodbude (nižanje davkov in državna potrošnja), uspešna še veliko pred prevlado vojnega gospodarstva?

Ključni argument marksistične ekonomije navaja (vsaj v moji različici!), da si kapitalistični gospodarski sistemi lahko trajno opomorejo, če se povprečna dobičkonosnost v proizvodnih sektorjih občutno poveša. Slednje pa zahteva dovolj veliko uničenje vrednosti »mrtvega kapitala« (pretekle akumulacije), ki ni več dobičkonosna.

Iz tega sledi argument, da je velika gospodarska kriza (t. i. velika depresija, ki se je pojavila v 30. letih 20. stoletja) pestila gospodarstvo ZDA tako dolgo, ker se v enem desetletju dobičkonosnost ni pobrala. Preveril sem podatke ameriškega Urada za ekonomsko analizo (BEA) za to obdobje. Raven dobička sem dobil s primerjavo dobičkov podjetij z neto osnovnimi sredstvi v podjetniškem sektorju, ki so bili ocenjeni na zgodovinski stroškovni osnovi. Dokazi so jasni. Leta 1938 je bila raven dobička podjetij v Združenih državah še vedno za več kot polovico manjša kot leta 1929. Podobno se je zgodilo z maso korporativnih dobičkov. Leta 1940 so bili dobički še vedno pod ravnjo tistih iz leta 1929. Tako ugotovimo, da je dobičkonosnost vzgon dobila šele od leta 1940 dalje, ko je vojno gospodarstvo že steklo.

Morda pa dobičkonosnost v kapitalističnem sektorju ni pomembna za gospodarsko okrevanje, pomembne so monetarne in fiskalne spodbude dejanskega povpraševanja (tj. vlaganje in potrošnja). Takšna je keynesijanska razlaga depresije: prišlo je do »likvidnostnega krča«, ki smo ga morali sprostiti s politiko »poceni denarja« in s fiskalno potrošnjo, s katerima smo pognali zasebni sektor. Keynes je rekel, da imamo »težave z [alternativno]«. Velika keynesijanska ekonomista Brad de Long in Larry Summers sta daljnega leta 1998 napisala prispevek z naslovom *Ali makroekonomska politika vpliva na proizvodnjo?* V članku sta trdila, da je bilo ameriško gospodarsko okrevanje do leta 1942, ko so Združene države vstopile v vojno, že v polnem teku. De Long in Summers sta izračunala, da je država do leta 1942 nadoknadila več kot pet šestin upada v proizvodnji glede na trend, ki je bil značilen za veliko gospodarsko krizo. Zapisala sta, da »vojni težko pripišemo nadomeščeno izgubo pred letom 1942.« Marksistična teza, da je vojna preoblikovala ameriški kapitalizem in ga rešila velike gospodarske krize, je tako napačna.

Kljub temu pa je njunim ocenam ugovarjal profesor John Vernon. Slednji se je strinjal, da so Združene države dokončno okrevale od posledic velike depresije leta 1942, ko je imela država po 12 letih višje brezposelnosti zopet polno zaposlenost. Vendar pa keynesijanska fiskalna politika med letoma 1933 in 1940 ni imela najodločilnejšega pomena. Šele potem ko je bilo okrevanje že skoraj na polovici, je postala najpomembnejši faktor. Tako naj bi imela ravno fiskalna politika med drugo svetovno vojno ključno vlogo pri dokončnem prehodu na polno zaposlenost. Vernon je dokazal, da lahko več kot 80-% povešanje realnega BDP leta 1941 pripišemo zveznim fiskalnim politikam, ki so bile povezane z drugo svetovno vojno. »Tako fiskalne politike med drugo svetovno vojno niso samo dokončale okrevanja, ki je bilo v veliki meri že zaključeno; več kot polovico le-tega so bile ključnega pomena za ponovno vzpostavitev polne zaposlenosti.«

Če se ameriško okrevanje po veliki gospodarski krizi ni začelo, vse dokler svetovna vojna ni bila že v polnem teku, potem to potrjuje mnenje, da keynesijanska denarna oziroma fiskalna politika ne deluje, hkrati pa podpira marksističen pogled, da moramo uničiti kapitalsko premoženje, če želimo obnoviti dobičkonosnost in zagotoviti gospodarsko okrevanje kapitalističnega sistema. Ne smemo pa pozabiti, da uničenje kapitalskega premoženja povzroči bankrot številnih podjetij, veliko povešanje brezposelnosti in celo fizično uničenje predmetov in ljudi v milijonih.

Ponovno sem preučil dokaze, začenši z BDP, ki je bil glavni kazalnik v raziskavi De Longa in Summersa. V Združenih državah je bil realni BDP leta 1938 še vedno pod stopnjo, doseženo leta 1929. Ameriški realni BDP v resnici pred letom 1940 ni kaj pretirano zrasel, nato pa je splezal v višave in leta 1944 znašal že dvakrat toliko kot leta 1929. Če pogledamo dve ključni keynesijanski kategoriji, potrošnja in vlaganje, ugotovimo, da se raven vlaganj v Združenih državah zopet ni postavila na nogo do leta 1941. Še bolj zanimivo je, da je potrošnja še naprej drastično padala, ko se je vojna začela.

Posledično ni nikakršnih dokazov za gospodarsko okrevanje pred »zagonom« vojne. Vlaganje se je začelo krepiti z letom 1941 in je kot odstotek BDP doseglo več kot dvakratno raven glede na vlaganje leta 1940. Zakaj? Prav gotovo se to ni zgo-

dilo zaradi povečanega vlaganja v zasebnem sektorju. Sadove sta obrodila velikansko povešanje števila vladnih investicij in trošenje. Stopnja vlaganja v zasebnem sektorju je bila leta 1940 še vedno pod ravnjo tiste iz leta 1929. Pravzaprav je med vojno še dodatno upadla. Javni sektor je prevzel skoraj vse investicije, saj je država preusmerila vire (vrednost) v izdelovanje orožja in ostalih varnostnih ukrepov, ki so za vojno gospodarstvo osnovnega pomena.

Toda ali nista povečano državno vlaganje in potrošnja samo razširjeni obliki keynesijanske gospodarske spodbude? Pravzaprav ne. Razlika lahko vidimo v še nadaljnjem upadanju potrošnje. Država je lahko plačala vojno gospodarstvo tako, da je omejevala priložnosti, ki so jih imeli delavci za zapravljanje prihodkov iz svojih vojnih služb. Ljudje so bili prisiljeni varčevati z nakupi vojnih obveznic, z racioniranjem in s plačevanjem višjih davkov. Državno vlaganje je pomenilo, da je vlada z odloki usmerjala in načrtovala proizvodnjo. Vojno gospodarstvo ni spodbudilo zasebnega sektorja, temveč je zamenjalo »svobodni trg« in kapitalistično vlaganje za dobiček. V nasprotju s pričakovanji keynesijancev (in tistih, ki vidijo vzrok za krizo v preemajhni potrošnji) potrošnja ni povrnila gospodarske rasti; v resnici je to večinoma storilo vlaganje v orožje za množično uničevanje.

Vojna je veliki gospodarski krizi zadala smrtni udarec. Ameriški industriji je dala nov zagon, številni sektorji pa so se preusmerili v obrambno proizvodnjo (npr. letalska in vesoljska tehnologija ter elektronika) ali pa so bili odvisni od nje (jedrska energija). Hitre znanstvene in tehnološke spremembe, ki so se zgodile med vojno, so okrepile in nadaljevale trende še iz časa velike depresije. Vojna je resno okrnila vsa velika svetovna gospodarstva, razen ZDA. Ameriški kapitalizem je tako po letu 1945 postal gospodarski in politični hegemon.

Direktorji v številnih industrijskih panogah niso želeli preiti na vojaško proizvodnjo, ker niso želeli izgubiti potrošnikov in tržnega deleža na račun konkurence, ki se ni odločila za prehod. Posledično so se za takšen prehod odločili visoki javni uslužbenci in vodje sindikatov. Avtomobilska industrija se je v celoti preusmerila v vojno proizvodnjo šele leta 1942, k obsežni proizvodnji letal pa je začela prispevati komaj leto kasneje. Napad na Pearl Harbor je v veliki meri prispeval k prehodu na vojaško proizvodnjo. Od začetnih priprav leta 1939 do vrhunca vojne proizvodnje vojnega gospodarstva niso mogli prepustiti kapitalističnemu sektorju. Zvezna vlada je za pomoč pri organizaciji vojnega gospodarstva in pri proizvodnji vojnih dobrin ustvarila mrežo mobilizacijskih agencij. Slednje pogosto niso samo kupovale dobrin, temveč so tudi bedele nad proizvodnjo le-teh in močno vplivale na delovanje zasebnih podjetij in celotnih industrij.

Vojaškemu stroju je večinoma uspelo zmanjšati proizvodnjo, namenjeno civilistom (npr. avtomobile in številna manj pomembna živila), in celo tisto, ki je bila usmerjena v vojne, a ne vojaške namene (npr. tekstil in oblačila). Ameriško ministrstvo za finance je celo uvedlo prvi splošni davek na dohodek v zgodovini Združenih držav in izdalo »vojne obveznice«, ki so jih prodajali javnosti. Leta 1940 je vlada razširila davek na dohodek na tako rekoč vse Američane, pobirala pa ga je pri samem viru, tj. z odtegnitvijo od plače. Leta 1945 se je število ljudi, ki so morali plačevati davek na dohodek, v primerjavi z letom 1939 dvignilo s 4 milijonov na 43!

Ameriška vlada je s tako velikim številom davkoplačevalcev leta 1945 pobrala 45 milijard dolarjev, kar je bil velikanski priliv glede na 8,7 milijarde, ki jo je pobrala leta 1941. Kljub vsemu je takšen znesek majhen, ko ga primerjamo s 83 milijardami, ki jih je država porabila v vojne namene leta 1945. V istem obdobju so zvezni davčni prilivi narasli s približno 8 % BDP na več kot 20 %. Davki so tako skupaj prispevali 136,8 milijarde dolarjev k plačilu končne cene vojne, ki je znašala 304 milijarde. Ameriško ministrstvo za finance je v želji, da bi država pokrila preostalih 167,2 milijarde dolarjev, razširilo svoj program obveznic, ki je predstavljal pomemben vir prilivov za zvezno vlado. Ko se je prodaja vojnih obveznic leta 1946 zaključila, je 85 milijonov Američanov kupilo vrednostne papirje v višini več kot 185 milijard dolarjev, pogosto kar samodejno preko svojih plač.

Urad za upravljanje cen (t. i. *Office of Price Administration*) je poskušal zmanjšati inflacijo, tako da je cene držal na ravni iz marca 1942. Državna zbornica za vojna dela je omejila medvojno rast plač na približno 15 %. Čeprav so plače med vojno narasle za približno 65 %, je življenjska raven ostala nespremenjena ali pa je celo upadla. Približno 10,5 milijona Američanov, ki bodisi takrat ne bi mogli pridobiti zaposlitve (3,25 milijona mladih državljanov, ki so postali polnoletni po napadu na Pearl Harbor) ali pa je ne bi iskali (npr. 3,5 milijona žensk), je odšlo na delo. Leta 1945 je skoraj 19 milijonov

Američank (vključno z milijoni temnopoltih žensk) delalo zunaj gospodinjstev. Mobilnost delovne sile je bila velikanska. Približno 15 milijonov ameriških civilistov se je preselilo. Preseljevanje je bilo še posebno močno vzdolž podeželskih in mestnih osi. Osredotočalo se je na središča vojne proizvodnje po celotni državi. Posledično sta se gospodarska in demografska podoba teh krajev trajno spremenili.

Guglielmo Carchedi je to tematiko nedavno povzel na sledeč način: »Zakaj je vojna povzročila tako občutno povečanje dobičkonosnosti v obdobju 1940–45? Ne samo da se skupni imenovalec stopnje ni povešal, pravzaprav je padel, ker je bil fizični upad proizvodnih sredstev večji od novih vlaganj. Hkrati je brezposelnost tako rekoč izginila. Vse manjša brezposelnost je omogočila višje plače. Vendar pa slednje niso zmanjšale dobičkonosnosti. Prehod iz civilnih industrij na vojaške je celo zmanjšal ponudbo civilnih dobrin. Zaradi višjih plač in omejene proizvodnje potrošniških dobrin je bilo treba močno omejiti kupno moč delavcev, da se je država izognila inflaciji. Vlada je to dosegla z vpeljavo prvega splošnega davka na dohodek, z odvracanjem od potrošništva (potrošniška posojila so bila prepovedana) in s spodbujanjem potrošniškega varčevanja, predvsem z vlaganjem v vojne obveznice. Delavci so tako morali preložiti trošenje večjega dela svojih zaslužkov. Hkrati se je povečal obseg izkoriščanja delavcev. Družbena podpora vojaški industriji je bila v osnovi masovna proizvodnja uničevalnih sredstev, ki se je financirala na plečih delavcev.«

S tem seveda ne namigujem, da se bo trenutna dolga gospodarska kriza končala samo z novo svetovno vojno, s katero bi uničili na milijone življenj in ogromno količino materialnega bogastva. Kljub temu pa nam zgodba o veliki gospodarski krizi in drugi svetovni vojni kaže, da čim kapitalizem zaide v obdobje dolge depresije, mora priti do obsežnega in globokega uničenja vsega, kar je kapitalizem v preteklih desetletjih akumuliral, šele nato lahko zopet računamo na gospodarsko rast. Nobene politike ni, ki bi se lahko temu izognila in ohranila kapitalistični sektor.

Naj zaključek prepustim kar samemu Keynesu: »Zdi se politično nemogoče, da bi kapitalistična demokracija organizirala trošenje na ravni, ki bi jo potrebovali, če bi želeli izvesti velike poizkuse, s katerimi bi lahko dokazali moje trditve – razen v pogojih, ki jih nudi vojna.« ∞

Kdo je Michael Roberts?

Michael Roberts je človek in ekonomist, ki je 30 let delal v središču središča Londona – The City of London. Je že precej star, ima sive lase (kar jih še je) in velika ušesa. Morda mu je to omogočilo, da je slišal Veliko recesijo 2008, še preden je prihopsala izza ovinka. Manchesterski marksistični portal Manchester Communists, ki je iz Manchestra, ga je umestil takole: »There is the dandy Marxism of Walter Benjamin, the urban Marxism of David Harvey, and the philosophical Marxism of Antonio Negri. But now and then it's good to digest the meat-and-potatoes Marxism of Michael Roberts. His thing? It all comes down to the profit cycle.« Majkl piše svoj blog, kjer poskuša predvsem z intenzivnim delom s podatki in statistikami analizirati trenutne ekonomske ture in izpuščaje. Tam je dostopen tudi original tega zapisa.

thenextrecession.wordpress.com/

Tretja svetovna vojna v živo na cnn

Včasih je bila vojna spopad dveh ali več nasprotnikov na geografsko omejeni lokaciji z željo doseči določene geostrateške cilje in koristi ter v ta namen so države oborožile in v boj poslale večino moškega prebivalstva. Tudi danes vojne potekajo na določeni geografski lokaciji, a so globalne v času. Nove tehnologije in medijska globalizacija, instantnost in vseprisotnost komunikacijskih tehnologij omogočajo, da vsak dogodek simultano doseže vsakega gledalca na zemeljski krogli. Ni več nevtralne tretje strani kot v klasičnih vojnah, vsi smo priče in sodelujoči v medijski vojni, a tudi potencialne žrtve, saj atomsko orožje odpravlja razliko med vojskujočimi in nevtralnimi. Konkretne vojaške akcije so manj pomembne od njihove medijske reprezentacije, prizorišče zmage in poraza ni bojno polje, kot v času čelnih spopadov, temveč tevezaslone. V tem smislu je razumljiva izjava Jeana Baudrillarda, da se prva zalivska vojna pravzaprav ni zgodila. Ali kot ironično prepeva Billy Bragg: »Tretja svetovna vojna v živo na CNN.«

Tehnološke spremembe in telekomunikacijska revolucija so spremenile način vojskovanja in tudi samo percepcijo vojne.

Deus ex mašina

Paul Virilo pravi, da se ZDA še kako zavedajo, da bo v prihodnosti treba zmagati v informacijski vojni, moč v takšni vojni pa po njegovem počiva na treh principih: permanentni prisotnosti satelitov v orbiti, transmisiji zbranih informacij v realnem času in rapidni obdelavi tako zbranih podatkov. Ilustracija takšne globalne informacijske dominacije je lepo prikazana v filmu *Body of Lies*, kjer Leonardo di Caprio igra operativca CIE, ki po Jordaniji s pomočjo vsevidnih satelitov in celularnih telefonov uspešno lovi teroriste. Čas gostilniških ovaduhov in Le Carrovih hladnovojnih vohunov je mimo, čas je za optično vohlanje. Že Reagan se je zavedal, da so časi ozemeljske suverenosti in konvencionalnih vojn mimo in da je lebensraum v vesolju; njegov projekt, popularno imenovan *Star Wars*, ni bil namenjen zgolj prestrezanju potencialnih izstrelkov v zemeljski atmosferi, ampak vzpostavitivi orbitalnega panoptičnega očesa.

Star police, in ne Star Wars, je naša bližnja prihodnost.

I vs. robot

V prvi zalivski vojni se je enota štiridesetih iraških vojakov umaknila globoko v puščavo, misleč, da jih ameriški tanki tam ne bodo našli. Potem ko so vojaki postavili šotore, so, trdno prepričani, da so varni, legli k počitku. Čez deset minut so zaslišali nenavaden zvok, in ko so prilezli iz šotorov, so videli, da nad njihovimi šotori kroži majhno brezpilotno letalo. Začuden in prestrašeni so se nemudoma vdali.

Zastrašujoča podoba konca »vojaka« in napoved robotskega vojskovanja.

$Q = i - (q \ln q + i/q \ln i/q)$

Itzhak Ben Israel, izraelski fizik (in tudi general), je razvil enačbo, s katero je moč izračunati število ljudi, ki jih mora izraelska vojska eliminirati, da uniči določeno militantno organizacijo. V zgornji enačba je Q verjetnost, da je militantna organizacija poražena, q je odstotek militantov, ki jih je treba ubiti ali areti-

rati, da bi to dosegli. 25-odstotna eliminacija militantov dvigne verjetnost vojaške zmage na 85 odstotkov, 50-odstotna pa na skorajšnjo gotovost. Zgornja enačba je sicer zapis entropičnega obnašanja molekul v plinastem stanju.

Absurdnost aplikacije znanstvenega principa, kot je načelo entropije, na vojaške zadeve ilustrira, kako zelo je vojna danes postala znanstveno regulirana.

Oakley, Swarovski in Bill Gates

Da se kolo vojne vrti kot namazano, je treba poskrbeti za posel. Velike znamke in korporacije razvijajo nove tehnologije in jih prodajajo vojski. Tako dostavna služba Fedex za ameriško vojsko dostavlja vse od pisem do vojaške opreme, podjetje Oakley izdeluje »neprebojna« očala za specialne enote, podjetje Swarovski pa avstrijsko vojsko oskrbuje z daljnogledi. Bill Gates po vojni na Kosovu ni mogel skriti navdušenja nad učinkovitostjo Microsoftovega softwareja »Falcon View« pri uničevanju mostov.

Korporacije so že davno odkrile, da je vojna velik posel.

Neznosna lahkotnost vojskovanja

Vojskovanje postaja del industrije zabave. Nedavno so začeli na ameriški televiziji NBC predvajati resničnostni šov, v katerem zloglasni upokojeni general Wesley Clark ocenjuje borbeno uspešnost sodelujočih v insceniranih bitkah. Vsem znani in priljubljeni zvezdniki v vsako dnevno sobo prinašajo podobe, ki nas prepričujejo, da je vojskovanje zabavno.

Dolgi zgodovini hollywoodske glorifikacije ameriške vojske in njenih podvigov zdaj očitno sledi domestifikacija vojskovanja.

Psi Vojne

Tako kot se mednarodni kapitalizem izmika nadzoru držav, tudi vojskovanje postaja storitev, ki jo lahko plačaš na mednarodnem trgu, in ni več ekskluzivna domena nacionalnih držav. Trgovanje z varnostjo je moderen fenomen, ki je mogoč v razmerah poznega kapitalizma in modernega načina vojskovanja. Delovanje privatnih vojsk v nasprotju s konvencionalnimi ni pravno regulirano in prav zato tako iskano.

Ni si težko zamisliti scenarija, v katerem bodo korporacije najele privatno vojsko s težko oborožitvijo in letali za napad proti neposlušni državi, ki na primer ni sprejela pogojev svobodne trgovine.

Futur is now

Guillaume Apollinaire v svoji pesmi *Zmaga* piše, da bo zmaga prišla takrat, ko bomo videli vse, ko ne bo nič več skrito, ko bo vse razkrito in takrat bodo vse stvari dobile novo ime. Paul Virilo kot dokaz, da je ta čas prišel, citira generala Fogelmana, poveljnika ameriških letalskih sil, ki je leta 1997 napovedal: »V 21. stoletju bomo sposobni v realnem času locirati in eliminirati praktično vsak element, ki se bo gibal na zemeljski površini.« Ekstraterestrialna razgledna točka zahteva vertikalno geostrateško razmišljanje, orbitalni prostor nadomešča teritorialnega. Vojna postaja surrealistična mešanica kibernetičnih napadov, onesnaženja magnetnih polj, napadov s »pametnimi« bombami ... Vojne ne bodo več toliko usmerjene v uničenje sovražnikove oborožitve kot v atmosferski ekosistem sovražnikove države. *Orbitalnemu prostoru je usojeno, da postane prizorišče boja za suverenost držav.*

Ekstaza smrti v virtualni dobi

piše Jasmina Šepetavc

INVERZIJA REALNOSTI: Neposredna izkušnja je nemogoča, naša percepcija je vedno že zavedena, ni realnosti, vse je zgolj reprezentacija, živimo v družbi spektakla in permanentnega stanja strahu ... Linija misli in občutij, ki se vleče od situacionistov prek Deborda do postmodernistov Baudrillarda in teoretsko neumestljivega Virilia ter najboljše opiše sodobni odnos do podob vojne. Sodobna vojna se ne bije le na kopnem, morju in zraku, temveč na četrti fronti elektronskega nadzora in medijske komunikacije; vojna je virtualna, zmaga je na strani tistih, ki manipulirajo z vizualnimi reprezentacijami in posebnimi efekti, ki obvladajo kinematografsko umetnost fabriciranja realnosti.

INVERZIJA 1: Moderno tehnološko bojevanje je že dolgo odvisno od kinematografskih tehnik – od zgodnejših fotografij z zračnega balona do sodobnih infrardečih posnetkov satelita – celo do te mere, da se zdi reprezentacija dogodkov bolj realna kot dejstva sama. Primer, ki ga navaja Virilio, je britanska taktika popačenja percepcije realnosti, da bi zavedli nemška letala. Britanci so med II. svetovno vojno postavili filmske kulise vojaških enot in opreme, da bi prevarali sovražnika glede svoje vojaške moči. In pri tem uspeli.

INVERZIJA 2: In obratno, kinematografske tehnike so zvezane z militarizmom. Zаметki vojne kinematografije se začnejo z dvema filmoma, o špansko-ameriški vojni (1898) in o anglo-boerski vojni (1899–1902). In filmski trak se vrti v znanih sekvencah ... Boj, heroji, cilj, narativ zmage imperija, trume gledalcev, ki se zgrinjajo v londonske kinodvorane gledat, kako je necivilizirana svojat poražena. Hočejo kri, ognjemete in spektakel smrti. V enem zgodnejših filmov, *Bitka v zalivu Santiago* (1898), posnetek dejanske vojne ni nikoli predvajan, ker naj bi bil premalo verjeten, zato režiserja film na novo zmontirata, dodata vodne topove, papirnate ladje in posnetke dima, ki ga producirata s pospešenim kajenjem cigare. Tokrat je film sprejet za predvajanje, češ da je zares realističen prikaz vojne.

Otopelost modernega gledalca: prvi posnetki v kinodvoranah povzročajo šok in travme, ko pa se gledalci enkrat naučijo, da posnetek bržečega vlaka ni dejanski vlak in da ne bo cela dvorana umrla grozne in boleče smrti, vojni film začne služiti v propagandne in mobilizacijske namene. Svet se postopno krči. Novice o vojnah prek radia prihajajo v vsak dom, kjer jih poslušajo z zaskrbljenostjo. Svet se krči. Televizijski sprejemnik in dnevne novice, vsaka politično pomembna vojna (okoli 10 % dejanskih svetovnih vojn) in politično pomembni dogodki so prikazani na ekranu. Svet se krči. Internet posreduje vojno skoraj hipno. Na You Tubu so posnetki ameriških marincev, ki v skorajda otroški vnemi razstrelijo avtomobila iraških civilistov: *Did u see that, dude!*,

kot da so z joystickom pokončali samega Dartha Vaderja. Smo najbolj informirana generacija in smo hkrati najmanj odzivni, potrošniki trpljenja in terorja, bi nam rekel Robins, otopeni od poplave impulzov, ki jih uspemo zablokirati, še preden bi lahko doživeli šok. Ne, mi nismo generacija, ki bi v šoku zaprla oči, misleč, da bo pravkar umrla pod parno lokomotivo.

Biografija modernega bojevnika: William Blazkowicz se je rodil leta 1911 v ZDA kot sin poljskih emigrantov. Med drugo svetovno vojno je nosil čin poveljnika, kasneje postal rekrut Urađa za strateške operacije (OSS), predhodnika današnje CIE, in bil eden izmed agentov, zadolženih za operacije za sovražnikovo črto. Tako nekega dne dobi nalogo, da razišče domnevne incidente okultizma v nacistični utrdbi *Wolfenstein* (Volkov brlog), klavstrofobičnem labirintu hodnikov in vrat, za katerimi se skrivajo perverzne skrivnosti nacističnih eksperimentov. Skozi hodnike smrti se prebija v orkestriranem spektaklu krvavega padanja trupel, prerešettanih z njegovo pištolo in brzostrelko, ki jo vzame enemu od padlih nacistov. Toda največji izziv ga je šele čakal, poslednjo bitko je bil s pošastjo samo, virom zla nacizma, Führerjem. Če igralec doseže 10. stopnjo kulturne igre *Wolfenstein 3D*, lahko II. svetovno vojno konča skozi besno klikanje na svoji tipkovnici. *Wolfenstein* je začetnik iger, v katerih zavzamemo vlogo junaka oziroma strelca. Sprva prepovedan zaradi ekstremnega nasilja, potem spet dovoljen, ideološko opran krivde z argumentom, da itak streljaš nacistе. Teh pa ni škoda.

Virtualni simulatorji danes niso zgolj orodje treninga mladih vojakov, temveč naj bi, sodeč po raziskavi MIT-ja, vojaške *online* igre rekrutirale v ameriško vojsko bolj uspešno kot vsi oglaševalski prijemi skupaj. Če so se ustvarjalci iger *Modern Warfare in America's Army* trudili zadostiti pogojem navidezne multikulti politične korektnosti (nasprotnik je nedoločljiv v smislu rase/etnične pripadnosti), pa je v zadnji različici igre *Medal of Honor* diskurz spopada civilizacij popolnoma transparenten – ena stran ameriška, druga talibanska. Le ugibamo lahko, kdo ima monopol nad častjo. Igre pa so uporabne še za nekaj, opozarjajo psihologi ameriške vojske. Namreč, toliko bolje je, da vojak doživi t. i. virtualno travmo in jo premaga v varnem zavetju fabriciranega sveta simulatorja, da potem ko mora pritisniti sprožilec v realnosti, ne okleva. *O, dude, that was awesome!*, živalsko krikne bojevnik virtualne dobe, ko pritisne pravi sprožilec. Vse je ekstaza smrti.

Kako si? rečem skozi slabo Skype linijo očetu v Kirkuk. *Moramo čez dan, odgovori resignirano ... Taha dela v novi bolnišnici na severu* (potem ko je zapustil bagdadsko medicinsko fakulteto na vrhuncu vojne, ker so dnevno ubijali akademike – med letoma 2003 in 2005 okoli 600, novica je prišla le v redke časopise) ... *Mama Freida (babica) je zadnjič spet ostala brez vode. Ponjo je morala štiri kilometre po dnevni vročini ... Pa ni zdaj bolje?* vprašam, informirana potrošnica trpljenja in terorja informacijske dobe ... *To je pekel ... Tvoj stari ata je umrl ... Kdaj, kako? ... Že mesece nazaj.* Starih staršev ne poznam. Ko sta hotela priti v Slovenijo na obisk in kupila letalske karte, je izbruhnila zalivska vojna. Potem ni bilo več priložnosti. *Zakaj mi nisi povedal? ... Tako je življenje, ljudje umrejo.* Dobim asociacijo na Remarqu: *Naše védenje o življenju je omejeno na smrt.* Moj oče pripada tej zgubljeni generaciji Iračanov. Ugasnem Skype in obsedim. Ne vem, ali me žalosti vest o smrti ali moja otopenost. Mogoče izgubljeni generaciji pripadam tudi sama. ∞

Črtomirova usoda

piše Aljaž Jelenko

Ne morem si kaj, da ne bi opazoval mojega Črtomirja, bodočega pankerja, državno inteligentsijo in zelo verjetnega lastnika kakšne izmed marketinških firm, tik preden zaspi, hjoj! Zdi se, da se tedaj v njem zgrne že vsa bodoča modrost, ko ga slišim, kako v svojem *cribbanju* modruje: »potrebno je.. ključni izzivi so.. ne, potrebno je.. zmanjšati plačna neravnovesje.. ne, jih povečati.. obdavčevanje bogatih.. ja, zmanjšano.. preveč je naravoslovcev.. koristnih.. ja, ne, družboslovcev.. parazitov.. zlato pravilo je nujno.. ja, za pravni akt in za ustavo.. ne, samo za ustavo.. javni sektor je.. javni sektor je odveč.. ja, ne.. petnajsttisoči na lestvici bodo stoti.. ne, stoti bodo petnajsttisoči.. vlagamo v gospodarstvo.. varčevanje za gospodarstvo.. Slovenija Grčija Nemčija.. ne, samo Slovenija Nemčija.. Moody moody doody.. Ne, Moody buddy moody.. ja, Moody broody.« Moj malček je res pameten, hihi!

Čebela bi tudi varčevala, vendar ne more, saj ne zmore predvidevati prihodnosti! Ubožica! Ali pač! Videl sem jo, ko je srečala svojo kolegico, tik pred panjem. Ačih! Že prej sem se pripravljaj, da kihnem, vendar pa sta čebeli zbežali že preden se je karkoli pripetilo! Prva je drugi namreč nakazala, da se pripravljaj nevarnost! Slišala je moje napol krehanje in dala opozorilni simbol! Tako preprosto je to! Sedaj bosta privarčevali svoj med! Porednici, kar privoščili bi si! Nič ne skrbita za linijo, kmalu bo njun zadek postal popolnoma neuporaben!

Preveč samostojne ženske! Kot vedno pravim, želel sem si predstaviti moškega, ker se nekako ne.. izgublja v tej družbi ne.. in izgublja vlogo gospodarja! Ne?!!!!

Kaj pa oni požigalci iz 2005, oziroma letošnji londonški razbijači! Prvi pridejo in požgejo, ne glede na to, ali gre za sosedov fičo ali buržujev merdo, ki se je ravno ustavil pri prostitutki, eni izmed *elles*, ki študira, tako kot Rachida Dati, zgolj prek felacije, in se ji jebe za inflacijo! Pri tem le stežka navedejo razlog, ki tako ni falične, ampak bolj falične narave, prav tako kot Londončani pač pravijo, da so si prišli vzeti tisto, kar jim pripada, da sicer že imajo šuhe znamke Nike, vendar pa jim manjkajo vezalke – imeli bi sive in ne modre!

Spomnim se tistega slavnega leta 1981, ko je nek kreten, Coluche, vprašal, če obstaja življenje pred smrtjo! Hehe, kako si aroganten! Jaz pa te vprašam, če še nisi slišal, da mi sami vsilimo obliko telesu, da so vse naše funkcije podrejene nekemu vektorju! Ja, vendar ti odgovarjam, da je vesolje neskončno in da je vsak vektor potrebno dopolniti, da se proces nikoli ne zaključi! Razen v posmrtnem življenju! Kako si vendar tako prepričan v posmrtno življenje, če pa se tudi škofi in kardinali zatekajo k materialnim dokazom obstoja skozi naslednje generacije! Vprašam te, če misliš, da so Nemci, ki jim tvoj malček pripisuje partnerstvo s Slovenijo, prepričani v svojo pot, v svoj vektor! Njihova mati nekaterim namreč ni dovolj, navkljub temu, da smo lahko prepričani v dobronamernost njenih priveskov, čeravno ne gredo v sklad z mojim siceršnjim prepričanjem, ki pravi, da morajo biti *good enough*, njam! Vendar tudi siceršnji dokazi vektorstva ne gredo v smer popolne sigurnosti! Saj veš, gre za tistih slavnih 99,99%! Že že, vendar se ustavima še pri slavnem 1981! Ali veš, kako je gospod cesar, ups, bodoči predsednik, tedaj odgovoril svojemu nasprotniku na predsedniški debati! Dejal mu je, tako kot je tudi edino prav: vi niste moj predsednik in jaz nisem vaš učenec tukaj! Izjava je bila tako bombastična, da se je moja prijateljica Franček in Nikolaj še danes spominjata in jo s pridom uporabljata! Zato vas prosim, hehe, da v imenu tega nehate, kajti gre samo za to, kdo bo koga pobil, ne nujno z večjim orožjem, vendar pa z večjo pritlehnostjo in prepričljivostjo, recimo temu paranoičnostjo, odsotnostjo slehernega dvoma! Muahaha!

Vem ja! Spomnim se tistih vzhodnjakov, kako so že, heh,, pizda, kaj se mi zatika.. Muslimani, ja, ki so protestirali proti karikaturam v nekem danskem časopisu! Zelo hecno, heh, vendar jih ravno tistih 99,99% sploh ni videlo! Prišel je nek tip, verjetno tip, žena ne, se je ne sliši, nima glasu, in s palcem pokazal, namignil, dal znak proti zahodu in ljudje so se obrnili! Francozi zanimivo rečejo klevetanju *oui-dire*, slišano-rečeno, meni pa se utrne, da bi lahko sploh tako rekli jeziku! Ne samo *oui*, temveč tudi *oui*, ne zgolj slišano, temveč tudi pritrjeno – klevetanje-pritrjevanje, nadvse prikladna definicija govora, kajne! Tako sem si zadnjič zavezoval čevlje in kar naenkrat slišal glasove: »Pojdi k odvetniku v Rio!« Še več, ko sem šel po ulici, me je kar spreletelo: »Moraš se ubiti!«

Berem pričevanja o masakrih in gledam razstavljena trupla v Bosni! In si mislim, ja pa pizda, ali si niste mogli izboriti življenja, zakaj za vruga se vam ni uspelo iztisnit iz te pozicije! Zakaj je pa Alžircem uspelo, da so iz tistih dveh trupel v reki naredili medijsko paniko! Od kod se vam je

vzela ta nesposobnost! Vprašam se včasih, če sploh obstajate kot žrtve! Že nek baron je vedel, da te iz blata ne bo spravil nihče drug kot sam – pa čeprav se moraš potegniti z lasmi! Lahko ti nekdo ponudi roko, vendar si še vedno suženj! Greš na kopno, in roka je še kar tam, da morebiti ne padeš v kakšno jamo – jamo, ki se je bojijo tisti ojdipalni vojački, ki vselej pred smrtjo zakričijo po lastni materi!

Stojim na Brniku, ups, letališču Jožeta Pučnika, včasih pozabim, kdo je bil ta človek, in se sprašujem, zakaj sem dejal, da želim namesto vozovnice za Bruselj karto za Atene! Ali bi morda moral izbrati Frankfurt! Ali Berlin! Bil sem v enaki agoniji kot tedaj, ko se moram vprašati, koga naj pokličem, če želim veliko posojilo! Saj res, kdo sploh vodi ta svet! Eh, neumnost! Takšna vprašanja si zastavljajo zgolj še otroci! Ups, pa res, tudi Črtomir! Zakaj vendar vztraja pri tistih treh pikah! Nikoli nisem maral pri njem tega, da se ne more v trenutku odločiti, da so paraziti družboslovci, da je potrebno varčevati, da gre zlati rez v ustavo in da Slovenija stopa po nemškem vlaku! Ampak jaz vem, jaz vem, da se bo Črtomir v pravem trenutku odločil prav – tako kot njegov znan legendarni prednik! Saj pa je vendar krščen!

Zdi se mi, da te jezik spravi v pozicijo, ko se moraš bodeli usmrtiti ali zaradi nečesa zagovarjati! Gre za nenehno borbo za čast, borbo, v kateri lahko uspeš le v kolikor si še preveč uspešen v podrejanju ali pa se znaš pošteno izmikati! Že naš kolega predjamski človek je to nekako vedel! Nemci, Arabci ali Nizozemci, trdno integrirane nacije, kulturna območja, ki kot amebe držijo skupaj, vendar pa zopet v obrambi pred smrtjo: tisto smrtjo, ki jo nakazujejo drevesa, obsežni gozdovi, ki stojijo trdno pokonci, pesek, ki se lepi drug na drugega in ga ne zapusti tudi v grožnjah vetra, in sam veter oziroma morje, ki posameznika sili v obrambo! Vendar je ta obramba vselej analogija, sovražnik napada, grozi s smrtjo, branimo pa se s sovražnikovo vednostjo, z njegovo pokončnostjo, trdnostjo, lepljivostjo ali tekočnostjo! Hja, jebiga, tudi tisti shizofrenik, ki sem ga srečal zadnjič, nam lepo oriše situacijo, ko pove, da sliši nek glas, ki mu pravi »Zavedaš se samega sebe!«!

Kaj naj potem rečem tisti gospe, ki jo intervjuvam o krizi v Sloveniji, ona mi pa odvrne, da krize vendar ni! Ali da se je začela že z evrom! Vse lepo in prav, vendar nadaljuje s tem, da ji pravzaprav nič ne manjka! Vse ima in še več, čajno klobaso lahko kupi vsak dan, da ne govorimo o različnih vrstah čokolade, ki jo je včasih donesla zgolj kakšna teta na dan, ko se je ravno nekdo v nebo vzel! Gospodar, pravi, mora biti, vendar pa mora biti pravičen, ob pravem času mora izplačati in plačati mora spodobno, ravno za preživetje! Za cigarete in ostale užitke bomo pa delali na črno! Ja pa ka's pa mislu pob! Treba se borit!

Borba! Mi smo pravi revolucionarji, v etimološkem smislu – vrtimo se kar okoli svoje lastne osi!

Tišina! Če ne grem po metlo! ☹

5 dialogov »multitude«* v verzih ali »what happens during ejaculation?«

Jan Simončič, bralec

I.

Hans: Hardcore otroški vrtec.

Jelcin: Aha. No in tu bi bilo treba vrtati.

Mihi: Hardcore mikš.

Hans: Želimo analizirati, otrok proizvede optimalno produktivnost tega vira.

Mihi: Megalomansko!

Jelcin: Pride ...

Hans: V vsako stvar, ki jo raziskujemo, je treba iti popolnoma noter, tudi popolnoma ven – kam ven pa naj gremo?

Jelcin: Edino v Stare.

Hans: Ali niso ti Stari že noter z nami?

Jelcin: Da. V veliki meri.

Mihi: Zelo plodovito!

II.

(Banalne misli – gre za ljudi, ki so nekako vsepovsod naokoli.)

Hans: Mogoče se je treba vrniti k sebi, malce manj naslavljanje?

Jelcin: Premalo.

Hans: V dobi digitalnega se mi postavlja ...

Mihi: Moramo priti!

III.

Hans: Se navežem na določene konstelacije, slabost analize, da jemljem govorico zares.

In ko sprašujem, kaj nekdo je, odgovarjam, kar govori.

Mihi: Lahko slabost, lahko pa tudi prednost.

Jelcin: Predebatirati, boš pa takole odpadel *(pokaže z roko)*.

Marksizmom ...

Mihi: ... manj šans imaš. Malo močnejše, malo bolj agresivno.

Jelcin: V te reže še dodatno zareže. Razpoka močna.

Hans: Rožljamo nabitost.

Ni tisto, kar bi izpolnjevalo človeške potrebe.

Jelcin: Seveda je to spolzek teren.

Mihi: Sladoledna afriška država.

IV.

Jelcin: Nehati pizditi in neko bolj konzervativno držo.

Hans: Sedita doma, potem pa gresta na cesto in pač nekaj delata ...

Mihi: ... podstat! *(vzhičeno)*

Jelcin: Zelo se strinjam s tabo.

(nastane hrup, govori se vsepovprek, ropotanje stolov)

Hans: Zadevo si obrnil, spodaj si dal in mislim, da to počnemo tudi tukaj.

Jelcin: Upam, da ni izpadlo ... omenjal si počasnost.

Mihi: Drži vse pokonci?

V.

Hans: V nekih novih procesih zbira folk hardcore.

V nekem obskurnem časopisu to nevarno 2009:

A vas bodo cenzurirali, a vas bodo zaplenili?

Jelcin: Neka investicija mokrih sanj v nekaj, kar je zgubilo svojo realnost.

Zakaj bi te zadeve danes kdo cenzuriral?

No, mogoče, če bi kakšne pedofilske zadeve objavljali ...

Mihi: Aaa *(z rezkim glasom)*, niso, niso ...

Hans: Kaj? *(začudeno)*

Mihi: Erotične zgodbice.

Hans: Aha, saj res, ampak, no, kakorkoli pač.

Jelcin: Moramo izbrati mesto, da bi bili potem cenzurirani. Če bi te erotične zgodbice pisal, bi to bila pizdarija. Ne rečem, da bi to nekdo cenzuriral, ampak uredniki se ne morejo špilati na ta način.

Mihi: V nekih obskurnih zadevah moraš najprej dobiti luč.

∞

Nekako sta se srečala. Toda ne ravno po naključju. Oba nasilneža in mirovnika, oba radikalna in zmerna, oba terorista in pacifista, oba z argumenti in brez njih. Oba s številnimi etiketami, četudi se z vsemi nikakor ne bi strinjala. Prvi opazi značko drugega. Ni bil navaden bedž, vsaj njemu se ni zdel. *Bellum iustum* je pisalo z rdečimi črkami na temno sivi podlagi. Rek mu je bil všeč. Poznal ga je, ker je o tem že mnogo gojkrat razmišljal. Včasih tudi zelo na glas. Vedno je trdil, da ima vsakdo, če ga nekdo napade, pravico, da se brani z vsemi razpoložljivimi sredstvi. To je človekova pravica, je vedno pripomnil in si ob tem v spomin priklical Francois Julliena, ki je na nekem mestu zapisal, da moramo težiti k temu, da bodo človekove pravice povzročile učinek univerzalnega, ki služi kot brezpogojno, v imenu česar je boj *apriori* pravičen, upira nje pa legitimno. Misel si je razlagal po svoje. Tako kot vsak. Lahko da jo je malce priredil, lahko da ne. Kakorkoli že, spet si ni mogel pomagati, da ne bi začel pogovora. Zopet o isti temi, zopet z drugim sogovornikom. Tega še ne pozna. Tudi on ne njega.

Začne dokaj nenavadno z vprašanjem o Allenu Ginsbergu. Beatniku, avtorju pesmi Howl. Če ga pozna. Slišal sem že za tega homoseksualca. Čuden odgovor, si misli. Moloch, whose name is the Mind! je zapisal v drugem delu pesmi. Zaradi tega mi je tvoj napis na znački nad vse pomemben. Za takšne stvari se je vredno boriti. Na vse načine. Kaj drugega je Moloch kot jebena oblast. In kdo drug nam kreira misli, pričakovanja in želje kot gospoda z vrhov? Zaradi tega živimo v takšni bedi, zaradi tega so naša življenja tako ničvredna. Oblast je nasilje, oblast je vedno v vojni, oblast je vseprisotna. Oblast je vojna! Kako prav ima Slavoj Žižek, ko govori o sistemskem nasilju. In kako prav ima Étienne Balibar, ko nas podučí o ultraobjektivnem nasilju, ki je lastno pogojem globalnega kapitalizma. Saj pravim, oblast enostavno hoče imeti permanentno vojno stanje. Potrebuj ga! Zaradi kapitalizma. Drugače ne bi mogla jemati svobode. Toda: kako je že rekel Malcolm X? Obramba svobode je močnejša in odpornejša od moči tiranije in zatiranja. To mi je všeč. To mi daje upanje. V imenu svobode je zares treba bojevati boje. Takšen upor je upravičen, takšna vojna je pravična.

Belo ni vedno belo in črno ni vedno črno. Bertolt Brecht je podal lep primer cinizma: »S čim se ukvarjate?« so vprašali gospoda K. Gospod K je odgovoril: »Zelo se naprezam, pripravljam namreč svojo naslednjo zmoto. Zelo blizu temu ste.« V Krvavem poldnevniku je Cormac McCarthy govoril o deželi tam zunaj, o deželi neke druge vrste, katere resnična geologija ni iz kamna, ampak iz strahu. V takšni deželi živimo oziroma v takšnih deželah živimo. Nasilje, ki ga proizvajajo in prakticirajo zli posamezniki, nas je stalo že preveč varnosti in udobja. Takšne ljudi je treba odstraniti iz družbe. Tukaj je treba iskati pravičnost. Šele ko bomo iztrebili vse divjake, kot lahko beremo v knjigi Srce teme Josephpha Conrada, takrat bo lahko naša civilizacija napredovala in začela iskati boljši jutri. Preveč je terorizma, preveč je individualnih in skupinskih akcij radikalnih grupacij, ki želijo škoditi obstoječemu redu. Red je red, temu se ne da oporekati. Kdor ga ne spoštuje, tega je treba izobčiti. Saj ga poznate, Ilicha Ramíreza Sáncheza, Carlosa Šakala, po vaše, enega najbolj znanih teroristov. Kaj drugega kot dosmrtna ječa bi bil pravi odgovor? Temu pravimo pravica. In kako naj bo človek ravnodušen, ko bere komunique britanske Angry Brigade, kjer so člani te nasilne organizacije zapisali, da se bo organizirani delavski razred podal v vojno z vlado? Seveda niso pozabili pripisati, da se bodo bojevali z bombami.

Vojna je upravičena, ker je njen cilj mir, je nekoč dejal Sveti Avguštin. Tako je v teh primerih. Bellum iustum! S čimer, praviš, se strinjaš. Drugače je v pri-

Vedno gre za vprašanje ciljev in sredstev. Ampak v vsakem primeru je treba gledati tudi na to, kaj lahko dosežeš. Nekaj moramo doseči. In če tega na moremo z nenasilnimi metodami, potem je pač treba spreminiti taktiko. Želja, ki žene k destrukciji, je pravzaprav tudi želja po kreaciji. Je dejal Mihail Bakunin. Včasih ni dovolj, da – tako kot strogo pacifistični člani gibanja za državljanske pravice – zganjamo gandizem in prepevamo *We shall overcome* in da skupaj s *Freedom Riders* iz Washingtona do zvezne države *Mississippi* pojemo *If you miss me from the back of the bus*. Kljub vsemu pa moram priznati, da so takšni aktivistični ni podvigi vseeno prinesli napredek. Zdalaj lahko temnopolti Američani vsaj volijo. Je pa res, da so problem že volitve same.

Ko smo že ravno pri bombah: anekdota pravi, da je nemški častnik med drugo svetovno vojno obiskal Picassa v njegovem pariškem ateljeju, kjer je videl Guernico, in ga ves zgrožen vprašal, če je on napravil tole sliko. Picasso mu je odvrnil: »Ne, ti si to napravil.« Imel je popolnoma prav. Belo ni vedno belo in črno ni vedno črno, praviš, kajne? Iskati bi bilo treba vzroke, ne zgolj posledic. Človek mora najprej spregledati, da bi lahko videl. In sodil. Tako je to videl Picasso, ki je dejal, da sta umetnino pravzaprav narisala nasilje in bombardiranje nemških ter italijanskih vojaških letal. Prav take napade danes zamenjujemo z evfemizmom humanitarne intervencije. Kaj, za vraga, je humanitarnega pri pobijanju ljudi?

KO GOVORIMO O ODLIČNOSTI, VSELEJ POZABLJAMO, DA JO VČASIH ODOBRAVAMO, NASLEDNJIČ PA GOVORIMO, DA NE SMEMO TAKO HITETI IN NAJ RAJE KAKŠNO STVAR VNOVIČ PREMISLIMO. ČRNI BLOK JE NA ALTERGLOBALISTIČNIH DEMONSTRACIJAH V SEATTLU SESTAVIL KOMUNIKE, V KATEREM JE BIL NADVSE NATANČEN IN ODLIČEN, »KAJ JE TREBA STORITI«, KOT SE JE ŽE PRED VEČ KOT STO LETI V PAMFLETU SPRAŠEVAL VLADIMIR ILJIČ LENIN. DANES BI GA JOHN HOLLOWAY POPRAVIL Z GESLOM »KAJ LAHKO NAREDIM«, DA NAJDEM RAZPOKE V KAPITALISTIČNEM SISTEMU. TODA: ALI NI ČRNI BLOK GOVORIL ODLIČNO, KO SE JE ZAVZEMAL ZA UKINITEV PRIVATNE LASTNINE, KI JE INHERENTNA KAPITALIZMU, SAJ JE ZATRALSKA IN NASILNA? KO SE JE ČRNI BLOK ZATEKEL K NASILJU, JE TO UPRAVIČEVAL S ŠE VEČJO ODLIČNOSTJO: KO RAZBIJEMO OKNO, ŽELIMO S TEM UNICITI TANEK FURNIR LEGITIMNOSTI, KI OBDAJA PRIVATNOLASTNINSKE PRAVICE. IZLOŽBENO OKNO POSTANE ZRAČNIK, KI V DUŠEČE OZRAČJE VELEBLAGOVNICE SPUSI NEKAJ SVEŽEGA ZRAKA. PROČELJE STAVBE PA POSTANE TABLA ZA ZAPISOVANJE IDEJ, KI SE ROJEVAJO PRI VIHARJENJU O BOLJŠEM SVETU. K TEMU BI LAHKO DODALI MISEL EMME GOLDMAN, DA SO NASILNA POLITIČNA DEJANJA V PRIMERJAVI Z VSO TIRANIJO KAPTALA SAMO KAPLJA V MORJE. OZIROMA – DA VRNEMO NAZAJ Z BRECHTOM:

KAJ JE ROP BANKE V PRIMERJAVI Z USTANOVITVJO LE-TE?

Pruško, meč, kopje v dlan? Enkrat ja, spet drugič ne. To sprenevedanje je na koncu najslabše. Treba je zavzeti jasno pozicijo. Sem za in to, za tem stojim za vsako ceno. Si kdaj bral pesmi predstavnika transcendentizma Waltera Whitmana? Čisti dokaz omahovanja in neodločnosti so njegovi verzi: *Do I contradict myself (I am large, I contain multitudes)*. Tega manjka: odločnosti! Točno to, kar je v *Atlas Shrugged* povedala Ayn Rand: *želim si kapitalizem, ki temelji na načelu laissez-faire, saj je to edini družbeni sistem, ki varuje posameznikove pravice in popolno svobodo. That's it!*

merih, ko nekdo hoče in celo zahtevo neko tako imenovano spremembo. Revolucija se sliši od ljudi, ki mislijo, da jih je bog poslal z namenom, da fizično uničijo – kar je leporočje za ubijejo – predstavnike oblasti, ki jih je želelo imeti ljudstvo. Bili so jih izvolili. Temu na zahodu pravimo demokracija. Kar je nasprotno revolucionarnim težnjam, ki si tako zelo želijo nazaj v prelepi komunizem. In tisti morilci, ki pobijajo nedolžne, tisti naj odgovarjajo za svoja dejanja. Ko je Ulrike Meinhof, soustanoviteljica Rote Arme Fraktion, pisala pismo z oddelka smrti, se je pritoževala nad divjo agresivnostjo, za katero nima ventila. Zapisala je, da je to najhuje – jasna zavest o tem, da nimaš možnosti preživetja. Tudi žrtve te divje agresivnosti nemške urbane gverile in njihovih praks niso imele izbere. Toliko o humanosti.

KAKO ANARHISTIČNO! IN KAKO PREDVIDLJIVO. KO LAHKO KRIVDO ZA NASILJE BREZ VSAKIH TEŽAV INDIVIDUALIZIRAMO IN KO TOČNO VEMO, KDO STOJI ZA NELEGALNIMI DEJANJI, TAKRAT SE VEDNO POJAVIJO TISTI, KI BENTIJO ČEZ SISTEM. VSEGA JE KRIV SISTEM! TAKŠNI SMO ZARADI SISTEMA. VI STE NAS PRIPRAVILI DO TEGA. ODGOVORNA DRUŽBA PAČ NA ŽALOST ALI PA, BOLJE, NA SREČO POTREBUJE ODGOVORNE POSAMEZNIKE, KI SE MORAJO ZGLEDovati PO TISTEM ZNAMENITEM IZREKU JOHN F. KENNEDYJA: NE SPRAŠUJ, KAJ LAHKO TVOJA DRŽAVA STORI ZATE, VPRAŠAJ SE, KAJ LAHKO ZA DRŽAVO STORIŠ TI. NAJPREJ SE JE TREBA SEVEDA VKLJUČITI V SISTEM, SPOŠTOVATI ZAKONE IN STREMETI K ČIM NIŽJI STOPNJI KONFLIKTNOSTI. UPOŠTEVAJOČ TE ZAPOVEDI, BO MCCARTHYJEVO DEŽELO STRAHU ZAMENJALA DEŽELA VARNOSTI. LE ČE SMO VARNI, SMO LAHKO TUDI SVOBODNI. SVOBODA PA JE NAŠ GLAVNI CILJ, KAJNE?

Že res.

A stvar niti slučajno ni tako zelo

preprosta. Tisti, ki se pritožujejo nad sistemom, se zavedajo, da le-ta ustvarja eno in edino Resnico. S primatom v določanju strukturnih pogojev za funkcioniranje sistema se oblasti odpira tudi polje za določanje dojemanja objektivne realnosti. Resnica

je ena sama in tista je obče veljavna! Sistem komande in kontrole si tako prizadeva, da resnica ne bi nikoli postala subjektivna, saj bi se v tem primeru, kot pravi Dave Neal, okvir naše družbe zrušil – zakon, vera, država, vse to se zgrne samo vase, ko spoznate, da je to, čemur nekateri pravijo resnica, pravzaprav s silo podprto mnenje. Kjer je vpletena moč, je to, kar velja za Resnico, v resnici proizvajanje mitov, laž in praznovrje. Seveda ne gre pričakovati, da bi različni militantni uporniki, po vaše teroristi, anarhisti, komunisti, vandali, lahko s svojimi nasilnimi in nenasilnimi dejanji popolnoma ogrozili oblast in dojemanje ter podajanje Resnice. Lahko pa, kot v *Državlanski postušanosti* pravi Henry David Thoreau, storijo nekaj. **Na primer: prelomijo dojemanje vseobsegajoče totalnosti oblasti, ki stavi na posploševanje in redukcijo kompleksnosti in pozablja, da se v istem trenutku, ko se vzpostavi določena oblast, hkrati rojeva tudi njen antipod – konstituirajoča oblast, ki bellum iustum razume drugače.**

Podobe vojne niso podobe nasilja

Tibor Rutar

ki je podvržena zares hudobnemu mentalnemu nasilju. Osnovnošolci, ki se pe-
ljejo na avtobusu, jo zbadajo z zmerljiv-
kami in ji celo grozijo s smrtjo. Kar je
prikazano, je sicer izjemno šokantno in
le predstavljamo si lahko, kakšne posledice
a dejstvo ostaja, da dogodek le ni nekaj,
teško zatrditi, da je v primerjavi z ge-
nocidom v Darfurju ničten. A vendar
snetek zaokrožil po internetu, je nek-
do pozval k donacijam, da bi si gospa
lahko privoščila počitnice in si tako
vsaj delno oddahnila. A vendar
5.000 \$, a zgodilo se je nekaj povsem
nepričakovanega. Številka se je nek-
dneji odšla na račun, da bi si gospa
cijami zbrala več kot deset tisoč dolarjev.
tisoč dolarjev. Zbrali so celo več kot
petdeset tisoč dolarjev. Cilj je bil zbrati
namreč tisoč dolarjev. V manj kot par
po desetih dneh zbiranja prispevkov
se je seveda nemudoma upokojila.
hvalila za vso pomoč. Kar se je zgodilo,
so v pičlem tednu ljudje darovali
krepko več kot pol milijona dolarjev.
na verbalnemu nasilju, vpliva na
temveč zato, iz vsaj dveh raz-
ker ta usmerjena pozora
vit spektakel bodo od te-
ustvarili. Ne gre namreč
kako zares huda je situacija
leč stran, temveč za to, kako
zdi, da je. Pri tem je pomemb-
dvoje – kako personalizirano je
kaken način in trpljenje in celo na-
tirano. (Dobra ponazoritev slednjega
je v par dneh objavljena na You Tubu in
naslovom KONY 2012, ki ga imajo
je v par dneh ogledalo skoraj 80 mili-
onov ljudi. Tako afriški kot ameriški
uradniki so kmalu po popularizaciji
aretacije pospešili prizadevanja za
vodje, ki ga dokumentarec obsoja.)
Nadalje, krajsanje časa, ki ga imajo
odločevalci za deliberacijo o tem, kaj
bodo storili na prvi pogled, nepre-
miselnost glede posledice CNN
gic, vse tri možne posledice CNN
efektu, ki jih omenja Livingston,
imajo stopen izvor, tj. nikoli končan
cikel medijskih podob. Sicer je res,
da je nastanek tega pojavu predvsem
posledica nove tehnologije, ven-
goča realnočasovno poročanje, ven-
dar to ni vsa resnica. Tako razvoj na
področju medijske tehnologije kot
preobraznje oziroma razširjanje
sane forme poročanja (prestavljanje
začetka prime-time poročanja na vse
zgodnejši čas in, kasneje, celo raztego-
vanje časa poročanja) sta izvorno
strukturalna pojava, do katerih je moralo
priti slej ko prej. Medijske hiše so vpete
v logiko kapitala in so ipso facto pod
pritiskom neosebnih sil tuga, konkuren-
ce. Boj za scoop, ki ga tako poetško pod-
seblja ravno CNN z izumom ultramativ-
novic v realnem času, je izumom ultramativ-
tržne konkurence v medijih. Ultramativ-
janju prej, kot se dejansko zgodijo, težko
je prebiti tekmeča, ki o dogodku poro-
ča v trenutku, ko se ta odvija. Uhitmati-
so ta boj prignali do skrajne oblike
kraj katere se ne da, so ga pravzaprav
iznutili. Iz nje, ki se ta dogodi, težko
moreš poročati o vojnah. Obratno seve-
ne glede na to, ali se kaj dogaja ali ne.
da vešja: 24 ur na dan poročajo ali ne.
moreš poročati o vojnah. Obratno seve-
mi, novinarji [ali medijska občinstva],
»Ni jasno oziroma gotovo, ali se bomo
o tem, kaj pomenijo. [Medij] ne obstaj-
opozarjanje na njihov obstoj in celo pri-
kazovanje mrtvih pogosto konstitutirata
novice,« pomenljivo povzema John
Taylor z Univerze v Manchesteru.
Ameriški psiholog Paul Slovic je pred
petimi leti objavil tekst, v katerem je
zapisal nekaj zanimivega, a obenem
pošteno zaskrbljujčega. Pravi, da lju-
dje že v izhodišču nismo sposobni
empatijske, ko pride do poročanja o
množičnih pobojih, genocidu in voj-
nah nasploh. S pomočjo drugih psicho-
loških eksperimentov in študij je poka-
zal nekaj, na kar še toliko bolj
opozarjajo navedeni primeri iz vsak-
danjega življenja. Ljudje ob branju ali
poslušanju vojnih statistik in gledanju
podob množičnega trpljenja nismo
zmožni tistih čustev, za katera smo tako
glorijo esenco naše biti. Kar je več, ne-
primerno bolj empatični smo, ko razmi-
sljamo o trpljenju posameznika oziroma
vidimo podobe njegovega ali drugega tr-
pljenja, kot pa kadar smo tako ali druga-
če sočeti z brutalnim nasiljem na
množico ljudi. Preden se natančne po-
vanje, omenimo še en nekoliko bizaren
mesečna in ki morebiti ponazlja rav-
trpetjal, ki se je zgodil pred dobrima
desetimi leti. Junijlajlovno posne-
mesečna in ki morebiti ponazlja rav-
no to, o čemer govorimo. Junijlajlovno posne-
po spletu zaokrožil desetminutni posne-
tek, na katerem lahko vidimo starejšo gos-
spo (nadzornico na šolskem avtobusu),
ki je podvržena zares hudobnemu men-
talnemu nasilju. Osnovnošolci, ki se pe-

Pisma bralcem

Prvo pismo bralcem

Vi! Abstraktneži, ki vas ne poznamo in vas zatorej lahko nazivamo s skupnim izrazom. Veličastna kategorija, v kateri in za katero se mediji utemeljujejo! Javnost in vaše pravice! Psi čuvaji in vaše vrvice (vrvice bralcev, torej). Danes izveste, kaj si o vas misli *Tribuna*.

Radi vas imamo. Všeč ste nam. Dobro in pozorno berete. Skepso gojite do črk in podob! Taki bodite – ostanite čudaki vedno in povsod. Vi – skupek tijeve. *Douchebag alert!!!*

To si *Tribuna* misli o vas, čeprav bi verjetno obstajala tudi, ako vas ne bi bilo in bi se ji zato lahko, po domače povedano, spolovilo po tleh vleklo za vas. No, morda pa se to tudi že godi, kar bi to pismo naredilo za izvrsten nesmisel in nekaj prav posebnega. Nekaj prav posebnega. Tako. Naj bo to ključna »beseda« tokratnega pisma bralcem. K nečemu prav posebnemu vas namreč nagovarjamo. K pisanju. Pišite nam, da ne bomo venomer mi pisali vam. Vemo, da nekateri skrivoma zažigate *Tribuna* in bentite, ker ne gorijo prav dobro. Toda zakaj ne bi preizkusili kake bolj inovativne metoda kritike oz. odziva in se denimo skregali neposredno z avtorjem ilustracije, ki vas je tako vnebovpijoče razhudila?

Pišite, poskusite srečo in morda se boste imeli priložnost skregati tudi s celim uredništvom. Vse najboljše za rojstni dan, Tribunalo. ∞

ZAPIS V RAZVIDU MEDIJEV MINISTRSTVA ZA KULTURO
Zaporedna številka 1492

ISSN
0041-2724

DATUM IZIDA PRVE ŠTEVILKE SPLOH
8. december 1951

UREDNIŠTVO
Robert Bobnič, neodgovorni urednik
Jasmina Šepetavc, urednica
Jurij Smrke, urednik
Nejc Prah, likovni urednik
Aljaž Košir – Fejzo, urednik ilustracije

Kersnikova 4, 1000 Ljubljana
3. nadstropje, prostor 306
Telefon: +38614380263
Mail: urednistvo@tribuna.si
Spletni naslov: www.tribuna.si
Twitter: www.twitter.com/trobilo
FB: www.facebook.com/casopis.tribuna

PROGRAMSKI SVET
Tomaž Gerđina, dr. *Študentske založbe*
Bojan Anđelković, odg. ur. *Radia Student*
Miha Lobnik, višji svetovalec na ŠOU v Lj
Robert Bobnič, neodgovorni urednik *gibune*
Aleksander Šmitran, pomočnik predsednice ŠOU LJ

LEKTURA
Anita Jurič

TISK
Tiskarna Premiere, 5000 izvodov

ČRKOVNA DRUŽINA
Tribunal (Aljaž Vindiš)

DISTRIBUCIJA TRIBUNE
Distribucijsko mrežo smo vzpostavili z DPG (www.dpg.si). Njen obseg lahko spremljaš na zemljevidu na naši spletni strani. Za elektronsko različico smo vzpostavili elektronsko distribucijsko mrežo z Digitalno knjižnico Slovenije (www.dlib.si). Elektronsko Tribuno si lahko preneseš z naše spletne strani, ali pa se nanjo naročiš.

CREATIVE COMMONS
Tribuna izhaja pod licenco Creative Commons, ki nas avtorsko zaščiti, hkrati pa omogoča, da določimo pogoje, pod katerimi dovolimo uporabo naših del. Uporabo del tako dovoljujemo ob priznanju avtorstva po principu Ime Priimek / Tribuna za nekomercialno rabo in v nespremenjeni obliki. Iz Creative Commons licence so izključene črkovna družina Tribunal in gostujoče črkovne vrste. www.creativecommons.org

IZDAJATELJ
ŠOU v Ljubljani
Kersnikova 4, 1000 Ljubljana
Telefon: +38614380200
Spletni naslov: www.sou-lj.si

ZA IZDAJATELJA
Rok Sotlar, direktor
Ana Pleško, predsednica

Strani, označene s tem znakom so del programskega sklopa Rob demokracije, ki je sofinanciran s strani mizkš.

Kje kupiti belega goloba?

Ko okrog nas bobni, se moramo ozreti vase

Številne so priložnosti, ko želimo v svet poslati sporočila upanja in miru. In vendar ob tem vse prevečkrat ne najdemo besed, s katerimi bi to lahko storili.

PIŠE GOLOB BELI

Številne so priložnosti, ko želimo v svet poslati sporočila upanja in miru. In vendar ob tem vse prevečkrat ne najdemo besed, s katerimi bi to lahko storili. Besed, s katerimi bi vsaj za trenutek razvedrili črnogled, prebudili zaspane in pomirili bliskanje v očeh jeznih. Besed, s katerimi bi si dali priložnost, da zapremo oči in skupaj vdihnemo zrak, ki bi nam, pa četudi le za nekaj utripov srca, napolnil telo s pomirjujočim balzomom in vnesel v naša življenja mir in spokojnost. Besed, s katerimi bi svetu povrnilo izgubljeno lepoto. Zdi se tako daleč ...

Toda – morda skrivnost ni v besedah! Morda iščemo na povsem napačnem kraju in malodušje, ki nas prevzema, ni nič drugega kot trenutek slabosti. Le napačen obrat v labirintu, ki pa ne pomeni, da izhoda ni. In resnično – mar ni težko verjeti, da bi bil žarek upanja nekaj, kar bi lahko ujeli na papir? Fotografijo, posnetek? Prej čutimo, da lahko nekaj tako prevzemajočega zgolj doživimo. Da bi ljudi resnično pustili brez besed, se jim moramo včasih tudi sami odpovedati.

To je tudi vizija, ki ji v našem malem podjetju sledimo. Dolgo je trajalo, preden smo si pravilno zastavili vprašanje, kako v življenja ljudi vnesti svetlobo. Zdaj verjamemo, da smo našli tudi pravi odgovor. Ko se ozremo po zgodovini, vidimo številne navdihujoče dogodke, ko so se obrzi ljudi nenadoma zjasnili, ko se je v njihov pogled vrnil sijaj in v njihova srca radost, in vendar – le redki so bili tako veličastni in tako srce parajoči, kot trenutek, ko je Noe na obzorju ponovno ugledal belega goloba. Občutek največje tesnobe, ko je bil svet, kot so ga poznali, prekrit s temno vodo, čedalje bolj pa se je zdelo, da se bo tudi zadnja bilka upanja posušila sredi

širnega vodovja, je moral biti res neznošen. Kako neskončno osvobajajoče je moralo biti migetanje bele ptice na obzorju! Tako zelo, da odmeva še danes. Pri *Whitepigeonsales* smo prepričani – če slika nadomesti tisoč besed, potem ptica nadomesti tisoč slik.

Da je temu res tako, kažejo številne prakse po vsem svetu. Bele ptice dobro poznamo kot tiste, ki jih spustimo, da zletijo visoko v nebo na številnih prireditvah – od porok do športnih dogodkov. Toda nobena ni tako primerna za vsako priložnost kot beli golob. Ne le zaradi zgodovinske note, ki nam je, potomcem Očaka, v srca zasidrala naravno rahločutnost do plahutanja belih peruti, pač pa za razliko od ostalih ptic beli golob, kot posebna vrsta golobice pismoonoše, sam najde pot domov. Običajne ptice po izpustu ostanejo v naravi in niso sposobne skrbeti zase, saj so odraščale v jetništvu. Pri *Whitepigeonsales* smo se zato odločili za bolj odgovoren pristop, saj ponujamo in vzgajamo le bele golobe, ki se po poletu vrnejo na domače dvorišče, kjer v miru živijo naprej.

Beli golobi so dvignili popularnost prireditvam, kot so podelitve diplom, otvoritve bolnišnic, občinski prazniki, dnevi spomina, osamosvojitve in Marijino vnebovzetje. Tudi številne slavne osebnosti so v času svojega življenja vzljubile te ptice. Mike Tyson, boksar in mučenik, že od svoje mladosti skrbi za lasten zarod golobov. Celo njegov prvi boj s pestmi naj bi bil povezan s poškodbo, ki jo je eden od vrstnikov iz soseske namerno prizadejal Tysonovi ptici. To priča o veliki zmožnosti teh belih biserov, da razvnamajo čustva in prinašajo zagon ter inspiracijo, ki lahko traja tudi celo življenje. Razpon čustev, h katerim se poda beli golob, je res širok – namenite jih sebi in soljudem, ko vas že preveva migetanje svetle topline in optimizma ali pa ko čutite neko globoko žalost ob pogledu na sprte soljudi, polne sovraštva. Nepogrešljivi so, ko želimo tistim, obupanim zaradi občutka, da so prehodili vse poti, ne da bi našli kakršnekoli rešitve, pokazati – pogledajte, še je upanje! Z našo pomočjo se lahko na te priložnosti pripravite in brez zadrege ostanete brez besed.

Na naši spletni strani whitepigeonsales.com najdete vse v zvezi z belimi golobi. Imamo več kot 25 let izkušenj z vzrejo

golobov. Prodajamo tudi mladičke naših tekmovalnih ptic. *Whitepigeonsales* ponuja prave bele tekmovalne golobe po dostopni ceni. Kupite jih lahko posamično ali pa v paketu. Ponujamo tudi cenovno nekoliko zahtevnejše uvožene produkte iz Belgije, za najposebnejše priložnosti.

Izognite se imitatorjem, ki poskušajo slediti našemu poslovnemu modelu, tako da so ustanovili druge tipe podjetij, ki ponujajo bele golobe. Lahko imitirajo, a duplicirati ne morejo nikdar! *Whitepigeonsales* je podjetje s širimi izkušnjami, ogromno strasti in veliko odločnostjo. Naša spletna stran je, tako kot podjetje samo, dolga leta ena najbolj zaupanja vrednih. Tu smo za vse vaše potrebe po belih golobih!

Našim strankam ponujamo najboljše bele golobe po najnižjih upravičenih stroških možnih!

Obiščite nas, če prisegate na: izjemne storitve; hitre odgovore na vprašanja o poslovanju v svetu belih golobov; mirne živce; nasvete o pozitivnih in negativnih straneh rokovanja z golobi; resnične odgovore od resničnih ljudi, ki vam želijo pomagati; produkte, ki so mednarodno patentirani in zaščiteni z leti raziskav, razvoja in financiranja. Naši izdelki in storitve resnično delujejo! Ni razloga, da bi bili negotovi. Beli golobi kot simbol miru so na mednarodnih lestvicah prehiteli večino ostalih simbolov miru, kot je znak *peace*, prečrtana bomba, rožice in dva prsta v zraku. Zanesljivo prinašajo željen učinek. Pogledajte globoko vase, pogledajte naokoli in videli boste – če ta svet potrebuje karkoli, so to beli golobi. Obiščite našo spletno stran, ne bo vam žal. V mesecu septembru ob vsakem nakupu belega goloba dobite še brezplačno oljčno vejico. *Pis aut!* www.whitepigeonsales.com ∞

Vsi ljudje pozdravljajo se radi, vsi ljudje, zakaj se ne bi ti! Vse je vse!

Miša Molk ma umeten kolk, invalid Nina ga pa sploh nima. Dane Zajc ma sam en jajc, Milan Dekleva ma pa dva leva. Plešejo kot v dobrih starih časih, srečni, kar se da.